

4 SOIHTU

1978 Sosialistisen Opiskelijaliiton julkaisu · 42. vuosikerta

Carrillon valtio- teoriasta

**EEC ja Suomen
talouskriisi**

**Neue Rheinische
Zeitung**

**Keskustelua
ihmistieteistä**

Havannan Festivaalit

4 SOIHTU

1978 Perustettu 1931

JULKAISIJA SOSIALISTINEN OPISKELIJALIITTO

SISÄLLYS

• "Tule ylös sieltä kuopasta arkeologi"	1
• Carrillon valtioteoria, Hannu Nieminen	6
• EEC-sopimus ja Suomen talouskriisi, Pertti Honkanen	18
• Työväenluokan lehdistön synty — Neue Rheinische Zeitung, Jyrki Jyrkiäinen	29

KESKUSTELUA

• Lyhyt oppitunti moninaisista kysymyksistä, Matti Juntunen ja Lauri Mehtonen	41
• Vastaus Juntuselle ja Mehtoselle, Vesa Oittinen	46
• Realismi buddho-vegetaristin silmin, Kimmo Sarje	51

RAPORTTEJA

SDP:n ja Kepun arvio Suomen talouskriisistä, Jouko Jokisalo	53
Festivaalit — suuntaviitta nuorisoliikkeelle, Yrjö Hakanen	57

KIRJOJA

• Filosofian pääsuuntaukset, Hannu Sivenius	62
• Perusteos heijastusteoriasta, Pentti Määttänen	67
• Elävää teoriahistoriaa, Kimmo Sarje	69
• Monopoliinliittojen painostuspolitiikka, O. P.	73
• Muut lehdet	76
Svenskt sammandrag, English Summary, Русское резюме	79

Toimitus

Pertti Rovamo (vastaava), Kimmo Sarje (toimitussihteeri), Petteri Baer, Christian Blom, Asko Helminen, Marjut Helminen, Kimmo Henriksson, Paavo Joensuu, Jussi Kotkavirta, Jorma Lindfors, Reijo Miettinen, Kalevi Rantanen, Jukka-Pekka Takala, Kari Toikka.

Graafinen asiantuntija: Mika Launis.

Levikki: Mirjam Korhonen.

Toimitus ja konttori

3. linja 7 b 37 00530 Helsinki 53 puh. (90) 736 112

Tilaushinnat

Vuosikerta 1979 (6 numeroa)

— kotimaahan 50.—

— ulkomaille 60.—

— tukitilaus 100.—

Tilaukset ps-tilille 762 69—4, korttiin nimi, osoite ja merkintä "Soidun tilaus"

Osoitteenmuutoksen

pyydämme lähettämään lehden konttoriin. Se astuu voimaan kahden viikon kuluttua. Emme vastaa väärään osoitteeseen tilatun lehden jälleenlähettämisestä

Lukijain kannanotot

ja toivomukset lehden sisällön suhteen ovat tervetulleita. Lähettäkää toimituksen osoitteeseen. Pyydämme lähettämään myös lehden ulkoasua ja mahdollisia painoteknisiä puutteita koskevat huomautukset.

Kirjapaino Sanan Tie, Tampere

ISSN 0356-6056 Soihtu

”Tule ylös sieltä kuopasta arkeologi”

”Jo vuosia sitten kaikki todellinen keskustelu on meillä lakannut juuri tämän ääriivasemmiston täydellisen dogmaattisuuden vaikutuksesta”, toteaa akateemikko M i k a W a l t a r i Suomen Kuvalehdessä (18. 8.).

Onkohan akateemikko Waltari tullut ajatelleeksi, kuinka rujolta hänen väitteensä kuulostaa poliittisen elämämme voimakasta oikeistolaistumista vasten. Eivätköhän todelliset keskustelun tapapajat löydy yhteiskuntasopimusta saarnaavien kansalaisryhmien piiristä. Juuri hehän ovat olleet valmiit taloudellisin pakottein, virkakieltomenetelmin ja TANDEM-tyyppisin ajojahdein estämään nykyistä yhteiskuntakehitystä vastustavat mielipiteenilmaisut. Ja ovatpa omien sanojensakin mukaan kiinnostuneita juuri tiedotusalan kontrolloinnista, kuten mm. Max Jakobson on todennut.

Ja vaikka emme tiedäkään ketä Waltari tarkoittaa ”ääriivasemmistolla” — ilmoittaahan hän samalla olevansa Kulttuurivihkojen tukitilaaja — herättää hänen ajatuksessaan ihmetystä sekin, kuinka sen ilmaisema asia edes olisi mahdollinen. Jos maan sivistyneistön hengen elämä on vilkasta ja vireää, kuinka sen voi lopettaa jokin ääriivasemmistolainen kuppikunta, joka voi tolkuttaa dogmatismiaan vain hyvin pienessä osassa maan tiedotusvälineitä, eikä sillä ole mitään taloudellisia tai hallinnollis-poliittisia edellytyksiä valvoa valtakunnassa käytävää keskustelua.

Mutta, jos tulkitsemme Waltarin ajatuksen niin, että 1970-luvulla muotoutunut uusi suomalainen marxilais-leniniläinen sivistyneistö ei ole tarpeeksi aktiivisesti keskustellut ja tuulettanut maamme ummehtunutta aatteellis-poliittista ilmapiiriä, on kritiikki osuvampaa. Sillä on niinkin, että mielenkiintoista keskustelua ei maassamme enää voida käydä ilman marxilaisten osanottoa, muuten keskustelu kiertää kehää, toistaa jo ohitettuja vaiheita uudestaan ja uudestaan.

Riittämättömään aktiviteettiin on tietysti syynsä. Poliittisen ja kulttuurielämän oikeistolaistuminen ja samanaikainen taloudelli-

nen taantuma ovat luoneet perustaa vasemmistolaisten intellektuellien menestykselliselle syrjinnälle ja painaneet hiljaisuuteen. Moni polemisti on vetäytynyt tutkimustyöhön ja perhe-elämään. Ja mikäs oikeistosta sen mukavampaa.

On tietysti niinkin, ettei 1970-luvun marxilainen keskustelu ole ollut likikään niin vähäistä kuin saattaisi olettaa. Mutta se on paljon käyty opintopiireissä tai laajemminkin opiskelun ja tutkimuksen parissa. Marxilaista argumentaatiotahan on mahdotonta esittää olematta marxilainen, tuntematta syvällisesti marxilaisuutta. Sen omaksuminen puolestaan vaatii aikaa ja pitkäjänteistä opiskelua, sillä tieteen huipulle ei ole oikotietä. Mutta nyt on — Saarikosken runon mukaisesti — noustava ylös kuopasta, murrettava keskustelun muurit ja otettava ideologinen hegemonia porvaristolta. Se on menestyksellisen työtätekevien vapaustaistelun ehto tänään.

Riittämätön julkinen keskustelu ja publiistiikka synnyttää myös pinnallisia käsityksiä marxilaisuuden luonteesta ja sen syntytavasta suomalaisen sivistyneistön keskuudessa. Kun opiskelu ja tutkimus ei näy luullaan marxilaisuuden syntyneen "valmiina" kuin Minerva Jupiterin päästä. Esimerkiksi Juha Olavinen esittää Uuden Ajan Aurassa: "60-luvulla tuli tietylle ihmisryhmälle jonkinlaisen poliittisen maailmankatsomuksen etsiminen ja löytäminen hyvin nopeasti, ja monet kokivat, että 'tämä se nyt on'. Koettiin, että tämä on riittävä syvyys, uusi pohja, jolta sitten lähdettiin kii-reesti maailmaa auttamaan" (Aura 4/78).

Saman tapaiseen harhaan tuntuu lankeavan myös Arto af Hällström eritellessään 1970-luvun poliittisen taistelun ja tietoisuuden kehittämisen suhteita Soihdunkantajan haastattelussa: "Se sokea muuttaminen. Miksi ei. Mutta paljon rikkaampaa on, jos sä muutat maailmaa sen jälkeen, kun sä olet ratkaissut suhteesi maailmaan. Se musta on esimerkiksi nuorisojärjestöjen ongelma ollut, varsinkin 1970-luvun alussa, kun oli se isoin liittyminen. Silloin se oli sillä lailla, että ihmiset otti. Monet korvas puutteellisen elämäntilanteensa sillä, että ne rupes muuttamaan maailmaa, sen sijaan, että ne olis ratkaisseet suhteensa maailmaan" (SK 7/78).

Akkikäännyttäisiä on tietysti ollut, mutta silti se on ollut juuri sellainen ilmiö, jota vastaan on nimenomaisesti taisteltu. Ja se on ilmiö, joka osoittaa, ettei ko. henkilö ole ymmärtänyt marxilaisuutta tieteenä, ja siten ei ole opiskellut marxilaisuutta systemaattisesti, eikä selvittänyt sen suhdetta porvarillisen tieteen ja ideo-

logian eri muotoihin. Ei olekaan sattuma, että nykyisen tilanteen synnyttämät horjumis-, luopumis- ja "jumalanrakentamis"-tendenssit ilmenevät selvimmän juuri niiden kommunistien ja kansandemokraattien keskuudessa, jotka ovat aikoinaan ylenkatsooneet opiskelua, omaksuneet marxilaisuutta vain tunnusten ja pintapuolisesti käsitettyjen perustotuuksien tasolla, selvimpänä järjestöllisenä esimerkkinä Kansandemokraattisten Opiskelijajärjestöjen ideologinen ja poliittinen oikeistolaistuminen.

Liittyminen kommunistiseen järjestöön ei ole esitetyllä tavalla sokea tapahtuma, eräänlainen salto mortale. Aina sen edellytyksenä ovat enemmän tai vähemmän selkeät oivallukset vallankumouksen välttämättömyydestä, vallankumouksen edellyttämän tietoisuuden ja organisoitumisen välttämättömyydestä. Kysymys on siitä, että oivalletaan, että ihmisen reaalinen vapauttaminen vaatii riittävällä tietoisuudella ja järjestäytyneisyydellä varustetun historiallisen subjektin luomista. Ja jotta kyseessä ei olisi eräänlainen suurmiesteorian muunnos, on välttämätöntä, että tuo subjekti on sellainen, joka kykenee vetämään yhtenäiseen taisteluun sorretut työtekevät j o u k o t. Vallankumous vaatii paitsi kasvavaa tietoisuutta, myös kasvavaa yhteyttä kansan syviin riveihin. Ja se voidaan tehdä vain yhtenäisessä prosessissa, sillä jokainen poliittisen taistelun laiminlyönti kasvattaa taantumuksen voimia ja otetta. Mutta vaadittava historiallinen subjekti ei myöskään synny hetkessä eikä pelkällä päätöksellä. Sen synty vaatii vuosien opiskelua, yhteyksien ja järjestäytyneisyyden kasvattamista ja kokemuksen hankkimista poliittisesta taistelusta.

Ei myöskään ole olemassa Hällströmin vaatimaa adekvaattia elämäntilannetta, joka sinällään mahdollistaisi maailman kokonaisuuden ja yksilön itsensä oikean käsittämisen, sillä todellisuus ei välittömästi ilmene olemukseltaan, eivät myöskään lainmukaisuudet. Kellään ei myöskään voi olla välitöntä tietoa koko maailmasta. Nämä yksilöllisen kokemuksen puutteet on korvattava teoreettisella tiedolla. Vain se voi ylittää arkitajunnan rajat, osoittaa todellisuuden olennaiset piirteet. On myös tärkeää ymmärtää sen teesin rajoitukset, jonka Eppu Normaali on kiteyttänyt: "Ne pelkää meidän kapinaa ja siksi ne haluaa tarjota meille omansa". Ajatus on paljossa oikea, mutta ei riittävän oikea. Porvariston kannalta katsoen on pikemminkin niin, että se pelkää nykynuorison kapinan mahdollisuuksia, ei vielä nykyistä vaistonvaaraista — ja juuri siksi olemassaolevan kapitalismin puitteisiin tuomittua — kapinointia. Työväenluokan kannalta sitä vastoin on

syytä pelätä, ettei vielä nykyinenkään nuorisopolvi kykene todelliseen yhteiskunnalliseen uudistustyöhön, jos se suhtautuu nihilistisesti menneen vapaustaistelun kokemukseen ja teoreettiseen antiin.

Miten sitten avataan tie eteenpäin? Se edellyttää jo mainittua ideologisen hegemonian valtaamista porvaristolta. Se edellyttää kaikkien demokraattisten ja marxilaisten ideologisten voimavarojen suuntaamista suurpääomaa ja kapitalisteja vastaan. Ja tämä haaste asettuu jokiselle tutkijalle ja publisistille. Miksi? Siksi, että eräs tärkeimpiä esteitä menestykselliselle demokraattiselle ja vallankumoukselliselle taistelulle on se, että porvaristo ja poliittinen oikeisto on saanut varsin menestyksellisesti läpi useita keskeisiä ideologisia kampanjoitaan — mainittakoon vaikkapa kampanjat ”realismin” ja yhteiskuntasopimuksen vakiinnuttamiseksi ja olemassaoleva sosialismin mustaaminen — ja näin se on kyennyt sitomaan laajoja työtätekeviä ideologisesti porvariston holhoukseen.

Oman lehtemme osalta tuon tehtävän suorittaminen edellyttää etenemistä ainakin seuraavissa suunnissa:

1. On kyettävä entistä paremmin tarttumaan meneillään oleviin poliittisiin prosesseihin. Jotta voidaan taistella pessimismia ja luopumismielialoja vastaan sekä toisaalta kehittää ja voimistaa spontaanisti syntyviä oppositiovirtauksia, on syvennettävä suomalaisen politiikan analyysia. On osoitettava mitä erilaisimpien elämänalojen yhteys perusluokkien väliseen taisteluun. On tutkittava niitä välityksiä, joilla luokkataistelu heijastuu eri ilmiöihin ja torjuttava näin väärä puoluepolitisointi, mutta myös väärä epäpolitisointi.

2. On laajennettava näkökulmaa koko maalaman ongelmiin ja suomalaiseen yhteiskuntaan. On edettävä taloudellisen perustan ja talouspolitiikan analyysista yhteiskunnan ylärakenteen ilmiöiden analyysiin. On paljastettava kapitalismin kehitystä kahlitsevat vaikutukset myös näissä kysymyksissä.

3. On syvennettävä ja kehitettävä marxilaista teoreettista työtä. Tämä edellyttää julkisen marxilaisen teoreettisen keskustelun lisäämistä, sillä näin voidaan saattaa etummaisen marxilaisen tutkimuksen ongelmat kollektiiviseen pohdintaan ja nopeuttaa niiden ratkaisemista. Kaikesta keskustelusta on kuitenkin todettava, että lehtemme pyrkimys ei ole vain tuoda esille erilaisia ”mielipiteitä”, vaan ratkaista ongelmia ja erimielisyyksiä, pyrkimys löytää objektiivinen totuus.

4. Marxilaisuuden ja porvarillisen tieteen ja ideologian välisten

suhteiden selventämiseksi, ja maassamme käytävän keskustelun voimistamiseksi on lehteämme kehitettävä myös foorumina, jossa eri näkökantoja edustavat tutkijat, teoreetikot ja ideologit voivat keskustella marxilaisten kanssa ajankohtaisista poliittis-ideologisista ja tieteellisistä kysymyksistä. Myös tässä suhteessa pyrimme erimielisyyksien ratkaisuun, emme vain esittelyyn ja ikuistamiseen.

5. On konkretisoitava teoreettisia näkemyksiämme. Suomalaisen marxilaisen sivistyneistön eräs ajankohtainen heikkous on, teoreettiset käsitteemme ovat lihattomia, hengettömiä ja kalpeita. Puhumme suurpääomasta vain teoreettisena käsitteenä, että konkreettisenä ja lihallisena Juuso Waldenina tai Matti Wirkkusena emmekä edes konkreettisia työläisiä sortavana Kemi-yhtiönä. Asia koskee muitakin peruskäsitteitämme työväenluokasta proletaariin internationalismiin. Se tekee teoriasta harmaata ja kuollutta, vaikeasti ymmärrettävääkin.

6. On korjattava marxilaisen sivistyneistön muotoutumiskaudelta periytyvät puutteet, jotka mahdollistavat menneiden vaiheiden ja ohitettujen teorioiden palaamisen. Kun opiskelijoiden ja sivistyneistön teoreettinen kärkijoukko kymmenkunta vuotta sitten hylkäsi monet porvarilliset teoriat — vaikkapa eksistentiaalismin ja frankfurtilaisuuden — se useassa tapauksessa vain totesi näiden teorioiden kyvyttömyyden todellisuuden selittämiseen ja siirtyi marxilaisuuteen. Läheskään aina tämä siirtyminen ei tapahtunut kirjoitetun kritiikin kautta, sillä todettiin aivan oikein, että perusteellinen ko. teorioiden kritiikki vaatisi paitsi kyseisen teorian, myös marxilaisuuden syvää tuntemusta, ja sitähan ei vielä riittävästi aina ollut. Niinpä monet tehtävät odottavat yhä tekijäänsä. Niinpä moni tuore opiskelija voi luulla, ettei noita teorioita tunneta marxilaisten keskuudessa, ettei rajankäyntiä ole tehty — jäämistöähän ei juuri löydy.

7. On luotava pedagoginen publiistiikka, jolla johdatetaan nuorempi joukkomme ja toisten alojen edustajat marxilaisen tutkimuksen huippusaavutusten tuntemukseen. Onhan marxilainen tutkimus jo eräillä aloilla edennyt niin pitkälle, että niiden tärkeimpienkään tulosten tasalla pysyminen ei muuten ole mahdollista. Näillä tuloksilla on kuitenkin suuri merkitys taistelun kehittämisessä ja hegemonian valtaamisessa. Ne eivät ole harvojen yksinoikeutta tai itseisarvoja.

Tehtävät ovat suuret ja niiden toteuttaminen mielenkiintoista. Mutta "ilman vallankumouksellista teoriaa ei ole vallankumouksellista liikettäkään".

Carrillon valtioteoriasta

Hannu Nieminen

"Eurokommunismiin" myötä julkisuuteen ratsastaneen Santiago Carrillon teos Eurokommunismi ja valtio (suomennettu nimellä Eurokommunismi, Kirjayhtymä 1978) nostaa esiin eräitä mielenkiintoisia kysymyksiä. Hänhan esittää teoksessa näkemyksiään mm. marxilaisesta luokkateoriasta, valtiomonopolistisen kapitalismin analyysistä, kommunistien strategiasta ja taktiikasta, vallankumouksesta jne. Hänen tuloksensa eivät kylläkään ole yhtä mielenkiintoisia, vaikka niilläkin on tiettyä ajankohtaisuutta, koska porvarillinen lehdistö ja eräät muutkin markkinoivat niitä voimakkaasti suomalaiseen keskusteluun.

Carrillo valtio- ja luokkateoreetikkona

Carrillo ei kirjassaan muotoile eksplisiittisesti valtiokäsitystä, jolle hänen esityksensä rakentuu. Se ilmenee teoksessa välillisesti ja näyttää olevan sisäisesti ristiriitainen; toisaalta hän puolustaa perinteistä marxilaista valtioteoriaa, toisaalta hänen päätelmänsä eivät siihen kaikin osin sovi. Yritämme seuraavassa etsiä tämän ristiriidan avainta.

Erään tärkeän johtolangan löytää kirjan loppupuolelta, jossa Carrillo toteaa klassisen marxilaisen teorian mukaisesti, että "demokraattisimmissakin porvarillisissa yhteiskunnissa valtio edustaa 'yhden luokan järjestynyttä väkivaltaa' ... Ilmeisestikin Marxin ja Engelsin käsitys valtiosta yleensä pitää joka suhteessa paikkansa" (s. 195—197). Edelleen Carrillo toteaa työväenluokan valtaannousun välttämättömyyden sosialismiin siirtymisen edellytyksenä: "Yhteiskuntaa ei voi ajatella muutettavan ilman valtiollaan haltuunottoa, ilman työntekijöiden (po. työätekevien, saks. "die Werktätigen" — HN). nousua yhteiskunnan hallitsevaksi voimaksi monopolipääoman kustannuksella ja kaikkien työstään elävien hyväksi"; "... Oleellinen sisältö kaikissa niissä erilaisissa poliittisissa muodoissa, joita noudattaen siirtyminen sosialismiin tapahtuu, on työntekijöiden valta-asema" (s. 197, 203). Siten Carrillo näyttää ratkaisevasti eroavan nk.

klassisesta revisionistisesta valtioteoriasta (esim. Bernsteinin, Kautskyn, Garaudyn tai Aleniuksen edustamasta), joka esittää valtion nykyaikakaudella yhteiskunnan rationaalina ytimenä, ei kärkevän luokkataistelun kohteena ja areenana; yleiskansallisena, luokista itsenäistyneenä koneistona, ei hallitsevan luokan diktatuurin välineenä.

Millaiseksi Carrillo sitten kuvaa valtion porvariston mahtikoneistona? Ensiksikin hän toteaa valtion luonteesta: "Yleisenä johtoelimenä toimiva valtio ei palvele koko porvariston, vaan ainoastaan porvariston sen osan etuja, joka hallitsee suuria monopolistisia ryhmittymiä". Valtio ei enää joudu ristiriitaan "vain proletariaatin edistyneimmän osan, vaan laajempien yhteiskuntakerrosten ja luokkien kanssa, joihin kuuluu osa porvaristoa", ts. yhteiskunnan enemmistön kanssa (s. 33). Toiseksi monopoliporvariston hallitsema valtio toteuttaa hallinta- ja valvontatehtävänsä erityisten ideologisten aparaattien (esim. kirkko, koululaitos, joukkotiedotus) ja pakotusaparaattien (esim. armeija, poliisi) kautta (s. 27). Kolmanneksi, kun "monopolististen ryhmittymien ja muun yhteiskunnan välinen vastakohtaisuus kiteytyy muun yhteiskunnan ja valtion väliseksi vastakohtaisuudeksi", seuraa siitä, että "taistelusta, jota käydään valtiovallan hyväksikäytön ympärillä, tulee keskeinen yhteiskunnallinen kysymys... Kysymyksessä on vastakohta-asetelma yhteiskunnan ja valtion välillä, mikä saattaa ilmetä ja ilmenee pakostakin kerta kerralta... lisääntyvässä määrin tämän koneiston sisäisenä kriisinä" (s. 34—35). Tämän seurauksena "yhteiskunnassa kehittyvillä aatteellisilla ja poliittisilla virtauksilla on nyt uusia mahdollisuuksia tunkeutua valtion koneistoon ja valloittaa tärkeitä osia siitä (s. 35).

Carrillon näkemykset voinee siten kiteyttää niin, että hän näkee valtion kiivaan taistelun kohteena, jossa vastakkain ovat monopoliporvaristo ja muu yhteiskunta. Taistelua käydään yhä laajemmin valtiokoneiston sisällä, ideologisissa ja pakotusaparaateissa, mikä mahdollistaa muutoksen voimille vähittäisen valtiokoneiston valtaamisen niiden sisältä päin.

Tarkastelemme Carrillon startegista perspektiiviä tarkemmin jäljempänä. Pyrimme nyt täsmentämään mitä hän tarkoittaa teorianensa kannalta keskeisellä käsitteellä "muu yhteiskunta" sekä miten hän näkee sen sisäisen koostumuksen, mm. työväenluokan aseman ja merkityksen.

"Yhteiskunnalliseen enemmistöön" Carrillo sijoittaa monopolistisen valtion kanssa konfliktiin joutuneet yhteiskuntaryhmät, kuten maanviljelijät ja karjankasvattajat, kauppan ja vapaiden ammattien harjoittajat, kuluttajat, maanomistajat, työläisten ja kulttuurin edustajat, pienviljelijät,

porvariston ei-monopolistiset kerrokset, opiskelijat, virkamiehet jne. (s. 33, 45, 75). Tämän kirjavan joukon keskeltä löydämme siis myös "työläiset", joilla Carrillo viitanee proletariaattiin.

On huomion arvoista, ettei Carrillo erittele tarkemmin kapitalistisen yhteiskunnan toisen perusluokan, työväenluokan asemaa ja merkitystä yhteiskunnallisessa taistelussa, eikä hän myöskään näe sitä yhteiskunnallisen asemansa vuoksi kapitalismin vastaisen taistelun johtavana voimana.

Carrillon luokkakäsitys tuntee siten suuren kirjon erilaisia yhteiskunnallisia ryhmiä, kerrostumia ja luokkia, joista kullakin on vallankumouksellista potentiaalia. Näiden keskuudessa proletariaatilla ja "kulttuurin voimilla" on erityinen asema: "Yhdessä kulttuuria kannattavien voimien kanssa tämä luokka (proletariaatti — HN) on epäilemättä ollut kaiken edistyksen alkuunpanija ja se on kaiken muutokseen tähtäävän toiminnan oleellinen tukipiste" (s. 56). Näin ylimalkaisella analyysillä jää kuitenkin monopolle ja vastassa olevan "muun yhteiskunnan" merkitys ja käyttäytyminen vallankumousprosessin eri vaiheissa aivan liian homogeeniseksi. Se poistaa tarkastelusta kokonaan vakavan erittelyn niistä kysymyksistä, jotka saattavat koota eri luokkien ja yhteiskunnallisten ryhmien yhteisrintaman vallankumouksen eri vaiheissa samoin kuin niidenkin kysymysten erittelyn, jotka saattavat johtaa tämän rintaman hajaantumiseen.

Carrillon luokkakäsitykseen liittyy myös se, että vaikka hän mainitseekin talouden kasvavan merkityksen valtion toiminnan kohteena ja menetelmänä — taloudellisen kehityksen valvonta on "eräs alue, jonka kapitalistinen valtio ottaa yhä laajenevassa määrin haltuunsa tärkeimpien hallitsevien taloudellisten ryhmittymien edustajana" (s. 27) — hän ei tunnusta talouden perustavaa yhteiskunnallista luonnetta, vaan asettaa valtion ja yhteiskunnan taloudellisten apparaattien välisen suhteen samanarvoiseksi niiden suhteiden kanssa, jotka valtiolla on ideologisiin ja pakotusapparaatteihin. Näin hän samalla menettää mahdollisuudet valtiomonopolistisen kapitalismin ja siihen kytkeytyvän valtion suhteellisen itsenäisyyden muutosten konkreettiseen analyysiin, sekä oleellisen ja epäoleellisen erotteluun tässä prosessissa. Tuloksena on, että hän joutuu rajoittumaan valtion merkityksen kasvua koskeviin yleisiin toteamuksiin ja konkreettisimmillaan satunnaisten kehityspiirteiden kuvailuun. Yleisteoreettisesti asiaa on tarkemmin analysoinut Kari Toikka artikkelissaan Valtion suhteellinen itsenäisyys ja vallankumouksellinen politiikka (Soihtu 2/1978).

Valtio- ja luokka-analyysissaan Carrillo tavoittelee oikeaa asiaa todetessaan kärkevoituvan ristiriidan monopoli-

porvariston ja muun yhteiskunnan välillä. Mutta tähän on kommunistien strategian perustana kaikissa kehittyneissä kapitalistisissa maissa. Sen tavoitteena on koota kaikki monopolienvastaiset demokraattiset voimat taisteluun monopolien vallan rajoittamiseksi. Carrillo kuitenkin ottaa marxilaisesta analyysistä vain mainitun ristiriidan kärkevytymisen, irroittaa sen historiallis-objektiivisesta luokkaperustasta ja määrittelee sitten yhteiskunnallisen muutoksen "uudeksi" perussubjektiksi heterogeenisen "yhteiskunnallisen enemmistön".

Carrillon näkemykset vievät joukkoon johtopäätöksiä, joitten varaan kirja rakentuu:

— sosialismi ei ole objektiivisen yhteiskuntakehityksen ja kapitalismin sisäisten lainmukaisuuksien — joihin sisältyy porvariston ja proletariaatin välinen luokkataistelu — edellyttämän välttämättömän yhteiskuntataloudellisen tuloksen tulos, vaan se on hänellä vain monopoliporvariston valtaa vastustavan "muun yhteiskunnan" tahdonvaraisen toiminnan tulos.

— sosialismin saavuttamisen edellyttämä valtion demokratisoimisprosessi tapahtuu siten, että "muu yhteiskunta" ottaa ensiksi haltuunsa valtion "ideologiset aparaatit" (tai kuten suomentaja asian ilmaisee, "valtion aatteelliset vaikuttajat") ja demokratisoi niiden avulla ja niiden kautta myös valtion "pakotusaparaatit" ("pakkovaltaa käyttävät laitokset"), minkä tuloksena on sosialismi.

— demokratisointiprosessin tärkeimpänä menettelytapana on yleinen äänioikeus, ja muutoksen poliittisena subjektina esiintyy "uusi poliittinen ryhmittymä", "työn ja kulttuurin voimat", joiden eräs osa on kommunistinen puolue. Näin Carrillolla oikea ajatus siitä, että kommunistit pyrkivät tasavertaiseen yhteistyöhön liittolaistensa kanssa, merkitsee samalla sitä, että hän unohtaa kommunistien yhteiskunnallisessa taistelussa omaaman erikoisaseman, joka nousee siitä että "teoreettisesti he käsittävät paremmin kuin proletariaatin muu joukko proletaarisen liikkeen edellytykset, kulun ja yleiset tulokset" (Kommunistinen manifesti). Hän unohtaa sen, etteivät kommunistit vaadi vallankumoukselta marxilaisuutta, vaan vallankumous vaatii onnistuakseen suorittajiltaan marxilaisuutta, tieteellistä yhteiskuntateoriaa. Näin käy niin, että aivan samoin kuin Carrillo kiistää työväenluokan objektiivisesti johtavan aseman vallankumouksessa, hän kiistää myös työväenluokan etuja adekvaatisti heijastavan teorian merkityksen.

Kaiken kaikkiaan Carrillo ei siis enää tarvitse proletaarista vallankumousta, ei työväenluokan ja sen puolueen johtavaa asemaa. Näin johtopäätösten tasolla kaventuu huomattavasti edellä esitetty ero ns. klassisiin revisionisteihin.

Esitellessään keskeiset strategiset käsitteensä — valtion ideologiset sekä pakotusaparaatit — toteaa Carrillo Marxin, Engelsin ja Leninin määritelleen valtion "ensi sijassa yhden yhteiskuntaluokan välineeksi kohdistaa valtansa toiseen yhteiskuntaluokkaan" ja korostaneen erityisesti sen pakkoon perustuvaa luonnetta. Ja hän jatkaa: "marxistit, kuten Gramsci ja Althusser, viittaavat myös ideologisiin menetelmiin, jotka eivät niinkään sisällä väkivaltaa vaan kohdistuvat ihmisten tietoisuuteen pääasiassa ideologisten keinojen välityksellä" (s. 27). Näin hän pyrkii itse asiassa asettamaan vastakkain "vanhanaikaiset" Marxin, Engelsin ja Leninin, ja "nykyaikaiset" teoreetikot — ikäänkuin marxismin klassikot eivät olisi "tienneet" tai "tunnustaneet" ideologisen taistelun merkitystä.

Juuri tästä vastakkainasettelusta Carrillo kehittää kirjansa keskeisen strategisen vastakkainasettelun "vanhakan-taisen", "väkivaltaisen" ja toisaalta "modernin", "demokraattisen" sosialismin välille. Niinpä hän kysyy retorisesti: "Onko todellisuudentajuista määrittää sosialistisen vallankumouksen ensimmäinen vaihe valtion pakkovaltaa harjoittavien laitosten tuhoamiseksi väkivaltaisilla toimenpiteillä?" (s. 66), jota hän katsoo marxismin klassikoiden edustaneen. Hän tietysti vastaa kielteisesti ja asettaa tilalle "demokraattisen" sosialismin, jonka strategiana on "järkähtämätön, päättäväinen ja harkittu taistelu ideologisten aseiden, aatteellisten vaikuttajien kääntämiseksi vallassa olevia luokkia vastaan" (s. 61).

Valtion pakotusaparaatteja Carrillo ei eritele teoreettisesti, vain armeijaa hän käsittelee erityiskysymyksenä ja esittää joitain mielenkiintoisia ajatuksia, joihin tässä ei kuitenkaan ole mahdollista puuttua. Ideologisista aparaateista hän sitä vastoin erottelee uskonnolliset, koulutukselliset, perheeseen liittyvät, oikeudelliset, poliittiset, tiedottamiseen liittyvät, kulttuuriin liittyvät ym. instituutiot ja traditiot. Näitä hän käsittelee lyhyesti kutakin erikseen, mutta lainkaan hän ei käsittele niiden yhteyksiä toisiinsa tai niiden yhteyksiä yhteiskunnan taloudelliseen perustaan. Se johtaa hänet paitsi pinnallisuuteen ja fraasinomaisuuteen, myös virheelliseen valtiomonopolistisen kapitalismin päälysrakenteen analyysiin — ideologisten laitosten esittämiseen irrallisina saarekkeina yhteiskunnassa. Ne eivät enää itse asiassa ilmennä taloudellista ja luokkaperustaan-sa.

Kun muistetaan Carrillon aiempi toteamus, että "kysymyksessä on vastakohta-asetelma yhteiskunnan ja valtion välillä" (s. 34), pelkistyy hänen valtioteoriaansa karkeasti neljän muuttujan yhdistelmäksi: on valtio, jota vastassa on

yhteiskunta; valtio puolestaan jakaantuu ideologisiin ja pakotusaparaatteihin. Kun teoriaan vielä otetaan mukaan monopoliporvaristo, jolla on valtio hallussaan ja sitä vastassa oleva "muu yhteiskunta", saadaan seuraava visuaalisoitu Carrillon "tie sosialismiin":

	valtion ideologiset aparaatit	valtion pakotus aparaatit	kokonais- valtio
Monopoliporvaristo	x	x	x
	↓	↓	↓
"muu yhteiskunta"	x	x	x
	1. vaihe	2. vaihe	= sosialismi

Tällaisena "vaiheittaisena" piirtyy Carrillon strategia lukijan tajuntaan — ei kylläkään näin selkeänä, vaan koristeellisempänä: "Nykyhetken vallankumousten strategian kehittyneissä kapitalistisissa maissa tulee kohdistua näihin aatteellisiin vaikuttajiin, suunnata ne uusiin kohteisiin, muuttaa ne ja käyttää niitä, ellei kokonaisuudessaan, niin ainakin osaksi, monopolien hallitsemaa valtion valtaa vastaan". Ja Carrillo jatkaa: "Nykyhetken kokemukset osoittavat tämän olevan mahdollista. Juuri tässä on keino muuttaa valtion koneisto demokraattista tietä, elleivät sota tai taloudelliset ja valtiolliset tekijät aiheuta yleistä sekasortoa, jota on tällä hetkellä vaikea kuvitella kehittyneissä maissa" (s. 37).

Mitä sitten ovat nykyhetken kokemukset, joihin Carrillo viittaa? Unkarin, Puolan, Tšhekkoslovakian, Bulgarian, DDR:n Chilen, Portugalin kokemuksia? Carrillon keveyttä osoittaa, että ainoat kokemukset, joihin hän viittaa, ovat tapahtumat Pariisissa touko-kesäkuussa 1968. Entä miksi on vaikea kuvitella yleistä sekasortoa kehittyneissä maissa? Eikö nykyinen kapitalismin syvä kriisi jo itsessään edusta syvenevää yleistä sekasortoa, jonka lisäksi ei välttämättä tarvitse kuvitella vielä kamalampaa sekasortoa?

Carrillon strategiana on siis "soluttautua valtion ideologisiin koneistoihin ja tehdä vallankumous "sisältäpäin". Mutta jopa varsin äskettäinen Suomen vallankumousliikkeen kokemus problematisoi tämän strategian. Suomessa on kokemuksia mm. siitä, miten Yleisradio voidaan "sisältäpäin kääntää omaa tarkoitustaan vastaan", miten sen kautta voidaan horjuttaa porvarillisen ideologian herruutta luotamalla vain laitoksen sisäiseen henkilökuntaan. Muistamme, että orastavakin demokraattinen kehitys yleisradiossa 1960- ja 1970-lukujen taitteessa murskattiin armotta, kun se edes hiukan astui monopoliporvariston varpaille ja joutui ristiriitaan yleisen yhteiskunnallisen voimasuhteen kanssa. Ja näin tulee käymään muuallakin, jos luotetaan vain

päällysrakenteen sisällä oleviin prosesseihin, ilman ulkopuolisen joukkoliikkeen tukea, ilman monopolien vallan kaventamista myös talouden ja valtion pakotuskoneistojen suhteen. Näin ollen vallankumouksen "asteellisuus" ei voi perustua sille, mitä valtion elimiä vallataan, vaan sille miten laajat yhteiskunnalliset voimat osallistuvat taisteluun ja miten syvällisiä vaatimuksia esitetään.

Vaikka porvarillinen valtiokoneisto ja myös sen ideologiset aparaatit ovatkin suhteellisen itsenäisiä, vaikka ei olekaan suoraa kytkentää porvariston aineellisten luokkajen ja niiden poliittisten ilmenemismuotojen välillä, eivät valtiokoneisto ja sen osat kuitenkaan ole riippumattomia porvariston ajankohtaisista herruusmenetelmistä tai riippumattomia porvaristosta. Tämän osoittaa viimeksi Chilen, Portugalin tai vaikkapa mainittu Suomen kokemus. Osoittautuu siis vähintäänkin riittämättömäksi Carrillon ajatus: "Ei ole todellisuudelle vierasta ajatella, että näiden vaikuttajien (=ideologisten aparaattien — HN) keskuudessa voitaisiin kehittää liikettä, joka suuntaisi ne niiden omaa alkuperäistä tarkoitusta vastaan" (s. 59), kun ei samalla osoiteta, miten ja millä ehdoin tämä voisi konkreettisesti tapahtua. Tämä ei tietysti tarkoita, etteikö olisi tärkeää taistella asemista valtiokoneistossa, mutta se on aivan eri asia kuin laskea vallankumouksen strategia sen varaan.

Carrillon liittolaispolitiikka

Entä miten Carrillo näkee yhteiskunnallisen muutoksen subjektiivisen tekijän poliittis-organisatorisen koostumuksen? Hän toteaa, että "nykyisissä olosuhteissa ainoa tie kapitalistista järjestelmää tukevan aatteellis-poliittisen kokonaisuuden muuttamiseksi on uuden yhteenliittymän luominen taistelun eteenpäinviemiseksi politiikan, yhteiskunnallisen toiminnan ja kulttuurin alalla". Todettuaan tällaisen poliittisen liittoutuman välttämättömyyden hän sisällyttää tähän "uuteen yhteenliittymään" sosialistiset voimat sosialistisissa ja sosialidemokraattisissa puolueissa sekä edistykselliset ja sosialistiset virtaukset kristillisessä liikkeessä. "Juuri yhdessä näiden eri ryhmien kanssa kommunistiset puolueet voivat luoda uuden poliittisen voimayhdistelmän, joka pystyy mitätöimään monopolikapitalismia tällä hetkellä ylläpitävän suurten joukkojen tuen ja muodostamaan perustan, jolta voidaan edetä demokraattisesti kohti sosialismia" (s. 54—55).

Voidaan ehkä kysyä, mitä omaperäistä tässä on. Ehkä se, että Carrillo unohtaa, päinvastoin kuin kommunistit perinteisesti, puolueisiin kuulumattomat joukot ja heidän panoksensa uuden poliittisen liittoutuman luomisessa sekä sellaisten menetelmien kehittämisen, joka tekee sen mah-

dolliseksi. Ehkä uutta on myös hämäryys ja ylimalkaisuus, jolla hän läpi teoksensa käsittelee liittolaispolitiikkaa ja epätarkkuus, jolla hän käyttää "uuden yhteenliittymän" ja "työn ja kulttuurin voimien" käsitteitä ja kommunistisen puolueen suhdetta näihin. Mutta ehkä sittenkin hänen tärkein "uutuutensa" ei niinkään liity näihin "uuden yhteenliittymän" määritelmiin — paljon täsmällisempää ja kehitellympää asian kehittelyä ovat suorittaneet italialiset ja ranskalaiset toverit — vaan eräisiin sen säännöllisesti toistuviin yksityiskohtiin.

Hänen monet viittauksensa Ranskan tapahtumiin vuonna 1968 tuovat esiin tässä suhteessa mielenkiintoisen aspektin. Hän kirjoittaa: "vuoden 1968 touko- ja kesäkuun liike Ranskassa oli ... todennäköisesti ensimmäinen suuri yhteiskunnallinen kapinaliike tämän tyyppistä valtiota vastaan ja se on toisten tulevien edelläkävijä" (s. 32) ja jatkaa näiden tapahtumien erittelyä: "eräät vuoden 1968 touko-kesäkuun tärkeimmistä tapahtumista Ranskassa — palaan tähän kiintopisteeseen, koska se kaikessa sekasortoisuudessaan merkitsee tavallaan eräänlaista murtumakohtaa kahden aikakauden välillä — kehittyivät juuri yliopistoissa ja opetuslaitoksissa" (s. 45). Johtopäätöksensä hän kiteyttääkin: "Yliopistoilla tulee epäilyksettä olla tällä hetkellä ensisijainen asema vallankumouksen poliittisten voimien toiminnassa" (s. 46). Loppujen lopuksi hän siis tuntuu rakentavan "uutta historiallista yhteenliittymää" sivistyneistön ja opiskelijoiden, ei työväenluokan ympärille. Ja paradoksaalista kyllä, juuri tässä oli Pariisin toukuun heikkous.

Carrillo ja yleinen äänioikeus

Selvitellessään suhdettaan porvarilliseen demokratiaan Carrillo esittää kysymyksen, voidaanko "työntekijöiden" nousua yhteiskunnan hallitsevaksi voimaksi — so. valtiollisen vallan valtaamista työväenluokalle — ajatella "muuttamatta demokratian sääntöjä, antamalla toinen sisältö demokraattisille laitoksille ja täydentämällä niitä muodoilla, jotka laajentaisivat ja lujittaisivat yhä enemmän poliittista demokratiaa" — ts. porvarillisen demokratian puitteissa, murskaamalla porvarillista valtiota ja pystyttämättä uutta proletariaattia valtiota. Hän vastaa ponnekkaasti: "Me Espanjan kommunistit ja muiden kehittyneiden kapitalististen maiden puolueet vakuutamme, että t ä m ä o n m a h d o l l i s t a" (s. 197).

Kuitenkaan Carrillo ei kykene riittävästi perustelemaan tätä mahdollisuutta. Parhaimmillaankin hän tarkastelee de-

mokratistointiprosessia vain olemassaolevien tai mahdollisten joukkoliikkeiden summana eikä — kuten esim. SKP:n asiakirjoissa tehdään — selkeän kokonaisvaltaisen strategian ja sen mukaisten välitavoitteiden kautta. Niinpä hänellä ei kasva mitään konkreettista tai teoreettista aineistoa tällä hetkellä äärimmäisen tärkeään ja ajankohtaiseen kansainvälisen kommunistisen liikkeen keskusteluun anti-monopolistisen demokratian luonteesta tai demokraattisen välivaiheen mahdollisuudesta siirryttäessä kapitalismista kohti sosialismia. Hän ei pysty antamaan juuri mitään perusteltua keskusteluun siirtymämuodosta sosialistiseen vallankumoukseen. Tässä mielessä Carrillon kirja ei liity juuri mitenkään siihen kansainväliseen keskusteluun, jota käydään läntisen Euroopan vallankumousprosessista kommunistien keskuudessa Ranskassa, Italiassa, Kreikassa, Portugalissa, Neuvostoliitossa, Saksan Liittotasavallassa, DDR:ssa, Tanskassa, Suomessa ja muualla.

Demokraattisen tien tärkeimpänä menettelytapana Carrillo korostaa yleistä äänioikeutta, jonka varjolla hän osettaa kyseenalaiseksi myös lakon käytön poliittisena aseena: "Historia, rakenteelliset muutokset ja edistysellisten yhteiskunnallisten ryhmien laajuus ovat aiheuttaneet sen, että tietyissä kehittyneissä kapitalistisissa maissa yleinen poliittinen lakko ei ole enää yhtä tarkoituksenmukainen proletariaatin menettelytapana kuin se saattoi olla aikaisemmin... Poliittinen lakko on äärimmäinen toimenpide, johon... turvautuessaan edistysellisten puolueiden on aina osoitettava suurta vastuuntuntoa" (s. 132—133). Kun nykyään yhä useampi lakko on yhä suuremmissa määrin kokonaispoliittinen, koko nykyistä valtajärjestelmää vastaan asettuva, kääntyy Carrillon rajanveto anarkosydikalisteihin päin yleisessä osoitteettomuudessaan myös ylipäätään työläisten lakkoliikettä vastaan.

Yleiseen äänioikeuteenkin nähden Carrillo on varovainen. Hän toteaa, että se "ei ole patenttilääke", mutta "sosialistiset voimat voivat tämän päivän Euroopassa päästä hallitukseen sekä sen jälkeen valtaan yleisen äänioikeuden avulla, sekä säilyttää hallitsevan asemansa yhteiskunnassa" säännöllisin vaalein. Varovaisuus osoittautuu kuitenkin näennäiseksi, kun hän ei missään sano, missä suhteessa yleinen äänioikeus ei mahdollisesti ole patenttilääke, ei myöskään, onko vallan valtaamiseen ja pitämiseen muita teitä.

Carrilloon pätee siis se yleinen totuus, että kun vastakain asettuvat porvarillinen demokratia ja proletaarinen demokratia, menee opportunisti porvarillisen demokratian puolelle ja usein vielä sen oikealle laidalle (ja vielä kieltäen proletaarisen demokratian, esim. neuvostodemokratian, ylipäätään demokratiana). Toisin sanoen kielletään

demokratian luokkaluonne ja tarkastellaan porvarillista demokratiaa ylihistoriallisena, ikuisena demokratiana.

Kuitenkin porvarilliseen demokratismiin liittyvä yleisen äänioikeuden periaate on syntynyt ja otettu käyttöön nimenomaan työväenluokan taistelun tuloksena; mutta porvarillisessa muodossaan yleinen äänioikeus ei ilmennä kansansuvereniteettia, vaan se toteutuu porvarillisen parlamentarismien kautta. Siinä missä yleinen äänioikeus on työväenluokan etuja heijastava politiikan ilmiö, on parlamentarismi yleisen äänioikeuden alistava ja porvariston etuja heijastava politiikan ilmiö. Porvarillisen demokratian funktiona ei tietenkään ole ylläpitää yleistä äänioikeutta, jotta työväenluokka sen avulla ensiksi saavuttaisi enemmistön parlamentissa ja sitten valtaisi valtiokoneiston, vaan parlamentarismien tehtävänä on ensiksi saada joukot nostamaan johtajansa ja sitten eristää johtajat joukoista, sitoa heidät hallintobyrokraatiaan, lahjoa ja korrumpoida heidät — ts. viedä työväenluokalta heidän johtajansa ja alistaa luokkataistelu pelkästään taisteluksi vaikutusvallasta parlamentissa luopuen vallankumouksesta.

Tällainen ”yleinen äänioikeus” osana porvarillista parlamentarismia on ylitettävä, jotta voitaisiin luoda proletariaisen demokratian perustalta todellinen yleinen äänioikeus ja reaalin kansansuvereniteetti. Kyseessä ei siis ole kommunistien valtaannousu porvarillisessa parlamentissa, vaan työväen nousu valtion johtoon.

Tietenkin parlamentin kumoaminen voi olla asteittainen ja hidas tapahtuma. Ja tietenkin porvarillista demokratiaa voidaan ja täytyy käyttää hyväksi taisteltaessa demokratian puolesta; tästä kirjoittivat laajasti jo Engels ja Lenin. Mutta se ei poista sitä, että porvarillinen parlamentarismi on sovittamattomassa ristiriidassa sosialistisen vallan olemuksen kanssa, eikä porvarillisen parlamentarismien ja proletariaisen kansansuvereniteetin lopullista konfliktia voida välttää. Tämä vastakohtaisuus ilmeni neuvostojen ja perustavan kokouksen konfliktina Lokakuun vallankumouksessa, sama konflikti oli olemassa kansandemokraattisissa vallankumouksissa toisen maailmansodan jälkeen ja juuri näiden kansansuvereniteetin laitosten kehittymättömyys oli Chilen ja Portugalin vallankumousten keskeisiä heikkouksia.

Carrillo ja proletariaatin diktatuuri

Myös panoksensa ajankohtaiseen keskusteluun proletariaatin diktatuurista Carrillo avaa kysymyksellä: ”Voivatko kehittyneiden kapitalististen maiden työntekijät saavuttaa hallitsevan aseman käyttämättä proletariaatin diktatuuria, toisin sanoen, lakkauttamatta pitemmän tai lyhyemmän yli-

menokauden ajaksi kukistettujen luokkien ja niiden kannattajien poliittisia oikeuksia?" (s. 197). Hiukan myöhemmin hän antaa oman vastauksensa: hän on "varmasti vakuuttunut siitä, ettei proletariaatin diktatuuri ole oikea tie" (s. 203).

Kaiken aiemman esitetyn valossa voidaan todeta Carrillon kysymyksenasettelussa ja vastauksessa olevan oikeaa vain se, että hän toteaa, että proletariaatin diktatuuri on olemassa "ylimenokauden ajan", että se on väliaikainen. Olennaiseksi sisällöksi proletariaatin diktatuurille hän sen sijaan toteaa sen "käyttämisen" (ei siis "pystyttämisen") kukistettujen luokkien ja niiden kannattajien poliittisten oikeuksien lakkauttamiseen.

Marxilaiset sen sijaan katsovat, että proletariaatin diktatuuri on lainmukainen välttämättömyys siirtymäkaudella kapitalismista sosialismiin (ei siis "käytettävissä oleva", ts. valinnainen muiden keinojen kanssa) olkoon sen ilmenemismuoto millainen tahansa. Sen olennainen sisältö on luokkaliitto työväenluokan ja muiden työtätekevien kerrosten kanssa uuden yhteiskunnan rakentamiseksi — tämä tuo esille sen määräävän puolen, positiivisen momentin. Samalla se on työväenluokan objektiivisesta asemasta johtuvaa työväenluokan hegemoniaa liittolaisiinsa nähden ja diktatuuria (jossain muodossa ilmenevää pakotusta ja työtätekevien suvereniteettia) entisiä riistäjäloukkia kohtaan. Ainakin nämä elementit ovat keskeisiä, kun puhutaan marxilaisessa mielessä proletariaatin diktatuurista tai työväenluokan vallasta.

Sikäli Carrillo on oikeilla jäljillä, että sosialistisen rakennustyön turvaamiseksi, päätehtävänsä toteuttamiseksi, voi proletariaatti soveltaa rajoituksia luokkavastustajaansa nähden (tätä edellyttää jo vastuullisuus työtätekeville, sillä missään eikä milloinkaan porvariston paluu valtaan ei ole ollut merkitsemättä verilöylyä ja terroria työtätekeviä kohtaan). Rajoituksiin on ollut pakko ryhtyä mm: Neuvostoliitossa sen kehityksen alkuvuosina sekä Romaniassa ja Unkarissa fasisteja ja heidän apureitaan kohtaan II maailmansodan jälkeen, kansandemokraattisen vallankumouksen oloissa. Mutta näidenkään yhteiskuntaryhmien poliittisia oikeuksia ei koskaan lakkautettu, niitä rajoitettiin tietyksi ajaksi. Eikä tämä ole lainmukaisuus, vaan kansallis-historiallinen erityispiirre.

Kovin pitkälle ei Carrillon kritiikki proletariaatin diktatuuria kohtaan kannu. Huomattavasti sisällökkäämpää ja kommunistien strategian ja taktiikan kannalta tähdellisempää keskustelua on käyty ja käydään mm. ranskalaisten, neuvostoliittolaisten, italialaisten ja DDR:läisten tovereiden kesken.

* * *

Kokonaisuutena tarkasteltuna Carrillon kirja — joutuessaan vertailuun viime aikoina julkaistujen kommunistien strategiaa ja taktiikkaa käsittelevien tutkimusten ja puheen-
vuorojen kanssa — osoittautuu koulupoikamaisen kynäilyn tasoiseksi. Jos halutaan, niin sen keppoisuus havainnollistuu verrattaessa sitä vaikkapa Reissig-Weigertin teokseen "Antimonopolistinen demokratia — demokraattinen vaihtoehto" (Kansankulttuuri 1975) tai vaikkapa ranskalaisen tovereiden keskustelusta koottuun kirjaseen "Mitä kommunistit haluavat Ranskalle".

Ilman porvariston massiivista kansainvälistä "eurokommunismi" -offensiivia ei Carrilloa kannattaisi ihmeemmin käsitellä — siksi paljon maailmassa on taitavampia ja teoreettisesti kykenevämpiä anti-marxisteja. Mutta opportunistin lainmukainen kulku on sellaista: tänään porvariston huipulle nostama, huomenna historian roskatunkiolla.

EEC-sopimus ja Suomen talouskriisi

Pertti Honkanen

EEC-sopimuksen solmimisen jälkeen on melko vähän arvioitu sopimuksen merkitystä ja vaikutuksia. Myönteisenä keskustelualoitteena onkin pidettävä sosialidemokraattisen Nuorison Keskusliiton viime keväänä julkaisemaa kirjasta "Suomi vapaakaupan kourissa". Jo Pamfletin otsikosta ilmenee, että sosialidemokraatit eivät pyri kiistämään sitä, että syvä taloudellinen taantuma, ennätysmäinen työttömyys sekä poliittis-sotilaallinen länsisidonnaisuuden voimistuminen ovat tämän päivän suomalaista todellisuutta.

Kirjasen otsikko lupaa kuitenkin enemmän kuin antaa. Teoksen esipuheessa toimittaja Erkki Tuomioja arvelee, että EEC-sopimuksen seuraamusten arviointi ei ehkä ole edes mahdollista. Arvelu saattaa olla sikäli oikean suuntainen, että länsisidonnaisuutemme yleisistä vaikutuksista ei ehkä aivan yksiselitteisesti voida eksplikoida EEC-sopimuksen synnyttämiä erityisseuraamuksia. Sopimus onkin nähtävä tärkeänä vaiheena pitkään jatkuneessa länsisidonnaisuuden voimistumisessa. Samoin on varmasti totta, että sopimuksen aiheuttamaa myönteistä kehitystä ei liioin ole helppoa osoittaa, sillä eipä tyhjistä nyhjäistä. Sen sijaan yleisen länsisidonnaisuuden ja EEC-sopimuksen luomat ja jo edeltäkäsikin varsin tarkasti ennustettavissa olleet haitat maamme työtätekeväälle väestölle ja kansalliselle itsemääräämisoikeudelle voidaan osoittaa.

Pamfletissaan sosialidemokraatit pyrkivät hahmottelemaan harjoitetulle ulkomaankauppapolitiikalle vaihtoehtoa, joka edellyttäisi mm.

- täydellistä valtion suorittamaa ulkomaankaupan kontrollia
- pitkäjänteisen kauppasopimuksen tekoa
- siirtymistä etenevästi bilateraaliseen kauppaan

- riittävien toimintavalmiuksien turvaamista hallitukselle ja eduskunnalle uudistamalla perustuslakeja ja yleistä talouslainsäädäntöä
- metsäteollisuusyritysten ja muiden tärkeimpien suuryritysten siirtämistä valtion haltuun

Vaihtoehtoisessa ulkomaankauppapoliittisessa linjassa on useita myönteisiä puolia, mutta esitetyt tavoitteet ovat sellaisenaan vielä liian yleisiä, eivätkä ne riittävän selvästi osoita tietä EEC-sopimuksen ja yleensä länsisidonnaisuuden purkamiseen. Kuitenkin tunnusten konkreettisemmasta sisällöstä ja tavoitteiden toteuttamisen keinoista voidaan varmasti käydä kommunistien, sosialidemokraattien ja muiden edistyksellisten voimien kanssa hedelmällistä keskustelua. Kommunistit ovat valmiit kuten jo ennen EEC-sopimuksen solmimista yhteistyöhön kaikkien kansanvaltaisten voimien kanssa länsisidonnaisuutemme kielteisten vaikutusten voittamiseksi, EEC-sopimuksen irtisanomiseksi sekä Neuvostoliiton ja muiden socialististen maiden kanssa harjoitettavan taloudellisen yhteistyön kehittämiseksi.

— Toimitus

Parhaillaan tulee kuluneeksi viisi vuotta Suomen ja EEC:n välisen vapaakauppasopimuksen ratifioimisesta. Sopimus allekirjoitettiin 5. lokakuuta 1972, eduskunta hyväksyi sen 16. 11. 1973 ja laki sopimuksen voimaantulosta vahvistettiin 21. 11. 1973.

Ei liene liian aikaista yrittää arvioida sopimuksen vaikutuksia ja vastata kysymykseen, olivatko sopimuksen vastustajat vai sen puolustajat oikeassa arvioinneissaan ennen sopimuksen solmimista.

On tietenkin selvää, että EEC-sopimuksen kaikki vaikutukset eivät vielä neljän ja puolen voimassaolovuoden aikana ole voineet tulla selvästi esille. Esimerkiksi hidastuslistojen ulkopuolella olevien tavaroiden tullit ovat poistuneet kokonaan vasta 1. 7. 1978.

On myös huomattava, että EEC-sopimus ei ole irrallinen toimenpide Suomen ulkopolitiikassa, vaan huipentuma sopimusten ja toimien sarjassa, joilla vuodesta 1948 lähtien Suomen talouselämää on asteittain sidottu länteen. Siten EEC-sopimuksen vaikutukset eivät monestikaan ole erotettavissa vaikutuksista, joita Suomen länsisidonnaisuudella yleensä on ollut.

Kun nämä rajoitukset otetaan huomioon, voidaan esittää muutamia huomioita EEC-sopimuksen toteutuneista vaikutuksista.

EEC-sopimuksen puolustajat saattavat väittää, että kaikkien tuntemat taloudelliset vaikeudet, joita Suomessa viime vuosina on koettu, eivät johdu EEC-sopimuksesta vaan kapitalististen maiden talouden lamasta.

Tällainen väite sisältää kuitenkin itsessään ristiriidan. EEC-sopimushan juuri merkitsi Suomen entistä tiiviimpää sitomista muiden kapitalististen maiden taloudellisen kehityksen ja suhdannevaihteluihin. Siten ei ole ihme, että kapitalististen maiden syvin suhteellinen liikatuotantokriisi toisen maailmansodan jälkeen iski koko voimallaan myös Suomeen. EEC-sopimuksen solmimisesta luopuminen sensijaan olisi pakottanut Suomen tiivistämään taloudellista yhteistyötä Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden kanssa huomattavasti enemmän kuin nyt on tapahtunut, jolloin myös mahdollisuudet välttää länsimarkkinoiden laman kielteisiä vaikutuksia olisivat olleet suuremmat.

Jo tällä perusteella voidaan sanoa, että EEC-sopimuksella on ollut kielteisiä vaikutuksia Suomen taloudelliseen kehitykseen ja maamme työtekevän väestön asemaan.

Lupaukset ja todellisuus

Ennen EEC-sopimuksen solmimista esittivät sopimuksen kannattajat eräitä varsin yksityiskohtaisia lupauksia siitä, miten talouselämä Suomessa kehittyy, jos sopimus solmitaan.

Talousneuvoston integraatijaoston mietinnössä vuonna 1972 esitettiin arvioita eräiden talouden indikaattorien kehityksestä vuodesta 1969 vuoteen 1980 siinä tapauksessa, että EEC-sopimus tulee voimaan.

Mietinnössä ennustettiin teollisuustuotannon kasvavan keskimäärin 6 prosenttia vuodessa EEC-vaihtoehdossa. Tähän mennessä vuosina 1970—1977 toteutunut kasvu on kuitenkin ollut vain keskimäärin 4,2 prosenttia vuodessa.

Suuri epäsuhta on myös ennustetun ja toteutuneen viennin keskimääräisen kasvun välillä. Ennustettu kasvu oli 6,5 prosenttia, mutta toteutunut viennin keskimääräinen kasvu vuosina 1970—77 oli vain 3,8 prosenttia.

Ennusteiden virheellisyyttä korostaa vielä se, että toteutunut kasvu on tapahtunut pääasiassa ennen EEC-sopimuksen voimaantuloa eikä sen jälkeen.

Tullihallituksessa laadittu selvitys itä- ja länsikaupan kehityksestä 1970-luvulla osoittaa sitä paitsi, että EEC-sopimuksen voimassaoloaikana vuosina 1974—1977 Suomen

vienti sosialistisiin maihin kasvoi määrältään 55 prosenttia kun taas vienti länsimarkkinoilla samana aikana määrällisesti väheni 0,8 prosenttia. Viennin kasvu on siten toteutunut yksinomaan sosialististen maiden kanssa käytävän kaupan varassa. Siten väitteet, että ilman EEC-sopimusta viennin kehitys olisi ollut vieläkin heikompi, voidaan jättää omaan arvoonsa.

Kun tarkastellaan eri tuotannonalojen kehitystä, ehkä suurin epäsuhta ennusteiden ja toteutuneen kehityksen välillä on puunjalostusteollisuudessa. Edellä mainitussa mietinnössä arvioitiin puu- ja paperiteollisuudessa tuotannon kasvavan keskimäärin 4,5 prosenttia 1970-luvulla. Vuoteen 1977 mennessä toteutunut kehitys on kuitenkin merkinnyt keskimäärin vain 0,2 prosentin vuotuista tuotannon kasvua vuoteen 1969 verrattuna.

Kun EEC-sopimus ratifioitiin, johtaja Aarne Castrén Metsäteollisuuden keskusliitosta totesi: "EEC avaa mielenkiintoisia näköaloja puunjalostusteollisuudellemme. Paperi- ja kartonkivientimme kaksinkertaistuu vuoteen 1980 mennessä, ellei mitään odottamatonta tapahdu. On realistista odottaa investointivauhdin olennaisesti kasvavan puunjalostusteollisuudessa sen jälkeen kun vapaakauppasopimus on avannut EEC-markkinat." (Hbi 4. 11. 1973)

Castrénin odottamaa viennin kasvua ei ole tapahtunut. Vuonna 1977 paperiteollisuuden viennin määrä oli 17 % pienempi kuin vuonna 1973. Myös puutavaraiteollisuuden viennin määrä aleni samana aikana 17 %:ia. Sen sijaan Castrénin ennustamat investoinnit ovat toteutuneet. Vaikka tänä vuonna suhdanteissa on tapahtunut parantumista, suuri osa uudesta tuotantokapasiteetista on edelleen käyttämättä.

Myös maatalousväestölle luvattiin EEC-sopimuksesta olevan etua. MTK:n silloinen toiminnanjohtaja Heikki Haavisto arvioi vuonna 1973 EEC-sopimuksen vaikutuksia mm. toteamalla, että "yleinen nousu hyödyttää maataloutta". Haavisto väitti muun muassa EEC-sopimuksen antavan mahdollisuuden naudanlihan vientiin EEC-markkinoille ja naudanlihan tuotannon lisäämiseen (Hbl 1. 11. 1973).

Nämäkään lupaukset eivät ole toteutuneet. Pientilojen pakkoluovutus on kiihtynyt. Naudanlihaa ei ole EEC-sopimukseen voimaan tulon jälkeen lainkaan viety EEC-maihin, vaikka ennen sopimuksen voimaantuloa vientiä oli joinakin vuosina mm. Italiaan. Naudanlihan tuotanto vuonna 1977 oli 102,1 milj. kiloa, kun esimerkiksi vuonna 1971 tuotanto oli 106,5 milj. kiloa. Tänä vuonna voimaan tullut uusi maataloustulolaki edellyttää naudanlihan tuotannon vähentämistä eikä suinkaan sen lisäämistä.

Tarkasteltaessa EEC-tuonnin ja EEC-viennin kokonaislukuja EEC-sopimuksen vaikutukset peittyvät suhdannevaihtelujen alle. Vuonna 1977 oli sekä Suomen EEC-tuonnin osuus kokonaistuonnista että EEC-viennin osuus kokonaieviennistä pienempi kuin vuonna 1973.

Osa EEC-tuonnista oli tullitonta jo ennen EEC-sopimuksen solmimista. Tullihallituksessa on laadittu selvitys siitä, miten nimenomaan EEC-tullialennusten piirissä oleva tuonti on kehittynyt. Valitettavasti selvitys ulottuu vasta vuoteen 1976.

Selvityksen mukaan EEC-tullikohtelun saanut tuonti kasvoi arvoltaan 83 prosenttia vuodesta 1972 vuoteen 1976. EFTA-tullikohtelun saanut tuonti kasvoi samana aikana 71 prosenttia ja yleisen tullikohtelun saanut tuonti väheni 27 prosenttia. Siten EEC-tullikohtelun saanut tuonti on kasvanut selvästi muuta tuontia nopeammin.

Tullialennusten niin sanotut hidastuslistat joilla sanottiin pyrittävän Suomen ns. arkojen alojen suojaamiseen, eivät ole käytännöllisesti katsoen lainkaan vaikuttaneet odotetulla tavalla. Esimerkiksi 8 vuoden hidastuslistalla oleva tuonti EEC-maista kasvoi arvoltaan 218 prosenttia eli vielä nopeammin kuin normaalin tullialennusaikataulun alainen tuonti.

EEC-tullikohtelun saaneen tuonnin arvon kasvu vuodesta 1972 vuoteen 1976 ollut voimakasta muun muassa seuraavissa tavararyhmissä:

- jalkineet: 172 %
- lasi; keraamisen ja kivenjalostusteollisuuden tuotteet: 121 %
- rauta, teräs ja niistä valmistetut tuotteet: 114 %
- nahka ja siitä valmistetut tuotteet: 111 %.
- kemian ja siihen liittyvän teollisuuden tuotteet: 106 %.

Esimerkiksi 8 vuoden hidastuslistan piiriin kuuluva lasin sekä keraamisen ja kivenjalostusteollisuuden tuotteiden tuonti EEC-maista kasvoi vuodesta 1972 vuoteen 1977 arvoltaan peräti 700 prosenttia.

Havaitaan, että tuonnin kasvu on ollut merkittävää juuri niillä aloilla, joilla tuotannon lopettamiset, konkurssit, voimakkaat rationalisointitoimet ja irtisanomiset nykyään ovat yleisiä.

SKP:n keskuskomitean EEC-sopimusta koskevassa arviossa vuonna 1972 todettiin: "Tekstiili-, nahka- ja jalkine-teollisuus on kohdannut vakavia vaikeuksia jo EFTA-integraation aikana: mm. niiden työllistämä yöntekijämäärä on supistunut. Tullien poistaminen EEC:n alueelta tapah-

tuvalta tuonnilta johtaisi tuotannon supistamiseen ja työttömyyden kasvuun.”

Muun muassa seuraavilla aloilla on tuonti EEC-maista Suomeen kasvanut sopimuksen voimassaoloaikana (vuoteen 1977 mennessä) nopeammin kuin Suomen vienti EEC-maihin:

	EEC-viennin kasvu	EEC-tuonnin kasvu
Tekstiilitavarat	35,3 %	59,1 %
Vaatetus	69,8 %	93,8 %
Jalkineet	51,2 %	131,4 %
Keraamiset tuotteet	— 12,5 % (vähentyminen)	92,6 %

EEC-sopimuksen voimassaolon aikana vuonna 1975 Suomen kauppataasevajaous saavutti kaikkien aikojen ennätysten: 7,8 miljardia markkaa. Merkittävin erä tässä kauppataasevajaouksessa oli nimenomaan investointitavaroitten tuonti EEC-maista.

Sitä, että kauppataasevajaous on sen jälkeen pienentynyt ja kääntynyt ylijäämäksi, ei voida pitää osoituksena Suomen ulkomaankaupan rakenteellisten vinoutumien häviämisestä. Kauppataasevajaoukseen on päin vastoin eräiltä osin seurausta laman jatkumisesta Suomessa ja siten yksi kriisin ilmaus. Investointien supistuminen on vähentänyt tuontia. Viennin kasvu ei johdu pelkästään suhdanteiden parantumisesta tai idänkaupan myönteisestä kehityksestä, vaan myös kotimarkkinoiden lamasta. Kun mahdollisuudet myydä tavaroita kotimaahan ovat laman vuoksi muun muassa elintarviketeollisuudessa, rakennustarviketeollisuudessa, lannoiteteollisuudessa ym. pienentyneet, yritykset ovat lisänneet vientiponnistelujaan liikatuotannon markkinoinniseksi. Esimerkiksi tämän vuoden tammi-heinäkuun kauppataasevajaoukseen 1 068 miljoonasta markasta yli puolet eli 580 miljoonaa markkaa muodostuu Nesteen ylijäämäöljytuotteiden viennistä.

On odotettavissa, että tullilennustien jatkuessa tuontipaine EEC-maista tulee monilla aloilla kasvamaan. Toisaalta viime vuosina ovat voimistuneet EEC:n pyrkimykset rajoittaa Suomen vientiä EEC-maihin. EEC-sopimuksessa määriteltyjä paperivientikiintiöiden korotuksia on yksipuolisesti lykätty ja kiintiöt ylittävälle paperinviennille on määrätty täysi tulli. Dumpaussyytökset ovat kohdistuneet muun muassa voimaperin viejiin, ja EEC:n vaatimuksesta nämä ovat korottaneet hintoja. EEC on vaatinut Suomea rajoittamaan ”vapaaehtoisesti” ja yksipuolisesti tekstiilituotteiden vientiä EEC-maihin, vaikka niiden vienti on muutenkin suhteellisen vähäistä.

Viime keväänä Suomen terästeollisuus sidottiin EEC:n terästeollisuuskartellin hintasopimuksiin. Huhtikuussa teräksen hinnat Suomessa kohosivat 11—27 prosenttia. Suomalaiset teräksen viejät pakotettiin myös nostamaan hintoja EEC-markkinoilla. Rautaruukin pääjohtaja Helge Haavisto on arvellut hintasopimuksen vaikeuttavan vientiä EEC:hen ja helpottavan tuontia Suomeen. (HS 4. 3. 1978)

EEC:n Suomeen kohdistama painostus on ollut niin voimakas, että ulkoministeri Paavo Väyrynen on joutunut toteamaan EEC:n esittäneen "uhkavaatimuksen tapaisia vaatimuksia" ja kuvannut tilannetta Suomen ja EEC:n suhteissa "tulehtuneeksi". (Suomenmaa 26. 5. 1978)

Pääomaliikkeet

EEC-sopimuksen voimassaoloaikana Suomen ulkomaisen nettovelka on kasvanut lähes nelinkertaiseksi 7,6 miljardista markasta 27,1 miljardiin markkaan (vuoden 1977 lopussa). Keskeisenä syynä velan kasvuun on ollut puunjalostusteollisuuden EEC-investointien rahoittaminen ulkomaisilla luotoilla.

Ulkomaiset suorat sijoitukset Suomeen ovat EEC-sopimuksen voimassaoloaikana 1974—1977 Suomen Pankin tilastojen mukaan olleet 818 miljoonaa markkaa, kun edellisenä nelivuotiskautena sijoitukset olivat 368 miljoonaa markkaa.

Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille ovat olleet vuosina 1974—77 yhteensä 704 miljoonaa markkaa. Viime vuonna näistä sijoituksista suuntautui EEC-maihin 50 prosenttia. Todellisuudessa osuus on suurempi, sillä kasvava osa sijoituksista tapahtuu Sveitsissä olevien holdingyhtiöiden kautta.

Yksi osoitus siitä, että Suomikin markkinoidensa suhteellisesta pienuudesta huolimatta on kansainvälisten monopolien taistelutantereena on Lahden Lasitehdas Oy:n joutuminen englantilaisen Pilkington-yhtymän määräysvaltaan.

Niin pääomien tuonnin kuin pääomien vienninkin laajuus on yksi osoitus talouden länsisidonnaisuuden tiivistymisestä, johon EEC-sopimuskin kiinteästi liittyy.

Sen, että pääomaliikkeisiin liittyy poliittisia ehtoja, myöntää toisinaan porvarillinenkin lehdistö. Niinpä USA:ssa ilmestyvä Business Week on kertonut, että länsieurooppalaiset pankin ovat aina perineet suomalaisilta korkeamman koron kuin muilta pohjoismailta Neuvostoliiton naapuruudesta aiheutuvien "poliittisten ja taloudellisten riskien" vuoksi. (HS 19. 12. 1976).

EEC-sopimuksen solmimisen jälkeen Suomi on liitetty yhä useampiin kapitalististen maiden taloudellisiin järjestöihin, kuten Pohjoismaiden Investointipankkiin ja Amerikan Kehityspankkiin.

Entistä useammin lainsäädännön uudistamista perustellaan tarpeella yhtenäistää Suomen lainsäädäntö muiden kapitalististen maiden lainsäädännön kanssa. Näin esimerkiksi tapahtui uuden osakeyhtiölainsäädännön sekä pankkilakien uusimpien muutosten yhteydessä.

"Siirtyminen arvonalisäverojärjestelmään ja muut työväenluokan elinehtoja kaventavat verouudistukset toteutettaisiin helpommin suurpääoman vaatiessa EEC-sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen 'kilpailuolosuhteiden harmonisoinnista' kaikilta osin EEC-maiden tilannetta vastaavaksi." Näin totesi SKP:n keskuskomitea vuonna 1972. Nyt arvonalisäverojärjestelmä on jo "puoliksi" toteutettu Suomessa.

SKP osoitti, että kysymys EEC-sopimuksen solmimisesta ei ole vain taloudellinen vaan ennen kaikkea poliittinen kysymys. Hawk-hävittäjien hankkiminen Iso-Britannias- ta sekä siihen liittyvä ulkomaisen luoton ottaminen ovat yksi hälyttävä osoitus siitä, miten taloudelliseen länsisidonnaisuuteen kytkeytyy ei vain poliittinen vaan myös sotilaallinen länsisidonnaisuus. Hawk-kauppa on liitetty muun muassa paperinvientikiintiöstä EEC-markkinoilla käytyihin neuvotteluihin.

EEC-sopimus ja talouspolitiikka

EEC-sopimuksen solmimisen jälkeen toteutunut kehitys on täydellisesti vastannut muun muassa seuraavia SKP:n ennen sopimuksen solmimista esittämiä arvioita:

"Kulutuskysynnän rajoittamisen politiikka, jota kaiken todennäköisyyden mukaan tultaisiin käyttämään keinoina yhä pahenevien kauppataasevajauksien lieventämiseksi, kohdistuisi raskaana työväenluokkaan."

"Pyrkimykset erilaisin tulopoliittisin ja pakkosovittelun keinoin lannistaa työväenluokan taistelutahto lisääntyisivät EEC:n vaikutuksen myötä sekä seurauksena kotimaisten kapitalistien kiristyneestä kilpailusta EEC-maiden monopolien kanssa."

"EEC-sidonnaisuuden toteuttaminen voimistaisi maamme pääomapiiriin pyrkimyksiä kaventaa työväenluokan taistelullaan saavuttamia sosiaalipoliittisia etuja."

Tässä yhteydessä ei ole tarpeellista ryhtyä kuvaamaan viime vuosien talouspolitiikkaa, jonka keskeisiä tunnuksia ovat olleet "kilpailukyvyn parantaminen", "elvytys" ja "yhteiskuntasopimus". Sen sijaan pari huomautusta niin sanotuista EEC-suojalaeista on paikallaan. SKP:hän arvioi, että niillä "ei kuitenkaan voida torjua EEC-sopimuksen aiheuttamia kielteisiä poliittisia ja taloudellisia seurauksia."

Niin sanottuja markkinahäiriölakeja ei ole paria poikkeusta lukuunottamatta sovellettu EEC-maista tapahtuvaa tuontia vastaan. Vuonna 1974 säädettyä vientimaksulakia ei ole myöskään kertaakaan sovellettu, vaikka se olisi ollut hyvin aiheellista esimerkiksi vuonna 1974, jolloin puunjalostusteollisuuden vientitulot kasvoivat jyrkästi. Nyt kun puunjalostusteollisuuden vientitulot ovat jälleen nousussa muun muassa devalvaatioiden ansiosta, vientimaksujen periminen olisi taas hyvin perusteltua.

Talonrakennustöiden investointiverolakia käytettiin kylä noususuhdanteen hillitsemiseen vuonna 1974, mutta apua talonrakennusalan laman lievittämiseen siitä ei ole ollut.

Vuonna 1974 voimaan tullut "pysyväisluonteinen" hintavalvontalaki on merkinnyt hintasäännöstelyn romuttamista lähes kokonaan. Viranomaisten vahvistusta hinnankorotuksista edellyttää vain runsaat 14 prosenttia hyödykkeistä elinkustannusindeksin painorakenteen mukaan laskettaessa. Se, että vuonna 1975 saavutetun 17,8 prosentin ennätyksen jälkeen hintojen nousuvauhti on hidastunut, ei johdu hintavalvontalaista, vaan se on muiden tekijöiden aiheuttamaa.

Johtopäätöksiä

Edellisen perusteella voidaan todeta, että taloudellinen kehitys Suomessa EEC-sopimuksen solmimisen jälkeen ei ole vastannut lupauksia, joita sopimuksen puolustajat aikanaan esittivät. Sen sijaan sopimuksen vastustajien esittämät varoitukset ovat osoittautuneet aiheellisiksi. Pääpiirteissään ja monissa yksityiskohdissaankin taloudellinen kehitys on vastannut etenkin kommunistien EEC-sopimuksesta esittämiä arvioita.

Kauppa Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden kanssa on ollut tärkeä tekijä, joka on monilla teollisuuden aloilla kompensoinut länsisidonnaisuudesta aiheuttavia haittoja. Suomen ja SEV'in välinen sopimus vuodelta 1973, Suomen ja Neuvostoliiton yhteistyöohjelma vuoteen 1990

sekä viiden SEV-maan kanssa solmitut niin sanotut KEV SOS-sopimukset merkitsevät toisin kuin EEC-sopimus myönteistä kehitystekijää talouselämällemme ja maamme työväenluokalle.

Samalla on todettava, että viennin voimakkaasta kasvusta huolimatta Suomen tuonti Neuvostoliitosta ja muista sosialistisista maista on kehittynyt suhteellisen hitaasti. Tuonti ei ole myöskään sanottavammin monipuolistunut. Esimerkiksi vuonna 1977 oli Neuvostoliitosta tapahtuvan kone- ja laitetuonnin osuus Suomen koko kone- ja laitetuonnista vain 3,9 prosenttia. Tuonnin kasvusta ja sen monipuolistamisesta kuitenkin ratkaisevasti riippuvat viennin lisäämismahdollisuudet.

Vaatus EEC-sopimuksen irtisanomisesta on ajankohdainen. Vaatimuksen uudisti myös SKP:n 18. edustajakokous. Se ei merkitse vaatimusta "suljettuun" talouteen siirtymisestä, tai vaatimusta vetäytyä syrjään kansainvälisestä työnjaosta, kuten EEC-sopimuksen puolustajat pelotelevat. Vaihtoehto EEC-politiikalle on kaupan sekä taloudellisen ja tieteellis-teknisen yhteistyön tiivistäminen Neuvostoliiton ja muiden SEV-maiden kanssa. Suomen kaupalliset ja taloudelliset suhteet muihin kapitalistisiin maihin on hoidettava ETYK:n päätösasiakirjan kirjainta ja henkeä noudattaen ja Suomen on annettava entistä voimakkaampi panos yleiseurooppalaisen taloudellisen yhteistyön kehittämiseen. Mahdollisuudet kaupankäynnin lisääntymiseen kehitysmaiden kanssa ovat suotuisat, mistä juuri EEC-sopimuksen voimassaoloaikana on saatu paljon esimerkkejä.

Taulukko 1. Suomen länsi-ja-itäviennin volyymi vuosina 1973—1977
Indeksi, 1973 = 100

Vuosi	Länsivienti	Itävienti
1973	100	100
1974	98	132
1975	76	141
1976	88	163
1977	99	155

Lähde: Laskettu tullihallituksen kauppatilastotoimiston tiedotteesta 23. 2. 1977. Tullihallituksen laskemissa indekseissä on perusvuotena 1975. Itävienti tarkoittaa vientiä sosialistisiin maihin Kuubaa lukuunottamatta. Länsivienti tarkoittaa vientiä kaikkiin muihin maihin.

Taulukko 2. Teollisuustuotteiden tuonnin arvon muutokset vuodesta 1972 vuoteen 1976 eräillä aloilla EEC

	EEC-kohtelun saanut tuonti	EFTA-kohtelun saanut tuonti	Yleisen tullikohtelun saanut tuonti
Kemian ja siihen liittyvän teollisuuden tuotteet	+106	+ 81	+75
Nahka ja siitä valmistetut tuotteet	+111	+138	+48
Tekstiilaineet ja -tavarat, vaatteet ja päähineet	+ 62	+ 25	+81
Jalkineet yms.	+172	+110	+ 8
Lasi, keraamisen ja kivenjalostusteollisuuden tuotteet	+121	+145	—42
Rauta ja teräs ja niistä valmistetut tuotteet	+114	+ 87	—52
Koneet ja laitteet, sähkötarvikkeet	+ 92	+ 92	—24
Kuljetusvälineet	+ 68	+ 47	— 50

Lähde: Tullihallituksen kauppatilastotoimiston tiedote 7. 12. 1977. EFTA-kohtelun saanut tuonti tarkoittaa myös sitä Iso-Britanniasta ja Tanskasta tapahtuvaa tuontia, jota koskevista erityisjärjestelyistä sovittiin näiden maiden liittyessä EEC:hen.

Taulukko 3. EEC-kaupan kehitys eräillä aloilla

Tavararyhmä	Muutos vuod. 1973 vuot. 1977, %		EEC:n osuus, %			
			viennistä		tuonnista	
	Tuonti EEC:stä	Vienti EEC:hen	1973	1977	1973	1977
Tekstiilitavarat (SITC 65)	+ 59,1	+35,3	27	22	45	52
Vaatetus (SITC 84)	+ 93,8	+69,8	17	16	27	30
Jalkineet (tullitariffi 64)	+131,4	+51,2	9	5	43	49
Keraamiset tuotteet (tullitariffi 69)	+ 92,6	—12,5	25	18	48	58

Lähde: Suomen virallinen tilasto, I A, Ulkomaankauppa.

Työväenluokan lehdistön synty —Neue Rheinische Zeitung

Jyrki Jyrkiäinen

Maassamme on laaja ja kirjava lehdistö, joka enemmän tai vähemmän johdonmukaisesti pyrkii taistelemaan demokraattisten oikeuksien ja työtätekevien etujen puolesta. Tämä lehdistö ulottuu kommunistisesta lehdistöstä laajaan demokraattiseen lehdistöön ja pieniin paikallisiin spontaanisti syntyneiden ryhmittymien julkaisemiin "vastakulttuurilehtiin". Tämän taustana on ajankohtaista ja mielenkiintoista tutkia, kuinka Marx ja Engels näkivät porvaristoa vastaan taistelevan lehden tehtävät, luonteen ja sisällön, jotta sillä voisi olla todellista merkitystä ihmiskunnan vapautuksen välineenä.

On kuitenkin huomattava, että yht.lis. Jyrki Jyrkiäisen tutkielma selvittelee Marxin ja Engelsin näkemyksiä kommunistisesta lehdistöstä, ei lehdistöstä ylipäätään. Väärinkäsitysten välttämiseksi on ehkä syytä muistuttaa, etteivät kommunistit vaadi omien lehdistöperiaatteidensa ulottamista muualle kuin omaan lehdistöönsä, eivät siten esimerkiksi vaadi muiden kuin puolueen lehtien alistamista kommunistisen puolueen johdon alaiseksi. — Tällainen ennakkoluuloahan tuntuu olevan varsin yleinen esimerkiksi sosialististen maiden lehdistön osalta.

Yhteiskunnan demokratisoimisen osana kommunistit vaativat myös lehdistön demokratisoimista. Tämä tietysti edellyttää, että lehdistö irroitetaan pääoman hallinnasta, että ne alistetaan työtätekevien valvontaan. Näinhän on menetelty Neuvostoliitossa ja sosialistisissa maissa, jossa lehdistöä hallitsevat työtätekevien eri organisaatiot, neuvostot, ammattijärjestöt ja kansalaisjärjestöt. Vain näin voidaan taata todellinen paino- ja sananvapaus työtätekeville. — Toimitus.

1800-luvun alussa nuori työväenluokka kävi spontaaneja taisteluja riistäjiään ja sortajiaan vastaan. Taisteluihin yhdistyi aina yrityksiä luoda työväenluokan luokkaedusta lähtevä proletaarinen lehdistö. Näistä alkumuodoista oli pisimmälle kehittynyt englantilaisten chartistien lehdistö¹. Se saavutti sekä sisällöltään että merkitykseltään huomattavan tason.

Työväenlehdistön kaikkia edeltäjiä ja alkumuotoja luonnehtii kuitenkin työväenluokan järjestäytymättömyyden ja työväenliikkeen yleisen kehitysasteen aiheuttama kehitysmättömyys. Edes kaikkein terävänäköisimmät ja rohkeimmat lehdet eivät pystyneet täydellisesti loitontumaan porvariston ideologisesta, poliittisesta ja organisatorisesta vaikutuksesta.

Työväenluokan lehdistön kehittyminen uudenlaatuiseksi journalismiksi on sidoksissa Karl Marxin ja Friedrich Engelsin työhön. Vasta heillä oli kehittämänsä materialistisen historiankäsityksen perusteella sellainen maailmankatsomuksellinen perusta, jonka avulla oli mahdollista tiedostaa työväenluokan maailmanhistoriallinen tehtävä ja kehittää sen toteuttamiseen suunnattu, tieteellisesti perusteltu luokkataistelun ja työväenluokan järjestämiseen tarvittava strategia ja taktiikka.

Marxin ja Engelsin aikana proletaarinen vallankumous ei vielä ollut päiväjärjestyksessä. Ajankohtaisia tehtäviä olivat tuolloin proletariaatin taistelun johtaminen meneillään olevissa porvarillisissa vallankumouksissa, työväenluokan poliittis-ideologinen kasvatus, työväenjärjestöjen perustaminen ja sellaisten olojen luominen, joissa voitaisiin luoda työväenluokan vallankumouksellinen puolue.

Tarkastelen proletaarisen lehdistön kehitystä näiden tehtävien asettamissa puitteissa. Jokainen askel tässä kehityksessä oli samalla askel uudismaalle, josta ei ollut aikaisempaa kokemusta.

Työväenluokan puolue ja lehdistö

Marxin ja Engelsin toiminnan luonnetta valaisee hyvin Engelsin kiteytys: "Jotta proletariaatti ratkaisun päivänä olisi kyllin vahva voittamaan, on tarpeen — Marx ja minä olemme puoltaneet tätä kantaa vuodesta 1847 — että se muodostaa erityisen puolueen, kaikista muista erillisen ja

1. Chartismi — englantilaisten työläisten vallankumouksellinen joukkoliike 1830- ja 1840-luvulla. Chartistit vaikuttivat tuntuvasti Englannin poliittiseen historiaan ja kansainvälisen työväenliikkeen kehitykseen. Chartistien lehdistöstä ks. Vieweg, K. "Die Presse der Chartisten", teoksessa Grundlagen des Journalismus, Studententexte I, Karl-Marx-Universität Leipzig. Sektion Journalistik 1976, s. 45—54.

mutta vastustavan, itsestään tietoisien luokkapuolueen.”² Tämä oli välttämätöntä, jotta ensinnäkin kyettäisiin viemään tieteellinen kommunismi työväenluokan tietoisuuteen, jotta työväenluokka voitaisiin vapauttaa ideologisesti porvaristosta ja järjestää taisteluun itsensä vapauttamiseksi, toiseksi järjestämään työväenluokka organisatorisesti ja kolmanneksi ratkaisemaan nämä molemmat tehtävät työratek-
vien päivittäisen taloudellisen ja poliittisen taistelun yhteydessä.

Mutta näiden puolueelle asettuvien tehtävien ratkaiseminen edellyttää puolueen omaa lehdistöä. Se tarvitsee välineen, jonka avulla se voi jatkuvasti ja julkisesti puhua joukoille ja joukkojen kanssa.

Proletaarinen lehdistö puolestaan voi palvella luokkaa sen henkisenä aseena vain, jos se on tieteellisellä ohjelmalla varustetun proletaarisen puolueen taistelun äänenkannattaja, että se johdonmukaisesti ajaa tieteellistä strategiaa ja taktiikkaa.

Marx ja Engels tiedostivat nämä vaatimukset jo varhaisessa vaiheessa. Vuosien 1948—49 porvarillis-demokraattisessa vallankumouksessa he pyrkivät toteuttamaan ajatuksensa käytännössä. Kun he huhtikuussa 1848 saapuivat Pariisista Kölniin, he alkoivat heti valmistella suuren päivälehdessä — Neue Rheinische Zeitungin — julkaisemista.³

Karl Marxin päätoimittajuudella ja Kommunistien liiton aktiivisten voimien tukemana Neue Rheinische Zeitung edusti selkeästi ja avoimesti Kommunistien liiton linjaa selaisena, kuin se oli muotoiltu Kommunistisessa manifestissa ja Kommunistisen puolueen vaatimuksissa Saksassa (maaliskuu 1848). Osoituksena lehden periaatteellisen linjan saamasta kannatuksesta oli edistyneimpien työläisten tuki ja solidaarisuus silloin, kun taantumuksen viha kohdistui lehteen ja sen toimittajiin.

Neue Rheinische Zeitungin esimerkki puolueen ja työväenluokan lehdistön keskinäissuhteesta ei kuitenkaan automaattisesti levinnyt saksalaiseen sosialidemokraattiseen lehdistöön. Muun muassa Ferdinand Lassalle, jonka vaikutuksella edistyksellisiä saksalaisia työläisiä irroittautui por-

2. Marx, K & Engels, F. Kirjeitä. Moskova 1976, s. 423.

3. Köln oli Saksan kehittyneimmän alueen — Reininmaakunnan keskus, jossa oli huomattava määrä työläisiä. Tässä maakunnassa porvariston poliittinen aktiivisuus oli erittäin suuri ja kansanjoukot heräsivät poliittiseen elämään aikaisemmin kuin muualla Saksassa. Kölnissä oli voimassa Napoleonin lakikokoelma, joka antoi suotuisimmat olosuhteet vallankumouksellisen päivälehdessä perustamiselle.

Neue Rheinische Zeitung. Organ der Demokratie -päivälehti ilmestyi Kölnissä Karl Marxin toimittamana kesäkuun 1 päivästä 1848 toukokuun 19. päivään 1949.

varistosta poliittisesti ja organisatorisesti ryhmittynen 1863 Saksan yleiseksi työväenyhdistykseksi, kielsi edellä mainitun kokemuksen. Hän tarkasteli joukkoja vain johtajien harjoittaman politiikan objekteina eikä vallankumouksellisen politiikan subjektina, ja niinpä hän kielsi itse asiassa itsenäisen proletarisen lehdistön välttämättömyyden. Tämä johti Lassallen kuoleman jälkeen sopimukseen Saksalaisen yleisen työväenliiton ja sanomalehti Social-Demokratin⁴ omistajien välillä, jossa todettiin: "Herrat v. Hofstetten ja J. B. v. Schweitzer tulevat sopeuttamaan lehensä koko poliittisen ja yhteiskunnallisen linjan pääasiassa liiton linjaan..."⁵ Tässä linjan määrittämisessä ei puhuta työväenluokan näkökannasta eikä proletaraiselle äänenkannattajalle välttämättömästä velvollisuudesta siihen "periaatteelliseen ja taktiseen ohjelmaan, joka on säilyttänyt täydellisesti merkityksensä meidän päiviimme saakka — Kommunistiseen manifestiin."⁶

Niinpä ei kestänyt kauan, kun Marx ja Engels irtisanoivat sovittun yhteistyön Social-Demokratin kanssa, koska Schweitzer teki lehdestään melko pian henkilökohtaisen äänitorvensa ja etääntyi työväenluokan luokkaetujen näkökannalta.

Kun marxilaiset voimat ryhmittyivät vuonna 1869 August Bebelin ja Wilhelm Liebknechtin ympärillä puolueeksi Eisenachissa, todetaan puolueen ja lehdistön ideologinen ja aineellinen ryykkyys puolueen säännöissä. Sääntöjen 18 § kuuluu: "Puolue perustaa sanomalehden sosiaali-demokraattisen työväenpuolueen äänenkannattajaksi. Äänenkannattaja ilmestyy Leipzigissa ja on puolueen omaisuutta. Toimikunta määrää toimitus- ja toimistohenkilökunnan sekä kirjapainon työntekijät, palkat ja lehden hinnan... Lehden linjan on tarkasti noudatettava puolueohjelmaa..."⁷

Vuoden 1875 Gothan kokouksessa tapahtunut eisenachilaisten ja lassallelaisten yhdistyminen johti puoluejournalismin vaikutuspohjan laajenemiseen, mutta tuotti taantumista ratkaisevissa ideologisissa ja järjestöllisissä kysymyksissä. Tässä yhteydessä voimme vain viitata lassallelaisuudelle annettuihin myönnytyksiin, joita Marx käsittelee Gothan ohjelman arvistelussaan (1875). Myönnytykset vaikuttivat myös puolueen lehdistöön. Neue Rheinische Zeitungin testamenttia piti puolustaa ja kehittää kiivaassa taistelussa opportunistimia vastaan.

4. Social-Demokrat — lassallelaisen Saksan yleisen työväenliiton äänenkannattaja. Tällä nimellä lehti ilmestyi Berliinissä joulukuun 15. päivästä 1864 vuoteen 1871.

5. Dokumente der deutschen Arbeiterbewegung zur Journalistik, Teil I. Leipzig 1961, s. 36.

6. Engels. F. "Marx ja Neue Rheinische Zeitung" -teoksessa Marx & Engels, Valitut teokset kolmessa osassa, osa 3, s. 148.

7. Dokumente... emt., s. 48.

Opportunistien peruslinja, jota he ovat puolustaneet Lassallen ajoista meidän päiviimme, on, että he jättävät lehdistön yksittäisten, heille mieluisten johtajien käyttövaltaan, he eivät suvaitse pitäytymistä marxilaiseen linjaan ja julkaisevat mitä erilaisimpia käsityksiä — marxilaisia, opportunistisia, katederisosialistisia (esim. Dühringin edustamia) — puolueen äänenkannattajassa samanarvoisina. Tämä johtaa siihen, että puolueen lehdistö ei kykene täyttämään tehtäväänsä välineenä, joka vapauttaa työläisiä porvarillisista ennakkoluuloista, vaan siitä tulee noita ennakkoluuloja ylläpitävä ja jopa ruokkiva väline.

On tietysti huomattava, ettei lehden kytkeminen puolueeseen sinänsä vielä riitä, vaan lehti pitää sitoa tieteellisellä ohjelmalla varustettuun ja sitä toteuttavan johdon omaamaan puolueeseen. Proletaarisen lehdistön historia välittää myös sen käänteisen tiedon, että oikeat periaatteet kääntyvät silloin vastakohdakseen — ne muuttuvat ikäänkuin pullonkauloiksi luokkakantaistelle toiminnalle — jos puolueen johdossa on voimia, jotka käyttävät sinänsä oikeita lehdistöperiaatteita väriin päämäärien toteuttamiseksi. Perusehto sille, että periaatteet muuttuvat todellisuudessa vaikuttaviksi, on sellaisen puoluejohdon olemassaolo, joka nojautuu tieteelliseen kommunismin.

Tieteellisen maailmankatsomuksen soveltaminen päivänhistoriaan

Marx ja Engels tiedostivat, että vain lehdistön avulla voidaan tehdä tieteellisen kommunismin merkitys työväenluokan aseena ymmärrettäväksi siten, että sitä sovelletaan päivänhistoriaan. Engels kirjoitti: "Kommunistisessa manifestissa teoriaa on sovellettu pääpiirteissään koko uudemman historiaan. Marxin ja minun artikkeleissani Neue Rheinische Zeitungissa sitä käytettiin lakkaamatta hyväksi samanaikaisten poliittisten tapahtumien selittämiseen."⁸

Marx ja Engels lähtivät siitä, että maailmaa ei voida muuttaa ennakolta saatujen doktrinaaristen reseptien mukaan, vaan että kansanjoukkojen täytyy päästä tietoisessa toiminnassaan ilmaisemaan yhteiskunnallisen kehityksen lainmukaisuuksia. Teoreettinen ase tämän toteuttamiseksi on tieteellinen kommunismi. Jotta se tulisi joukkojen jokapäiväisen käytännöllisen toiminnan ohjenuoraksi, ei riitä, että sitä propagoidaan teoreettisten ja ohjelmallisten kirjoitusten muodossa. Lisäksi on välttämätöntä:

— paljastaa yhteiskuntajärjestelmän olemus ja sovitamattomat luokkaristiriidat parhaillaan tapahtuvassa yhteiskunnallisessa elämässä ja tehdä selvästi havaittaviksi konk-

reettisessä kehityksessään kaikki ne yhteiskunnalliset suhteet, yhteydet ja kehityssuunnat, jotka ovat tärkeitä demokraattisen ja sosialistisen yhteiskunnallisen taistelun kannalta.

— osoittaa yhteiskunnan muuttamisen välttämättömyys ja muutettavuuden mahdollisuus niin konkreettisesti ja havainnollisesti, että joukot voivat suuntautua siihen jokapäiväisessä toiminnassa

— herättää näin kansanjoukkojen halu ja tarmo muutokseen ja antaa heille oikea taistelutunnus.

Tällaisen tieteellisen kommunismin puhujalavan Marx ja Engels muodostivat Neue Rheinische Zeitungista. Vuoden 1848 vallankumouksessa se antoi ainoana saksalaisena lehtenä kuvan kaikista tekijöistä, joilla oli merkitystä vallankumouksen kehitykselle.

Mitä sitten olivat tärkeimmät yhteiskunnalliset suhteet, joista työväenluokalla täytyi olla jatkuvasti kuva tiedostaakseen oikein tilansa, etunsa ja tehtävänsä? Franz Mehring määritteli lehden artikkeleissa kolme painopistettä: ”saksalainen politiikka, eurooppalainen politiikka ja reiniläinen agitaatio”⁹. Mitä nämä sisälsivät?

Saksalainen politiikka: Neue Rheinische Zeitung ei käsitellyt Saksan vallankumouksen kehitystä niin yksityiskohtaisesti siksi, että se olisi ollut erityisen ilahduttavaa. Kysymys oli siitä, että eri saksalaisissa valtioissa ja maakunnissa oleville työläisille selvitetään heidän yhteisen luokkaetunsa vallankumouksen syventämisen puolesta porvariston ja feodaalivoimien liittoa vastaan, heitä mobilisoidaan preussilaista yksinvaltiutta vastaan ja osoitetaan päätavoitteeksi jakamattoman saksalaisen tasavallan luominen¹⁰. Kysymys oli siis siitä, että työväenluokka liittolaisineen pyrittiin tekemään kansallisella tasolla tietoiseksi asemastaan, eduistaan ja tehtävistään valtioksi organisointunutta vastustajaa vastaan.

Eurooppalainen politiikka: Erityisesti Ranskan, Italian, Itävallan ja Unkarin kehityksen seikka-peräinen käsittely ei johtunut yksinomaan 1848 vallankumouksen kansainvälisestä kehityskulusta. Se oli välttämättöntä, jotta proletariaatti voitaisiin tehdä tietoiseksi internationalistisesta luonteestaan. Se oli tarpeen työväenluokan perusetujen, tehtävien ja vihollisten kansainvälisen yhtenäisyyden osoittamiseksi. Lisäksi Neue

9. Mehring, F. Geschichte der deutschen Sozialdemokratie. Erster Teil. Gesammelte Schriften, Band 1. Berlin 1960, s. 441.

10. Vuonna 1848 Saksan vallankumouksen perustehtävänä oli lopettaa valtiollinen pirstoutuneisuus ja taloudellinen takapajaisuus. Maa koostui 39 erikokoisesta valtiosta ja kullakin niistä (lukuunottamatta neljää vapaakaupunkia) oli oma hallitsijasuku, hovi, armeija, oma mittajärjestelmänsä jne.

Rheinische Zeitung, joka vaikutti suhteellisen takapajuisessa Saksassa käytti hyväkseen niiden maiden esimerkkiä, joissa kapitalistinen kehitys ja työväenliike olivat pitemmälle kehittyneitä ja joissa luokkavastakohtaisuudet ilmenivät selvinä, ja selitti näin saksalaisille työläisille ajankohtaisia ja tulevia tehtäviä.

Reinin agitaation havainnollistamiseksi on paras lainata Marxin omia sanoja. Eräässä taantumuksen nostamassa oikeudenkäynnissä Neue Rheinische Zeitungia vastaan — jonka lehti voitti — Marx totesi valamiesoikeuden edessä: "Minä puolestani vakuutan, hyvät herrat, että minä seuran mieluummin suuria maailmantapahtumia, eritellen mieluummin historian kulkua, kuin tappelen paikallisten epäjumalien, poliisien ja yleisten syyttäjien kanssa... Mutta kuitenkin lehdistön velvollisuus on esiintyä sorrettujen puolesta heidän lähimmässä ympäristössään. Ja silloin, hyvät herrat, orjuusjärjestelmällä on varsinainen tuki alemmissa poliittisissa ja sosiaalisissa voimissa, jotka ovat välittömästi henkilön yksityiselämää ja elävää yksilöä vastassa. Ei riitä pelkästään se, että taistelee yleisiä olosuhteita ja ylimpää valtaa vastaan. Lehdistön täytyy tehdä päätös toimia t ä t ä 'santarmia, t ä t ä prokuraattoria, t ä t ä piirineuvostoa vastaan pitääkseen ne aisoissa... Lehdistön ensimmäinen velvollisuus on siis kaivaa pois olemassaolevan poliittisen tilanteen kaikki perusteet."¹¹

Koko edellä kuvattu perinne jatkui sitten Zürichissä ilmestyneen Sozialdemokratian toiminnassa — huolimatta maanalaisuuden aiheuttamista vaikeuksista. Ja lehti julkaisi mm. säännöllisesti puolueen jäsenten ja työläisten kirjeitä ja juttuja, joita lähetettiin valtakunnan kaikista osista.

Miten sitten lehden saamaa runsasta aineistoa käytettiin hyödyttämään puolueen taktiikan selvittämistä ja kehittämistä? Valotettakoon asiaa tässä Neue Rheinische Zeitungin julkaistavan aineiston valintakriteereillä. Valintaa määrsi aina tiukasti se, mikä voi myötävaikuttaa kulloisessakin tilanteessa, kunakin päivänä ja kussakin paikassa parhaiten vallankumouksellisen liikkeen etenemiseen ja työväenluokan poliittisen tietoisuuden ja joukkotaistelun kehittymiseen.

Jokaiseen uuteen tosiasiaan, jolla oli merkitystä luokkataistelulle, tartuttiin heti, mutta ei vain faktojen kokoamisen ja rekisteröinnin mielessä, vaan siksi, että niillä valaistiin ajankohtaisia ongelmia. Sen vuoksi kiinnitettiin erityistä huomiota seuraaviin seikkoihin:

— porvariston saamiseen kiinni petturuudesta ja sen säälimätön arvostelu, sekä sen parlamenttijaarittelun rajoittuneisuuden osoittamiseen

— esiintyminen jokaisen sorretun kansan taistelun puolustamiseksi ja jokaisen edistyksellisen taisteluleimahduksen laajentamiseksi

— proletariaatin jokaisen itsenäisen esiintymisen esiinnostamiseen tulevan proletaarisen vallankumouksen enteenä.

Neue Rheinische Zeitung analysoi vallankumouksen kehitystä niin laajasti, että Franz Mehring saattoi kirjoittaa vielä 50 vuotta myöhemmin: "Vielä tänäänkin 'Neue Rheinische Zeitungin' vuosikerta sisältää perusteellisemman ja tyhjentävämmän historian tuosta vallankumouksellisesta liikkeestä kuin kaikki porvarilliset historiateokset yhteensä, jotka sen jälkeen tuosta ajanjaksosta on julkaistu."¹² Pyrkimyksenä oli siis yksittäisten tosiasioiden järjestäminen laajaan historialliseen yhteyteen ja päivittäisen luokkataistelukokemuksen viipymätön teoreettinen yleistäminen. Tämä mahdollisti määritellyn taktiikan jatkuvan kehittämisen.

Työväenluokan lehdistö ideologisen taistelun aseena

Tieteellisen kommunismin yhdistäminen työväenliikkeeseen vaatii työväenluokan lehdistön asettamista hallitsevaa porvarillista ideologiaa vastaan. Tämän todistaa vallankumouksellisen taistelun jokainen päivä.

Marxin johdolla Neue Rheinische Zeitung kävi rohkeaa ja taktisesti viisasta taistelua porvarillisen ideologian ja politiikan eri ilmenemismuotoja vastaan. "Sen taisteleva asenne ja ote on lähinnä se, mikä tempaa mukaansa myös lehden tämän päiväisen lukijan".¹³ Myös Engels muisteli lehden taistelevan otteen vaikutusta: "Näkee omin silmin jokaisen sanan vaikutuksen, näkee miten artikkelit iskevät kuin kranaatit ja miten ammuttu panos räjähtää."¹⁴

Aivan erityisesti lehti lähetti "panoksiaan" porvarillisia ja feodaalisia sanomalehtiä, luokkavastustajan ideologista koneistoa vastaan. Saksassa ei ollut merkittävää sanomalehteä, jota Neue Rheinische Zeitung ei olisi vetänyt yhä uudelleen julkisuuden tuomiopöydän eteen.

Kuvaavaa on, miten vastenmielinen tämä rohkea ideologinen taistelu on sittemmin ollut opportunisteille. Tyyppillinen esimerkki siitä on 1872 Sosialidemokraattisen työväenpuolueen Mainzin kokouksessa tehty "kärkeyvyttä" vastustava esitys: "Välittämättä siitä, onko toiselta puolelta olemassa vihaisia hyökkäyksiä vai ei, 'Volkstaatin' toi-

12. Mehring, F. emt., s. 473.

13. Poerschke, H. "Zur Entwicklung des proletarischen Journalismus unter Führung und Anleitung von Marx und Engels", emt. Grundlagen des Journalismus., s. 67.

14. Marx, K. & Engels, F. Werke, Band 22. Berlin 1962, s. 76.

mituksen on otettava vastaan vain rauhallisesti ja maltillisesti laadittuja artikkeleita tai selostuksia ja mahdollisesti muutettava niitä.”¹⁵

Erityisen voiman tämä kärkevyyden välttämisen varjolla tapahtuva porvarillisen ideologian arvostelun vähentämiseen tähtäävä pyrkimys sai sosialistilakien aikana. Engels paljastaa 1882 F. A. Sorgelle kirjoittamassaan kirjeessä, mitkä olivat näiden henkilöiden vaikuttimet todeten, miten muutamat ”kynäilijät” puolueessa halusivat ”sävyisästi käyttäytymällä, nöyrytymällä ja mielistelemällä saada kerjätynksi sosialistilain kumoamisen”, koska sosialidemokraattisen legaalisen lehdistön lakkauttamisen jälkeen he olivat jääneet vaille tekijänpalkkioita ja sosialistilaki näytti aiheuttavan nopean lopun heidän kirjalliselle uralleen.¹⁶

Käytännössä nämä Höchbergin, Schrammin, Bernsteinin ym. ajamat pyrkimykset olisivat merkinneet puolueen taistelukyvyyn olennaista heikkenemistä. Siksi Engels kirjoitti omissa ja Marxin nimissä syyskuussa 1879 Bebelille, Liebknechtille, Brackelle ja eräille muille kiertokirjeen, jossa hän arvosteli ankarasti ”Zürichin kolmikon manifestia”: ”Mutta miksi mennään ylipäänsä ulkomaille, ikäänkuin purjehtimaan täysin purjein? Ulkomailla sitä vastassa ei ole mitään. Sveitsissä eivät ole voimassa saksalaiset paino-yhdistymis- ja rangaistuslait. Siellä siis paitsi voidaan sanoa ne asiat, joita kotimaassa ei voitu edes ennen sosialistilakeja sanoa vanhentuneiden saksalaisten lakien takia, vaan siellä ollaan myös velvollisia siihen... Myöskään mahdollisuutta, että toimitukselta estettäisiin tilapäisesti takaisin-pääsy Saksaan, ei saa ottaa huomioon. Joka ei ole valmis riskeeramaan tätä, ei kuulu näin huomattavalle kunniapalkalle.”¹⁷

Työväenluokan journalismin roolista työväenluokan järjestämisessä

Marxin ja Engelsin johdolla ja ohjauksella työväenluokan journalismi kokosi selkeää tietä näyttäviä kokemuksia työväenluokan itsenäistä poliittista järjestäytymistä varten ja saavutti heidän nelikymmenvuotisen toimintansa aikana merkittäviä tuloksia.

Vuoden 1848/49 vallankumouksessa Neue Rheinische Zeitungin tehtävänä oli vaikuttaa Saksan työväenluokan edistyksellisimpien osien irrottamiseen ideologisista ja organisatorisista siteistä porvaristoon. Sen täytyi käydä tätä taistelua vastavallankumouksen liikkeellelähden olosuhteis-

15. Dokumente... emt. s. 57.

16. Marx, K & Engels, F. Werke, Band 35. Berlin 1966, s. 333.

17. Marx, K. & Engels, F. Werke, Band 34. Berlin 1966, s. 400.

sa. Ilmestymisestään lähtien lehti vaikutti jo kypsyneiden organisatoristen tehtävien ratkaisuun. Näin se auttoi päivittäin työväenluokan vallankumouksellisen joukkotaitelun järjestämistä.

NEUE
RHEINI-
SCHE
ZEITUNG

Erityisen selvästi tämä tuli ilmi lehden suhteessa Reininmaakunnan työväenliikkeeseen. Työväenluokka oli siellä pisimmälle kehittynyt, ja toimitus ylläpiti itse avustajiensa kautta jatkuvia yhteyksiä työläisten järjestöihin. Siellä oli mahdollista kytkeä lehti itse paikan päällä niihin organisatorisiin valmisteluihin, joita työläisten itsenäisen järjestön luominen, mielenosoitusten järjestäminen, vastavallankumouksen vastaisen toiminnan konkreettinen ohjaus jne. edellyttivät.

Kuitenkin koko Saksan alueella Neue Rheinische Zeitung pystyi vaikuttamaan edellä esitetyllä organisatorisella tavalla vain harvoissa tapauksissa. Valtiollisesti pirstotun ja taloudellisesti takapajuksen Saksan työväenluokka oli vielä liian heikko, järjestäytymätön ja poliittisesti kehittymätön. Yhteydet työväenjärjestöihin olivat puutteellisia.

Arvioitaessa lehden organisatorista vaikutusta ei voida kuitenkaan lähteä pelkästään siitä, kuinka paljon lehdessä kirjoitettiin nimenomaan saksalaisen työväenluokan organisoinnin kysymyksistä. Marx ja Engels tarkastelivat työväenluokan ideologista ja järjestöllistä muodostamista aina yhteytenä ja asettivat tässä mielessä lehden työväenluokan puolueen perustamisen ja lujittamisen puolesta käytävän kokonaistaistelun käyttöön.

Marxismien perustajat eivät tähdentäneet työläisten organisoimista organisoimisen itsensä takia, ilman samanaikaista riittävää poliittista selkeyttä. He pitivät ensiarvoisena tehtävänä sitä, että paljastamalla luokkavastakohtat, kuvaamalla terävästi työväenluokan liittolaiset sekä vastustajat ja välittämällä pitkälle kehittyneiden kapitalististen maiden, kuten Ranskan ja Englannin, työväenluokan poliittisia ja organisatorisia kokemuksia, luodaan ideologisia edellytyksiä ja perusteita työläisten itsenäistä organisoitumista varten.

"Neue Rheinische Zeitung" suuntautui heti tarmokkaasti työläisten irrottamiseksi järjestöllisesti pikkuporvarillisesta demokratiasta ja poliittisen puolueen luomiseksi koko Saksan työväenluokalle. Tätä vaati vallankumouksen kulku keväällä 1849 ja sen mahdollisti osaltaan edistysellisimpien työläisten poliittisen kypsytyksen kasvu. Näin vahvistui myös ideologis-teoreettinen vaikutus työläisiin, kuten mm. Marxin teoksen "Palkkatyö ja pääoma" julkaisemisesta lehdessä (huhtikuu 1849, kirjoitettu 1847) käy ilmi.

Myös myöhemmissä taisteluissa Saksan proletariaatin puolueen luomiseksi ja lujittamiseksi marxismien klassi-

4/1978
SOIHTU

kot tähdensivät yhä uudelleen ideologisten ja organisatoristen kysymysten ykseyttä. Tällöin he korostivat erityisesti ideologisten asemien selvittämisen ensisijaisuutta organisatorisiin kysymyksiin nähden. Yhä uusien, väistämättä porvarillista ideologiaa mukanaan tuovien voimien virtaus työväenluokkaa ja järjestynyttä työväenliikettä kohti ja sitä lähelle — usein sen johtoon asti — tekee nämä kysymykset jatkuvasti ajankohtaisiksi nykyäänkin kapitalistisissa maissa.

Erityisesti valmisteltaessa vuonna 1875 tapahtunutta eisenachilaisten ja lasallelaisten yhdistymistä, jolloin esiintyi horjahtelua ja epäjohtonmukaisuutta, Marx ja Engels taistelivat selkeiden poliittisten kantojen puolesta näissä kysymyksissä, ja tämä tapahtui nimenomaan työväenluokan lehdistön palstoilla. Helmikuussa 1873 Engels kirjoitti Liebknechtille: "Hyvä Liebknecht, ennenkuin pystyn antamaan Sinulle tarkan vastauksen kirjeesi moniin kysymyksiin, minun täytyy ensin tietää tarkalleen, mitä tämä tarkoittaa: "Volksstaat" ei voi toistaiseksi puuttua kansainväliseen polemiikkiin." Jos "Voksstaat" selittää itsensä puolueettomaksi Internationaalin sodassa salaliittolaisia vastaan, jos se kieltäytyy selvittämästä näitä tapahtumia saksalaisille työläisille, jos sanalla sanoen lasallelaisten kapina on sillä lopetettu, että Te tarjoatte kättänne ottamatta huomioon Internationaalia, ... niin silloin meidän kantamme "Volkstaatiin" muuttuu perinpohjin".¹⁸

Ja saman vuoden kesäkuussa Engels kirjoittaa tästä asiasta August Bebelille: "Ei saa antaa 'yhdistymis'-huutojen hämmentää itseään. Juuri ne, jotka mellastavat eniten tuosta tunnuksesta, ovatkin pahimpia riitapukareita; sellaisia ovat svetsiläisen Juran nykyiset bakunilaiset, kaikkien haajaannusten alkuunpanijat, jotka eivät pidä mistään niin kovaa ääntä kuin yhdistymisestä. Nuo yhdistymisfanaatikot ovat joko lyhytnäköisiä ihmisiä, jotka haluavat yhdistää kaikki ja kaiken yhdeksi sekasotkuksi, jonka ei tarvitse muuta kuin vain vähän seisoa saadakseen ristiriidat kärjistyään entisestään, sillä erilaiset ainekset joutuvat silloin samaan kattilaan ..., tai he ovat ihmisiä, jotka haluavat tietämättään ... tai tietoisesti vääristellä liikettä."¹⁹

Työväenluokan lehdistö kykeni kehittämään voimansa puolueen organisoivaksi keskuksiksi vasta siltä pohjalta, että se alkoi johdonmukaisesti selvittää ideologisia kantoja marxismin perustalta. Tämä voima perustui ennen kaikkea siihen, että puolueen keskusjohton poliittiset, ideologiset ja järjestölliset suuntaviivat välitettiin jatkuvasti puolueen

jäsenille ja osastoille koko Saksan alueella sekä siihen, että puolueystöstä eri paikoilla saatavilla olevat parhaat kokemukset koottiin ja yleistettiin koko puolueen hyväksi. Niitä suorituksia, joihin puoluelehdistö kykeni tällä alueella jo lähes sata vuotta sitten, voidaan tutkia Zürichissä (myöhemmin Lontoossa) ilmestyneen Sozialdemokratin esimerkin pohjalta.

Sozialdemokrat merkitsi yhtä kehityksen lakipistettä ennen leniniläistä "Iskraa" siinä, miten proletaarinen lehdistö voi vaikuttaa puolueen organisoivana keskuksena. Se kykeni täyttämään organisatoriset tehtävänsä olosuhteissa, joissa oli jo olemassaoleva ja suhteellisen kokenut luokkapolue, jonka keskusjohto ja siten koko olemassaolo oli kuitenkin toistaiseksi äärimmäisen uhattu sosialistilakien takia.

Sozialdemokratin julkaiseminen ja illegaali levitystyö vaati jo sinänsä tiheän puoluejäsenten muodostaman verkoston, ja oli ratkaiseva keino puolueen pystyssäpitämiseksi ja lujittamiseksi. Tämä oli kuitenkin vasta edellytys lehden laajalle organisoivalle vaikutukselle. Lehti sai sikäli erikoisaseman saksalaisen työväenlehdistön historiassa, että se oli vuosia ainoa väline, jolla voitiin jatkuvasti vaikuttaa ohjaavasti puolueeseen, erityisesti keskeisimpien toimintaohjeiden antamiseen, ja jonka palstoilla voitiin koota yhteen eri tahoilla syntyneitä puolueen laajoja järjestöllisiä yhteyksiä. Tämä ilmeni mm. siten, että lehti toimi tosiasiallista puoluejohtoa edustavan sosiaalidemokraattisen valtiopäiväryhmän äänenkannattajana, että se oli puolueen koko maksuliikenteen selvitystoimisto jne.

Erityisen merkityksellistä on kuitenkin myös se, että ainoastaan pää-äänenkannattajan välityksellä puoluejohto saattoi saada koko Saksan alueella toimivilta puolueen kantajoukoilta ja järjestöiltä ne tiedot, joita se välttämättä tarvitsi määrittääkseen poliittista linjaa. Zürichiläisen Sozialdemokratin eräs suurimmista saavutuksista onkin siinä, että se järjesti siihen asti tuntemattomassa laajuudessa työläisjoukkojen avustustyön omaan lehteensä. Näin ensimmäistä kertaa Saksan lehdistön historiassa syntyi lukijoiden laaja ja järjestynyt kollektiivinen avustustyö sosialistisen lehdistön kanssa. Tämä muodosti alun järjestyneelle työläiskirjeenvaihtajaliikkeelle, joka muodostaa nykyisin sosialistisen lehdistön yhden olennaisen periaatteen.

Keskustelua

Lyhyt oppitunti moninaisista filosofisista kysymyksistä

Kirjaamme Ihmistieteiden filosofiset perusteet on arvioitu Soihdun numerossa 2/78. Tämä Vesa Oittisen puheenvuoro tarvitsee vastineen seuraavista syistä: se perustuu filosofian-historiallisiin väärinkäsityksiin, filosofiin ajatusvirheisiin ja ilmentää poliittista arvostelukyvyttömyyttä. Sitä vastoin se on kirjoitettu nokkelalla tyyllillä ja voisi — ellei siihen puututtaisi — johtaa filosofisesti kouliintumattoman lukijan harhaan. Eräät Oittisen erehdyksistä ovat triviaaleja, toiset ilmentävät yleisempiä ajatustaipumuksia. Jälkimmäiset ovat osaksi sellaisia, että niihin liittyvistä pulmista on meillä käytävä vielä paljon ajattelevaa keskustelua.

Yksinkertaisuuden vuoksi noudattamme seuraavassa Oittisen kirjoituksen omaa rakennetta. Asiasta kiinnostunutta lukijaa pyydämme seuraamaan samankaltaisesti arvostelijamme tekstiä, jotta kävisi ilmeiseksi, mitä siitä todella jää jäljelle.

1) Filosofian nykyinen tilanne. Mitä tulee tieteen filosofisen tilanteen taustatekijöiden arviointiin, Oittinen myöntää tilanteen olevan sellainen kuin me kuvaamme. "Mutta kyseessä ei ole filosofian nykytilanteen ongelma — vaan ainoastaan porvarillisen filosofian nykyhetken pulma". Siis kysymykset matemaattisen täsmällisyyden ideaalien teoreettisesta paikasta, arvoarvostelmien suhteesta rationaalisuuteen jne, eivät koskettaisi ensinkään marxilaista filosofiaa. Tämä voisi tarkoittaa joko, et-

tä ko. kysymykset olisivat marxismin kannalta ylimalkaan irrelevantteja, tai että marxismi olisi ne jo ammoin ratkaissut. Asiaa voisi tutkia tarkastelemalla mitkä teemat ovat viime vuosina olleet keskeisen debatin kohteena marxismin piirissä — vaikkapa socialistisissa maissa. Vastaus on, että se mitä Oittinen nimitää "porvarillisen filosofian pulmaksi" muodostaa nykyisin ratkaisevan — luultavasti tärkeimmän osan — marxilaisen filosofian sisäistä väittelyä. Suomeksi on ilmestynyt jo kolme tältä kannalta valaisevaa teosta: Kopninin, Narskin ja Kazymsahovin tutkielmat. Näistä etenkin viimeksi mainittu on tärkeä. DDR:ssä käyty kybernetiikan filosofista merkitystä koskeva tuima kiista liittyy sekin tietysti filosofian nykyisen tilanteen "porvarilliseen problematiikkaan"?

2) Tieteen luokittelu. Oittinen kirjoittaa: "Pitää todella paikkansa, että 'kulttuurin ja yhteiskunnan tieteellinen tukeminen' on laadullisesti ja metodologisesti toisenlaista kuin esim. ydinfysiikka, kemia ja astronomia. Mutta siitä ei seuraa, että marxilaisuus luopuisi metodologisesta monismista (harv. meidän). Eipä kylläkään suoranaisesti seuraa, sillä toinen loogisesti mahdollinen johtopäätös on, että marxilaisuus luopuu kulttuurin ja yhteiskunnan tieteellisestä tutkimisesta. Metodologinen monismi näet tarkoittaa ajatusta, että kulttuurin ja yhteiskunnan tieteellinen tutkiminen ei laadullisesti ja metodologisesti eroa luonnontieteestä. Etä allekirjoittaneet näkivät vaivan kirjoittaa kirjan nimeltä Ihmistieteiden filosofiset perusteet, ilmentää vakaumustamme, ettei ole valittava sitä vaihtoehtoa, jonka Oittisen järkeily jättää ainoana jäljelle.

Ajatus siitä, että tieteiden luokittelu voitaisiin rakentaa viime kädessä materialien liikemuodoille, edustaa senlaatuista objektivismia, joka ei vähimmässäkään

määrin poikkea edukseen karkeimmasta positivismista. Pitäisi jo oppia, ettei tieteellinen tutkimus ole suinkaan yksinomaan objektiivisen todellisuuden ("materian liikemuotojen") heijastumista tajunnassa. Tieteet ilmentävät aina myös ihmisen praktista suhdetta todellisuuteen. Meidän käsityksemme mukaan tieteiden relevantissa luokittelussa tällä seikalla on erityistä merkitystä. Ero ihmistieteiden ja luonnontieteiden välillä rakennetaan kirjassamme tästä lähtökohdasta käsin — eikä se tietenkään perustu kartesiolaiselle sielu-ruumiin-erottelulle. Toisin kuin Oittinen, useimmat kirjamme tähänastiset arvostelijat ovat tämän ymmärtäneet.

3) Oppikirjatotuudet. Mitä sitten saammekaan lukea! Oittinen katsoo meidän nyrpistävän nenäämme oppikirjatason asioille. Esimerkkinä on se, että asetamme tietyt rajat "perusta määrää päällysrakenteen" -teesille. Sitten kriitikkomme tietää kertoa: "Mutta tällä hetkellä pahin aatteellinen vaara, ei suinkaan uhkaa vulgaarin, epädialektisen materialismin taholta. Päävaarana ovat erilaiset idealistiset, vieläpä irrationalistiset ja mystiset tendenssit, joita porvaristo yrittää iskostaa laman turruttamiin mieliin." Annamme lukijan itse pohtia, minkälaista käsitystä filosofisen työn luonteesta tämä kommentti ilmentää. Sitä vastoin huomautamme, että irrationalis-mystisten virtausten leviämistä ei jarruteta pitäytymällä vulgaaritulkintoihin tai jättämällä ne rauhaan. Marxismin tulee esittäytyä aitona järjen haasteena eikä materialistisena uskontona.

4) Luonnonlait ja yhteiskunnalliset lainalaisuudet. Oittisen keskeiset sisällykselliset väsitteet meitä vastaan liittyvät hänen uskomukseensa, että taloudelliset lait determinoivat ihmisiä aivan samalla tavalla kuin luonnonlait. Katsokaamme hänen argumenttiaan. Kun meidän mielestämme

taloudelliset lait, toisin kuin luonnonlait, ovat (periaatteessa) säädettävissä ja jopa suunniteltavissa, kauhistuu Oittinen moimesta ajatusvirheestä ja kysyy retorisesti: "Kun ihmiset rakentavat patoja, eivätkö he silloin 'säätelä' ja 'jopa suunnittele luonnonlain toteutumista'? Eikö ydinreaktorin hallitseminen ole nimenomaan luonnonlakien säätelyä ja suunnittelua?" Vastaus arvoitukseen — so. Oittisen erehdys — löytyy itse kysymyksistä. Ihminen toki voi säädellä ja suunnitella luonnonlakien toteutumista muttei tietystikään itse luonnonlakeja. Painovoimalakia voidaan käyttää hyväksi tekniikassa mutta emme voi sitä itseään kumota (jos se on aito luonnonlaki). Taloudellisista ja yleensä yhteiskunnallisista laeista me sanomme: ei vain niiden toteutuminen vaan itse lait kuuluvat ihmisen toiminnan vaikutuspiiriin. Tätä väitettä Oittinen ei ole kumonnut, sillä hän ei ole sitä edes ymmärtänyt.

5) Hegel ja refleктоiva ajattelu. Hegelin suhde Kantin, Fichten ja Schellingin filosofioihin on kriittinen. Tämä koskee myös refleksion käsitettä. Mutta kun Oittinen luonnehtii tätä suhdetta sanomalla Hegelin käyneen "koko elämänsä ajan polemiikkia refleksiofilosofiaa vastaan, lukijalle tarjotaan sitä käsitystä, ettei refleктоivan ajattelun käsitteellä olisi mitään positiivista paikkaa Hegelin filosofiasa. Kaikki Hegelin päätökset todistavat päinvastaista. "On järjen värentämistä, jos refleksio suljetaan toden ulkopuolelle eikä sitä oivalleta absoluuttisen positiiviseksi momentiksi", toteaa Hegel Hengen fenomenologiasaan. Todettakoon vielä, että Hegelin refleksiiiviselle järjelle asettamat rajoitukset perustuvat sellaiseen refleksion ja järjen negatiivisuuden yhdistämiseen, jota meidän refleктоivan ajattelun käsitteemme ei edes implisiittisesti liity.

6) Fichte. Oittisen Fichte -kuvaus ei liity tosiasiaassa mitenkään kirjamme problematiikkaan. Siksi tyydymme tässä toteamaan, että Fichten ajattelusta vallitsee kolossaalisia väärinkäsityksiä — ei vähiten marxismiin piirissä. Toisessa yhteydessä palaamme tähän aiheeseen.

7) Filosofian yhteiskunnalliset ulottuvuudet. Oittinen kirjoittaa: "Filosofian konkreettiset tekijät, ideoiden historia, luokkataistelu, lyhyesti sen yhteiskunnalliset ulottuvuudet, sulkeistetaan (hermeneuttikkojen mielitermi!) pois tarkastelusta." Asetumme kirjassamme *expressis verbis* sille kannalle, että filosofinen argumentaatio on oma argumentaatiolajinsa. — Sille ei voi säilyttää mitä hyvänsä tehtäviä eikä sen ominaisuutta saa kadottaa näköpiiristä. Marxisin traditiosta tunnemme tosin runsaasti esimerkkejä "konkreettisesti" filosofisesta luokkataistelusta, joka valitettavan usein ilmentää ensisijassa dilettantimaisuutta sekä filosofisessa ja poliittisessa katsannossa. Tämä ei tarkoita, etteikö filosofialla olisi olennaisessa mielessä yhteiskunnallinen tehtävä. Se on kuitenkin tehtävä, joka ei toteudu poliittisin uskonnunnustuksin tai etukäteen "tietämällä", mikä on oikea filosofinen analyysi aikakaudestamme. Kirjassamme esitetään tietty näkökulma tähän asiaan. Sitä Oittinen ei kommentoi. Sen sijaan hän pyrkii osoittamaan, että Mehtosen analyysi Marxin Feuerbach-teeseistä palautuu kartesiolaiseen subjektikäsitykseen — että Mehtonen toisin sanoen väittäisi praktisen materialismin ytimeksi Descartesin *cogito*-teesiä. Tämäkin on pelkkää vääristelyä. Kohdassa, jota Oittinen siteeraa, esitetään Marxin praktisen materialismin omaksumisen edellyttävän vallankumouksellisen toiminnan merkityksen ymmärtämistä ja että juuri tämän toiminnan merkityksen ymmärtäminen on avain inhimillisen subjektiviteetin filosofiselle käsittämiseksi. Jos tähän ajatuk-

seen opastetaan oikein kädestä pitäen, voidaan sanoa: siinä nähdään tärkeä ero pelkän vallankumoukselliseen toimintaan osallistumisen (joka voi tapahtua myös väärän tietoisuuden vallitessa) ja tietois- sen (so. oman toiminnan merkityksen oivaltavan) vallankumouksellisen toiminnan välillä. Voi olla, että sellainen ero on Oittiselle joutava, väärä tai idealistinen. Marxille ja meille se on alfa ja omega.

8) Ateoreettinen praxis ja esiymmärrys. Olemme todella sitä mieltä, että "teoreettisen ymmärtämisen pohjana on ateoreettinen praxis". Yksi kirjamme keskeisiä sanomia on kuitenkin, että teoreettinen ajattelu kykenee ylittämään tämän lähtökohdan. Tämä merkitsee myös uudentyyppisen, tietois- sen käytännön mahdollisuutta. Näitä seikkoja tühdenetään ja niiden puolesta argu- mentoidaan useissa kirjamme kohdissa (vrt. ss. 13—26; 129; 130—145; 149—154). Kun ei tätäkään ole oivallettu, ei lopultakaan voi paljon odottaa. Etäässä kohdassa Oittinen irvistelee, että me *pohdimme* Hans-Georg Gadamerin kanssa, onko teologia tiedettä. Viisaampaa olisi ollut Oittisen pohtia, mihin yhteyteen "pohdintamme" liittyy. Juuri tässä kohdassa (ss. 129—130) arvostelemme anka- rasti Gamerin ajatusta, ettei esiymmär- rystä voida kriittisesti ylittää, so. ajatusta, josta supermaterialistimme syyttää meitä.

9) Totaliteetti. Oittinen sanoo meidän pitävän lähtökohtanamme nuoren Lukácsin väitetä "totaliteetti"-ajatuksen mukana keskeistä asemaa marxismissa. Lisäksi meidän kritiikkimme Lukácsia kohtaan on kuulemma enemmän näen- näistä kuin todellista. Me määrittelemme totaliteetin (aatehistorialliselta kannalta luontevasti) keskenään sisäisissä suhteissa olevien asioiden kokonaisuudeksi (vasta- kohtana tosiseikkojen satunnainen yhteenliittymä, aggregaatti). Osoitamme, et- tä Marxin abstraktista konkreettiseen nousemisen metodi (siihen liittyen mm.

taloudellisen yhteiskuntamuodostuman käsitteen muodostaminen) edellyttää tällaista totaliteetin käsitettä (ss. 136—141). Sanoa, ettei totaliteetin käsite ole keskeinen Marxilla, on yhtä kuin sanoa, ettei abstraktista konkreettiseen nousemisen menetelmä ole keskeinen asia. Marxin mielestä se kuitenkin oli hänen tehtävänsään "ainoa mahdollinen". Ellei taas huomaa olennaista eroa nuoren Lukácsin ja meidän käsitysten välillä, on puutteita joko Lukácsin tuntemuksessa tai meidän kirjamme on luettu huolimattomasti. On nimittäin mitä syvällisin kantavuus sillä, käsitämmekö totaliteetin "kokonaisuuden kaikinpuoliseksi määrääväksi valaksi osiinsa nähden" (Lukács) tai — kun kyse on yhteiskunnasta — merkitysyhteyksien kokonaisuudeksi (me). Riippumatta siitä, onko nuori Lukács idealisti tai ei, huomattava määrä vulgarimarxilaisia on tässä kysymyksessä Lukácsin kannalla. Oittisesta emme tiedä.

10) Käytännöllinen järki. Tähän liittyvät Oittisen omituisimmat kompastelut: Hän kirjoittaa: "...sellaista käsitettä kuin käytännöllinen järki ei Juntusella ja Mehtosella ole. He tosin mainitsevat sen, mutta samaistavat sen normatiiviseen argumentaatioon." Vielä lisätään kirjoittajan tieteellisen vastuuntunnon tasoa ilmentäen: "He siis tekevät saman teripun kuin Kant ja uuskantilaiset ym., yleensä koko myöhäisporvarillis-imperialistinen filosofia: käytännöllisen järjen vaatimuksia ei voi perustella rationaalisesti." Ensinnäkin käytännöllinen järki tarkoittaa järjen kykyä rationaalisesti perusteltuihin normatiivisiin ratkaisuihin. Juuri tätä me ymmärrämme normatiivisella argumentaatiolla, kuten Oittisen olisi pitänyt kyetä sivulta 115 lukemaan. Toiseksi näin tulkituna käytännöllisen järjen käsite kannattaa koko kirjamme kriittistä rakennetta, erityisesti sen viimeistä päälukua, mutta vrt. myös ss. 18—19, 76—83;

102—112. Ei mielestämme tarvita kohtuuttomia, että voitaisiin keksiä, miten tiukka yhteys refleктоivan ajattelun ja käytännöllisen järjen käsitteillä kirjassamme on.

11) Idealismi. Että kantamme osoittautuu Oittisen näkökulmasta idealismiksi, on ehdottomasti väistämätöntä, "lainmukaista". Jos toisin olisi, olisimme tehneet jonkin vakavan virheen. Uskonollisävyiselle fetissimarxilaisuudelle kaikki tajunnan itsenäisen aktiviteetin, toiminnan kriittisen ulottuvuuden ja idealistisen filosofian oivallusten spesifioitu (ei oppikirjoista ulkoaluetu) täsmäminen ilmenee idealismina. Jos filosofin idealismi kuitenkin tarkoittaa tajunnasta riippumattoman todellisuuden kielämistä, emme ainakaan itse havaitse idealismissämme. Esimerkiksi hermeneutiikan yhteydessä tähdenämme, ettei sosiaalisen todellisuuden määrittelyyn merkityksen käsitteen kautta liity mitään idealistista sitoumusta (s. 126). Mikäli kuitenkin sitäkin ajatusta, että yhteiskunnallinen todellisuus erotuksena luonnosta on olemassa vain tajunnan välittämänä, pidetään idealismina, me olemme ehdottomasti ja peruuttamattomasti idealisteja — kuten Marxkin on.

Oittinen taivastelee väitettämme, etteivät Marx ja Engels aseta Jumalan tai absoluuttisen hengen sijaan myöskään luontoa tai materiaa ihmisen toimintaa selittäväksi tekijäksi. Asiaa voisi tutkia niinkin, että tarkastellaan, miten Marx ja Engels todella selittävät ihmisen toimintaa. On yksi Marxin tärkeitä oivalluksia, että vaikka inhimillisellä toiminnalla on aina tietyt luonnon asettamat ehdot, tätä toimintaa ei voida selittää eikä ymmärtää oikein näistä ehdoista käsin. Jopa Luonnon dialektiikassakin — johon paljon vedotaan mutta jota vähän luetaan — Engels painottaa luonnontieteen ja yhteiskuntatieteen eroa tässä mielessä.

Ajatuksesta, että termin taloudellinen yhteiskuntamuodostuma sisältö on yhtä kuin materialistisen historiankäsitteen sisältö, löytyy merkittäviä implikaatioita. Historiallinen materialismi ei voikaan olla todellisen yhteiskuntamuodostuksen heijastusta, koska se kerran on "termin, käsitteen, so. tietyn ajattelun, subjektin tuotteen eksplikaatio". Itse asiassa ko. kohdassa määritellään kahden käsitteen välinen looginen suhde: toinen käsitteistä on toisen eksplikaatioita. Molempien käsitteiden suhdetta todellisuuteen voidaan tarkastella — mutta ilmeisesti vain jos tiedämme mitä niihin sisältyy.

12) Kysymys marxismin eri suunnista. Lopuksi on paikallaan lyhyesti puuttua asiaan, jolla on meidän oloissamme Oittisen kirjoituksesta riippumatonta kantavuutta. Me sanomme, ettei monien marxismin vastustajien ja puolustajien kuvittelemaa ehdottomasti monoliittista marxilaista filosofiaa ole eninkään olemassa.

Oittinen myöntää, että "Neuvostoliitossa ja muuallakin" käydään marxilaisten kesken "avointa filosofista väittelyä". Mutta sitten hän lisää: "Mutta erimielisyyksiä ei nähdäkseni voi luonnehtia Juntusen ja Mehtosen tavoin 'yhteensovittamattomiksi', ts. antagonistisiksi. Marxismin sisällä ei voi esiintyä antagonistisia erimielisyyksiä sikäli kun se pyrkii ilmaisemaan työväenluokan adekvaattisia etuja." On hyvin tärkeä panna merkille, mikä tässä Oittisen ajatuskulussa on vialla. Huomautus liittyy kirjamme kohtaan, jossa sanotaan: "Vaikka näitä mielipide-eroja (marxilaisen filosofian sisäpuolella, esimerkkeinä Narski, Iljenkov ja Zeleny) ei pidä liioitella, on tärkeä huomata, että puhtaasti teoreettisessa katsannossa niissä on kyse ajatustavoista, jotka poikkeavat toisistaan yhteensovittamattomalla tavalla (s. 135—36)." Kriitikissään Oittinen katsoo voitavansa yksinkertaisesti samaistaa teoret-

tisen ja yhteiskunnallisen antagonismin toisiinsa. Tämä on meistä karkeata vulgaari-marxismia. Käsitteet ovat nimittäin puhtaasti teoreettisessa katsannossa yhteensovittamattomia, elleivät ne voi olla samalla kertaa tosia. On päivän selvää, että marxismin piirissä esiintyy tässä mielessä yhteensovittamattomia käsitteitä aivan perustavistakin filosofisista kysymyksistä (kuten materian käsitteen oikeasta tulkinnasta tai vaikkapa dialektiikan luonteesta). Tästä ei suinkaan suoraan seuraa, että nämä käsitteet ilmentäisivät keskenään antagonistisia yhteiskunnallisia etuja. Eikä siinä kyllin, että erilaiset marxilaiset filosofiset käsitteet voivat olla yhteiskunnallisesti yhtensovittettavissa. Voidaan väittää, että periaatteessa sama on totta marxismin ja eräiden ei-marxilaisten eettis-yhteiskunnallisten ajattelutapojen osalta. Tästä tosin emme ole kirjassamme mitään sanoneet. On ilmeistä, että tähän aihepiiriin on tulevaisuudessa syytä puuttua yksityiskohtaisemmin. Mutta on myös ilmeistä, että jos Oittisen ajattelutapa pitäisi paikkansa, ei olisi muuta mahdollisuutta kuin paluu siihen sameaan dogmatismiin, joka kieltämättä ei ole aina loistanut poissaolollaan marxismin teoriahistoriassa.

Matti Juntunen

Lauri Mehtonen

Vastaus Juntuselle ja Mehtoselle

Kannattaa aina käynnistää julkinen keskustelu, jos katsoo tulleen kaltoin kohdelluksi tai väärin arvioituksi kirja-arvostelussa. On siis vain hyvä, että Juntunen ja Mehtonen lähettävät palautetta Soihtu 2/78:ssa olleeseen arviooni heidän teoksestaan "Ihmistieteiden filosofiset perusteet". On syytä vielä kerran korostaa, että arvosteluni edusti ennen kaikkea omaa henkilökohtaista näkemystäni.

Silti olen Juntusen ja Mehtosen vastineesta huolimatta sitä mieltä, ettei minun ole syytä perääntyä esittämistäni kannoista. Keskustelen niistä mielelläni, koska minusta tuntuu, että eräitä esiinnostamiani aspekteja ei edistyksellisen ja marxilaisen liikkeen piirissä olla riittävästi ja tarpeeksi syvällisesti harkittu. Jos lukijan mielestä toistan liiaksi sarhoja näkökohtia joita jo arvostelussani esitin, älköön hän silti liian helposti kuitatko sitä pelkkänä inttämisenä.

Niputan eräitä asioita yhteen ja yritän esittää sanottavani hieman koherentimmin kuin kirja-arvostelussani.

Filosofian kriisi vai porvarillisen filosofian kriisi?

Se filosofian kriisi, josta Juntunen ja Mehtonen kirjassaan puhuvat, on todellakin nimenomaan porvarillisen filosofian kriisi. Tämä käy ilmi jo heidän kirjansa aineistostakin. Kriisin synnytti se, että oli mahdotonta viedä myönteisessä mielessä läpi positivismiin ohjelmaa tuhoamatta filosofian maailmankatsomuksellista, "järjen käytännöllisyyteen" liitty-

vää funktiota. Marxilaisessa filosofiassa ei milloinkaan olla pyritty kieltämään "järjen käytännöllisyyttä", filosofian maailmankatsomuksellisia ulottuvuuksia siihen tapaan kuin positivismi on tehnyt.

Sellaiset kysymykset kuin matemaattisen täsmällisyyden idealin asema tai arvoarvostelmien suhde rationaalisuuteen ovat tulleet esiin juuri positivismiin, eli — mikä on suurin piirtein samaa — porvarillisen filosofian nykyvaiheen kriisiin yhteydessä ja ne liittyvät siihen monin sittein. Niiden aktualaisuus johtuu siis tietystä aatteellis-poliittisesta, historiallisesti määrätystä tilanteesta.

Juuri tämän vuoksi Juntusen ja Mehtosen esittämä kysymys maistuu mielestäni jonkin verran retoriselta. Onhan selvää, että filosofian ongelmat asettaa itse aikakausi. Hegel ei suinkaan kerran huomauttanut ilman syytä, että filosofia on "oma aikansa, käsittein ilmaistuna". Kriisissä puolestaan taas on se filosofian muoto, joka ei kykene ratkaisemaan aikakauden esiinnostamia ongelmia rehelligisesti ja johdonmukaisesti, myönteisellä tavalla. Minun on todettava, etten näe marxilaisessa filosofiassa mitään sen kummempia kriisioireita. Juntusen ja Mehtosen esittämät seikat eivät ole marxilaiselle filosofialle mitään "pulmia", kohtalonkysymyksiä siinä mielessä kuin porvarilliselle filosofialle.

Ja miksi eivät? Koska kysymykset järjen käytännöllisyydestä tai arvoarvostelmien rationaalisuudesta ovat juuri niitä solmukohtia, joissa porvarillisen nykyfilosofian kriisi tiivistyy. Niillä on tietty historia, ne tulevat ongelmiksi nimenomaan porvarillisen filosofian kysymyksenasettelujen puitteissa, eivät marxilaisessa filosofiassa. Marxilaiselle filosofialle ne näyttäytyvät jo valmiiksi kehittyneinä porvarillisen filosofian pulmina.

Mielestäni tämä merkitsee, että marxilaiselle asettuu seuraava vaatimus: hä-

nen on käsiteltävä näitä ongelmia tietyn historiallisen prosessin tuloksina — prosessin, jonka tunnusomaisia piirteitä ovat muun muassa porvariston historiallisen aloitteen katoaminen, sen aatemaailman rappeutuminen ja ristiriitaisuuksien kärjistyminen imperialismin kauden yleistä taustaa vasten, työväenliikkeen haaste. Toisin sanoen se merkitsee: kyseisiä ongelmia ei pitäisi tarkastella "sinänsä", pelkkinä "filosofian yleensä" ongelmina joilla ei muka olisi taustanaan mitään historiallista genesis-tä, mitään tekijää, joka aktualisoisi kaikista ajateltavista olevista filosofisista ongelmista juuri puheenaolevat.

Vasta aikakausien ja niitä vastaavien ajattelun painopisteiden vaihtumisen seuraaminen tekee filosofian historiasta mielekkään tutkimuskohteen. Tuskin kukaan voinee kiistää, että filosofian historian eri kausina on havaittavissa aivan selväpiirteistä "kreikkalaista", "keskiaikaista", "porvarillista" ja nyt myös "proletaarista" problematiikkaa. Eivät antiikin kreikkalaiset olisi ymmärtäneet esimerkiksi niitä yksinäisyyden ja "maailmassa heitteillä olemisen" tunteja, jotka ahdistavat 1900-luvun eksistentiaalistisia ajattelijoita siinä mielessä, että se olisi voinut koskettaa heitä konkreettisena kipeänä ongelmana. Ihmiskunnalla on tosin yksi ja sama järki kautta koko historiansa, mutta se modifioituu kunkin aikakauden perusluonteeseen mukaiseksi.

Kirjassaan Juntunen ja Mehtonen tekivät mielestäni sen virheen, etteivät he näe tätä aikakauden sanelemaa landullista eroa porvarillisen ja marxilaisen filosofian välillä. Voidaan myös sanoa, ettei kysymys niinkään ole yksittäisistä filosofisista ongelmista. Ne eivät muodosta ydinkysymystä, vaan ainoastaan viittaavat siihen. Ydinkysymys on siinä, että Juntunen ja Mehtonen haluavat siirtää marxilaiseen filosofiaan itse ne seikat, jotka johtavat filo-

sofista ajattelua kriisiin — siis porvarillisen filosofian perusasennoitumisen ja sen mukanaan tuomat antinomat. He siis haluavat siirtää porvarillisen filosofian kysymyksenasettelua sellaisenaan marxismiin, mikä tietysti johtaa heti siihen, että marxilainen filosofia saa syyttää suotta vastuulleen porvarillisen ajattelun ristiriidat imperialisminkin kaudella.

Voi olla, etten tuonut arvostelussani tätä kyllin selvästi esiin. Jutussani ei kuitenkaan puhuttu Descartesista, Fichtestä ja Hegelistä tyhjän päten, vaan tietyn filosofisen kehityslinjan ruumiillistajina.

Descartesin "cogito"-teesi on porvarillisen subjektin periaatteen komea entrée filosofianhistorian näyttämölle. Kartesiolainen subjekti on ehdottoman vapaa, riippumaton, iseriittoinen: hän on substanssi, joka — Descartesin sanoin — "ei tarvitse selityksekseen mitään itsestään riippumatonta". Hän on siis porvari, joka ei tunnusta mitään itsensä yli käyvää persoonallista herruutta. Herruus nimittäin on, kuten Marx kerran "Grundrissessä" ohimennen totesi, "vieraan tahdon haltuunottoa". Feodaaliherra "anastaa" alustalaistensa tahdon sen yhteiskunnallisen järjestelmän tähden, jonka osa hän on, ja kohooa juuri näin heidän isännäkseen, henkilökohtaiseksi patronukseksi. Mitään tällaista ei porvarilliselle subjektille voi tehdä. Hän on itsenäinen, ts. hänellä on "vapaa tahto".

Porvarillinen vapaan subjektin aate oli edistykseellinen sikäli kun sen avulla taisteltiin feodaalisia oloja vastaan. Mutta siihen sisältyi samalla antinomioita, jotka kävivät yhä ilmeisemmiksi porvariston varassa tapahtuvan emansipoitumisprosessin rajojen alkaessa piirtyä näkyviin. Ensinnäkin se synnyttää illuusion "tahdonvapaudesta", jonka edestä lähdetään sotaan determinismii vastaan — juuri sitä determinismii vastaan, joka kuitenkin viime kädessä ainoana kykenee viitoitta-

maan tietä kohti ihmiskunnan (eikä vain porvariluokan) lopullista emansipaatiota. Monelle isolle ja pienelle porvarille tämä fiktiivinen "vapaus" on niin kallis asia maailmassa, että hän luopuu melkein kaikesta muusta kunhan saa säilyttää sen. Toiseksi, tämä vapaan subjektin idea johtaa (jollei solipsismin, niin kuitenkin) dualismiin. Kyseisen dualismin perustana on juuri subjektin autonomisuus, siis se, että subjekti on "eri substanssia" kuin objektiivinen maailma.

Jo ennen marxismin syntyä olivat sekä materialistit että Hegel kritikoineet kartesiolaista dualismia. Spinoza osoitti, että ajattelu ja oleminen (subjekti ja objektiivinen maailma) eivät muodosta kahden toisistaan eroavaa substanssia, vaan ne ovat yhden ja saman substanssin erilaisia modifikaatioita. Hegel jatkaa ja syventää tätä spinozistista ideaa. Hän vastustaa jyrkästi Fichten radikalisoimaa kartesiolaista kysymyksenasettelua. (Tämä oli minulla argumentin painopisteenä puhuessani Fichtestä ja Hegelistä, mutta sitä Juntunen ja Mehtonen eivät ole ilmeisesti ymmärtäneet). Hegel luo monistisen, vaikka tosin idealistisen järjestelmän, jonka puitteissa äärellinen ihmisen henki osoittautuu "maailmanhengen" eli substanssin modifikaatioksi. Tällä tavalla Hegelillä on jo toinen jalka klassisen porvarillisen filosofian problematiikan ulkopuolella.

Miten nyt olisi ymmärrettävä tämä puhe "substanssin modifikaatioista"? Aivan yksinkertaisesti samassa mielessä kuin Engelsin puhe materian laadullisesti erilaisista liikemuodoista. Kumminkin suuntautuvat reduktionismia vastaan ja pyrkivät ratkaisemaan sen pulman, joka aikaisemmin sai mekaanisen, vulgaarin materialismin aina jäämään alakynteen taistelussa idealismin kanssa. Kun me marxilaiset sanomme Engeliin viittaten, että ajattelu on materian yhteiskunnallisen liikemuodon ilmausta,

em me silloin yksinkertaisesti aseta yhtälöä "ajattelu = materia".

Vielä tieteiden luokittelusta "Dogmatismi" ja marxismi

Juntunen ja Mehtonen ovat mielestäni epäoikeudenmukaisia leimatussaan ajatuksen materian liikemuodoista tieteiden luokittelun perustana pelkäksi "karkeimman positivismin" rinnakkaistapaukseksi. Samalla se tuntuu viittaavan siihen, etteivät Juntunen ja Mehtonen hyvästä pyrkimyksestään huolimatta kykene näkemään, missä nimenomaan kulkee marxilaisen ja porvarillisen ajattelun välinen raja. He nimittäin luulevat sen kulkevan positivismin ja antipositivismin välistä. Seurauksena on se, että Husserlin ja Heideggerin fenomenologia käy heille miltei täydestä marxismista.

Juntunen ja Mehtonen eivät myöskään kommentoi viittaustani fenomenologian ja kartesiolaisen dualismin välisestä likeisesta suhteesta. Heidän fenomenologialle pohjaava yrityksensä erotella "ihmistieteet" ja "luonnontieteet" toisistaan ei mielestäni ole muuta kuin Descartesin ja muiden hänen perinteeseensä liittyvien ajattelijoiden dualismin uusintamista tieteiden luokittelun tasolla. Sanoin tämän jo kirja-arvostelussani ja toistan sen nyt.

Mitä Juntunen ja Mehtonen oikeastaan tarkoittavat kiistäessään sen, että tieteen luokittelu perustuu viime kädessä materian (toisistaan laadullisesti eroaville) liikemuodoille? Sitäkö, että materia ei aina olisikaan viime kädessä määräävää? Ilmeisesti, koska he vetävät vastineensa kohdassa 2) esiin ihmisten "praktisen suhteen" todellisuuteen. Tätä ihmisten "praktista suhdetta" ei saa sekoittaa marxilaiseen käytännön käsitteeseen, koska sitä kerran ei viime kädessä määrää materia. Kyseessä on täysin itse riittävä, autarkkinen, materian ulkopuolella toimiva "praktinen suhde" todellisuuteen.

lisuuteen — eli kartesiolaisen "ehdotto-
man vapaan" subjektin toiminta!

Siirryn nyt Juntusen ja Mehtosen vas-
tineen kohtaan 4). En usko, että voidaan
sanoa: "eivät vain lakien toteutuminen,
vaan itse lait kuuluvat ihmisen toiminnan
vaikutuspiiriin". Väitteessä on voluntaris-
tinen pohjaväri ("vapaa subjekti" kum-
mittelee senkin taustalla!). Siinähan tuo-
daan esille, että ihminen olisi oman toi-
mintansa herra. Kuitenkin koko tähän-
astinen historia todistaa päinvastaista —
että ihminen on toiminnassaan aina tie-
tyllä tavalla determinoitu. Inhimil-
lisen emansipaation ongelmaa ei toki rat-
kaista sillä, että alun alkaen postuloidaan
ihminen a priori vapaaksi olennoksi. Va-
tettavasti, sillä säästysisimme paljolta vai-
valta, jos tämä kävisi päinsä.

Lienee syytä viitata jopa korostetusti
siihen, kuinka myös Marx käsitti inhi-
millisen toiminnan ennen kaikkea ennalta
annettujen ulkoisten seikkojen determi-
noimaksi. Hänhän kirjoitti esimerkiksi,
että "työ on /.../ kaikista yhteiskunta-
muodostumista riippumaton ihmisen elin-
ehto, ikuinen luonnonvälttämättömyys,
jonka tehtävänä on välittää ainesten vaih-
duntaa ihmisen ja luonnon välillä ja
siten ylläpitää ihmiselämää". Työ on "ih-
miselämän luonnollinen ja ikuinen edel-
lytys" ("Pääoma", osa I, Moskova 1974,
ss. 52 ja 174).

Se, mikä marxilaisessa deterministisessä
historiannäkemysessä on uutta ja
emansipatorisia näköaloja avaavaa (vas-
takohtana abstraktille, vulgäärille deter-
minismille, joka väistämättä sortuu fata-
lismiin), on se, että se katsoo determi-
naatiosta vapauduttavan tietyllä determi-
noidulla tavalla. Vapautuminen on siis
tavallaan paradoksi: esimerkiksi luon-
nonlakien kahleista päästään juuri nou-
dattamalla niitä.

Mitä eroa on taloudellisilla laeilla ja
luonnonlaeilla? Kaikki taloudellinen toi-

minta perustuu viime kädessä
(pankaapa merkille tämä engelsiläinen il-
maus!) ihmisen työlle. Ja mitä työ sitten
vuorostaan on? Marx vastaa: "Työ on lä-
hinnä ihmisen ja luonnon välinen proses-
si, jossa ihminen toiminnallaan välittää,
ohjaa ja valvoo ainesten vaihtoa itsensä
ja luonnon välillä. Hän astuu luonnon-
voimana luonnonainetta vastaan. Hän pa-
anee liikkeelle ruumiiseen kuuluvat luon-
nonvoimat — käsivarret ja sääret, pää
ja kädet — omaksuakseen luonnonai-
neen hänen omalle elämälleen kelpaavas-
sa muodossa..." ("Pääoma", osa I, s.
168).

Ihmistyö itse ei siis ole muuta kuin
luonnonvoima — samanlainen kuin tuu-
li, vesivirta tai auringon lämpö. Sikäli
kun se on luonnonvoima, se tietysti on
ilman muuta luonnonlaeille alisteinen,
niiden determinoima. Tätä ei kannata
kiistää. Mutta tietysti Marx ei redu-
soi ihmistyötä luonnonvoimaksi. Heti
äскеisen sitaatin jälkeen hän jatkaa: "Vai-
kuttaessaan tällä liikkeellä luontoon ul-
kopuolella itseään ja sitä muuttaessaan
hän (ihminen — V. O.) muuttaa sa-
malla omaa luontoaan".

Siinäpä se: ihmistyö, ihmisen toiminta,
on sellainen materian liikkeen kehityksen
solmukohta, jossa määrä muuttuu laa-
duksi ja tapahtuu siirtyminen korkeam-
malle asteelle. Ihmistyö on kylläkin luon-
nonvoima, mutta samalla se on luon-
nonvoima, joka asettuu tiet-
tyyn suhteeseen omaan it-
seensä.

Mikä tässä on tärkeintä, on se, että
Marx ei aseta ihmistyötä luonnonvoimien
vastakohtaksi, luonnosta riippu-
mattomaksi "substanssiksi" kartesiolai-
seen tapaan, vaan hän päinvastoin joh-
taa inhimillisen toiminnan luonnontoi-
minnoista. Mielestäni Juntunen ja Meh-
tonen eivät ole nähneet tätä Marxin oi-
valluksen ydintä. On todettava, että marx-
ismin "alfat ja omegat" ovat aivan

muualla kuin "inhimillisen subjektiviteetin" apriorisessa postuloinnissa.

Juntusen ja Mehtosen vastineessa on vielä eräs asia, johon haluaisin puuttua. He syyttävät minua "dogmatismista". Minusta taas koko kysymys on irrelevantti. Dogmatismiin ja antidogmatismiin yleispäteväksi aiottu vastakkainasettelu on mielekäs ainoastaan kuvailemani porvarillis-kartesiolaisen ajattelutradition puitteissa. Jos Juntunen ja Mehtonen saisivat tilaisuuden tarrata jonkun antiikin kreikkalaisen viittaan kiinni ja syyttää tätä dogmatismista, tämä kai hämmästyneenä vastaisi: "Niinpä tietysti, meillä kaikillahan on omat dogmimme enkä minä aio olla muita huonompi". Kreikan sana "dogma" ei nimittäin (esimerkiksi Liddell—Scottin kuuluisan sanakirjan mukaan) merkitse muuta kuin "asiaa, jota joku pitää totena".

Yhtä vieras kuin dogmatismien problematiikka oli kreikkalaisille, yhtä vieras se on marxismille. Se kykenee "toimimaan" ainoastaan sellaisen ajattelutavan sisällä, joka kieltää determinismin ja pitää yksittäistä subjektia ehdottoman vapaana ja autonomisena. Tällöin tietenkin "oman, riippumattoman mielipiteen" muodostaminen on korkeimpia, jollei korkein, hyveistä. Ikävä kyllä, epädogmaattisuuden vaatimuksen kohottaminen tiedostuksen "hyväksyttävyyden" kriteeriksi johtaa samalla siihen, että kysymys siitä, heijastaako ajattelumme adekvaatisti objektiivista maailmaa, vajoaa toissijaiseksi. Tämä on se piste, mihin porvarillinen ajattelu rappiokaudellaan päättyy: itse toisuus alistetaan subjektin mielivallalle.

Huomauttaisin — täysin Juntusen ja Mehtosen kirjasta käytävän polemiikin ulkopuolella —, että myös meidän liikkeessämme olisi syytä vakavasti miettiä, kumpi on tärkeämpää: "epädogmaattisuudella" keikailu vai ko vakava pyrkimys objektiivisen todellisuuden tiedostamiseen ja aikakautemme perusluonteeseen ym-

märtämiseen? En tosin kiistä ns. aidon dogmatismien olemassaoloa marxilaisten ja kommunististen ajattelijoiden keskuudessa, mutta olen sitä mieltä, että sitä esiintyy ainakin meidän liikkeessämme paljon vähemmän kuin yleensä luullaan. Ja silloin kun tätä aitoa dogmatismia löytyy, se löytyy usein aivan yllättäviltä tahoilta.

Vielä Juntusen ja Mehtosen vastineeseen palatakseni, siinä on lukuisia kohtia joita kannattaisi pohtia edelleen. Mutta olen jo suurin piirtein täyttänyt ne 10 liuskaa, jotka toimitus on antanut käytettäväkseni. Tyydyn siksi vain esittämään toivomuksen keskustelun jatkamisesta ja syventämisestä. Ja kehoittaisin myös lukemaan uudestaan arvosteluni *Soihtu* 2/78:sta — ei se mielestäni ollut niin pahansävyinen kuin Juntusen ja Mehtosen tuoltuneesta vastineesta saataisi johtua arvelemaan. Kyllä keskusteluilmapiiriä täällä Suomessa pitäisi parantaa.

Vesa Oittinen

Realismi buddho- vegetaristin silmin

Uuden Ajan Aurassa (3/78) J. O. Mallander selvittelee näkemystään realismista. Artikkelissa on lukuisia kiinnostavia kommentteja uuden realistisen kuvataiteemme ilmioistä. Sen sijaan Mallanderin käsitys realistisesta taiteellisesta menetelmästä on arkitietoisuuteen perustuva ja siksi hänen realismia koskeva kriittikkinsä ei ole osuvaa. Perehtyminen esimerkiksi Kari Sallamaan edellisessä Soihdussa esittelemään Moisei Kaganin teokseen saattaisi olla Mallanderille avuksi "henkisen kasvun" kannalta.

Mallander itse asiassa arvostaa realistisen kuvataiteemme varsin korkealle: "Positiivisena piirteenä näkisin realisteissa heidän terveen itseluottamuksensa, moraalisen valvettuneisuutensa, aloitekykynsä, terveen kriittisyytensä ja rohkeutensa puuttua asioihin... 'humaanisuus', 'kriittisyys', 'aktiivisuus' ja 'todellisuuden oikea tiedostaminen' ovat realistien keskeisiä sanoja... työ ja taistelu ovat realisteille keskeisiä". Tälle oodille vastakaisesti Mallander kuitenkin kehottaa realisteja passiivisuuteen: "Buddhalainen kysyisi tässä vaiheessa, miksi takertua maailmaan?... Olen sitä mieltä, että paras tapa edistää rauhan asiaa on edistää mielenrauhaa... Mieli tyynenä voi antaa maailman mennä minne se haluaa, koska sen se tekee kuitenkin". Mallander julistaa välinpitämättömyyttä ja fatalismia aikana, jolloin kansat voivat yhä tietoisemmin vaikuttaa kohtaloonsa.

"Ihmisen kehityksessä taide on veraton väline tiedostamiseen", kirjoittaa Mallander osuvasti. Edelleen hän esittää toivomuksen, että realistit tutkisivat hie-

man tarkemmin syyn ja vaikutuksen la-
kia. Tähän voi tietysti pikaisesti tokais-
ta, että "kiitos samoin", mutta totta to-
kin, että syy- ja vaikutussuhteen selvittä-
minen on tärkeää ennen muuta realist-
eille, sillä juuri he lähtevät siitä, että
yhteiskunnallinen kehitys on lainomaista,
ja että lainomaisuudet toteutuvat inhi-
millisen toiminnan kautta. Näin ollen
on loogista väittää, että "ajatuksin tavoit-
tettavissa oleva todellisuus" on sen kal-
tainen, että on mielekästä "puhua totuu-
desta" ja "esittää metodeja sen oivalta-
miseen".

Koska realismin ytimenä on yhteis-
kunnallinen analyysi ja pyrkimys totuu-
denmukaisuuteen, ei ole helppoa ilman
muuta toteuttaa Mallanderin toivomusta
kuvata ristiriita harmoniana varsinkaan
kun puhe ei ole parodiasta. "Luu'en, että
työmiehenkin elämää vetäisivät parhaiten
eteenpäin tasapainoiset, kauniit, sopu-
sointuiset ja eheyttävät taulut, jotka il-
mentävät ihmisen sielunelämän syvempiä
tiloja", kirjoittaa Mallander. Arvostelun
totuudellinen puoli on ilmeisesti kuiten-
kin toisaalla, eli siinä, että esimerkiksi
klassinen tematiikka ja psykologinen ku-
vaus ovat jääneet varsin vähälle uudessa
realistisessa kuvataiteessamme.

Pyrkimyksessään kohti ikuista harmo-
niaa joutuu gurukriittikkomme kerrassaan
epähumanistisiin johtopäätöksiin: "Miten
ristiriitaista on 'taistella rauhan puolesta
fasismia vastaan', lause, joka kertoo, että
sota on heidän (so. realististen taiteilijoi-
den — KS) sisässään. Jos he onnistuisi-
vat kytkemään itsensä irti tästä onnetto-
masta vastakohtaparista, he varmasti sääs-
tyisivät ikäviltä seuraamuksilta tulevissa
elämässäänkin ja palvelisivat jo tässä elä-
mässään rauhan asiaa kokonaisvaltaisem-
min". Eli fasismin tai neutronipommin
uhatessa transsendentaalista meditaatiota
rauhantyön sijaan kuuluu Mallanderin oh-
jelma.

Mallander pohtii kiinnostavaa ongelmaa siitä, ovatko abstraktinen ja realistinen taide ehdottomia vastakkaispareja. Realistien mukaan taiteella on välittömän esteettisen vaikutuksen lisäksi moraalisia, poliittisia, ideologisia ja muita kasvatus-tehtäviä, jotka formalismi sivuuttaa. Mutta abstraktin taiteen rajoitusten osoittaminen ei tietenkään merkitse, ettekö abstraktin taiteen keinoin voitaisi luoda ahtaammassa esteettisessä mielessä korkeatasoista taidetta.

Varsin usein Mallanderilla on tapana lanseerata ensin mahdollisimman ahdas realismi-käsitys, ja sitten kritikoida sitä. Realismi ei suinkaan ole esimerkiksi ilmiöpinnan lattea kopioimista keskinkertaisella taiteellisella kielellä, vaikka realisteilla onkin halu puhutella suurempaa yleisöä. Niinpä väitteet, että "realistit hylkäävät kaiken 'idealismien' ja 'romantiikan'", että "realistimme ovat konservatiivisia", koska "he eivät ota henkilökohtaisia riskejä ja käyttävät tuttuja jo koettuja välineitä, tuttuja aiheita", nousevat Mallanderin omasta, väärästä realismi-käsityksestä, ja nimenomaan eräiden nykyisten suomalaisen realismin puutteiden siirtämisestä koko taidesuunnan kontalle.

Edelleen Mallander hieman ristiriitaisesti väittää, että suomalaisten "realistien kuvissa ei näe ainuttakaan alastonta naista" ja että samalla realismi on kuitenkin "miesten arvoja korostava taidesuunta". Mallanderin mukaan se nimittäin syrjii sellaisia naisellisia arvoja kuten spontaanisuus, luonnollisuus, olotilojen passiivinen heijastaminen, tunne-maailman arvot, elämälle kanavana oleminen, pienten suojeleminen jne. Totta varmaan onkin, että suomalaista nykyrealismia voidaan moittia tietyistä kaavamaisuudesta — tämä on hyvin tiedostettu myös taiteilijoiden taholla, kuten esimerkiksi Perttu Näsänen Taidehallissa

7. 5. 1978 pitämä puheenvuoro osoitti. Mutta puutteet muodon ja sisällön alueella eivät suinkaan seuraa realismista siinänsä, vaan siitä, että ei vielä kylliksi olla oivallettu realistisen menetelmän mahdollisuuksia.

Kimmo Sarje

Raportteja

SDP:n ja Kepu:n arvio Suomen talouskriisistä

Sosialidemokraattisen puolueen ja keskustapuolueen kesäkuisissa puoluekokouksissa nousi Suomen talouden kriisi voimakkaasti esiin, ja nämä kaksi hallituspuoluetta esittivät omat ratkaisunsa kriisiin. Nämä ratkaisumallit ovat varsin mielenkiintoisia ja merkittäviä, koska ne auttavat ymmärtämään maassamme harjoitetun politiikan subjektiivisia edellytyksiä sekä antavat viitteitä demokraattisen käänteen välittömistä mahdollisuuksista puolueiden välisen yhteistyön tasolla.

Arvio laman syistä

Nykyisen laman syiden analyysi on luonnollisesti perusta ratkaisujen etsimiseksi, siksi on tietysti keskeistä, miten SDP ja Kepu arvioivat asiaa. SDP:n puoluekokouksen käsittelyssä ollut SDP:n suunta-asiakirja nosti esiin kolme asiaa, joista puheenjohtaja Kalevi Sorsa painotti puheessaan erityisesti öljykriisin merkitystä: "kansainvälinen taloudellinen kehitys kääntyi jyrkkään laskusuuntaan vuoden 1974 aikana öljyn hintojen nousua lyhyessä ajassa neljän kertaiseksi" (Demari 9. 6. 1978). Kaksi muuta suunta-asiakirjan mainitsemaa tekijää ovat 60-luvun loppupuolella käynnistynyt inflaatiolaukka USA:ssa ja sitä seurannut "ketjureaktio", joka "horjutti dollarin asemaa ja kansainvälistä valuuttajärjestelmää (asiakirjaluonnos s. 23) sekä kansainväliset rakenneongelmat, jotka joh-

tuvat "1970-luvun alkupuolella tapahtuneesta tuotantokapasiteetin liiallisesta laajentamisesta ja kysynnän heikentymisestä sekä eräitten... monikansallisten yritysten lisääntyneestä kilpailukykyvystä" (luonnos, s. 25). SDP:n arvion mukaan siis Suomessa vallitseva kriisi on seurannut nimenomaan kansainvälisistä tekijöistä.

Keskustapuolue ei lainkaan paneutunut laman syiden yksityiskohtaiseen erittelyyn. Puheenjohtaja Virolainen vain totesi puheessaan, että "nopean kasvun kaudesta on siirrytty taittuneen kasvun ja epävarmuuden leimaamaan aikakauteen. Taitekohtana oli vuonna 73 alkanut öljy- ja raaka-ainekriisi" (Suomenmaa 17. 6. 1978).

Molemmat puolueet siis esittävät eräänlaisen talouspoliittisen ajopuuteorian, jonka mukaan Suomi on vain osa maailmantaloutta ja joutuu nyt ajelehtimaan suhdanteiden aallokossa.

Kumpikaan puolue ei näe lamaa kapitalismin kriisinä, jossa kansainvälinenkin vaikutus välittyy olennaisesti sisäisten ristiriitojen kautta. Näin katoaa tietysti myös mahdollisuus löytää kriisin ratkaisu kansallisella tasolla. Sitä vastoin SKP ei tarkastele Suomen talouden lamaa vain kansainvälisten suhdannetekijöiden seuraukseksi, vaan katsoo, että se on Suomen talouden ominaispiirteisiin ja talouspoliittisiin välttämättömyyksiin kytkeytyvä uusintamiskriisi.

Kun SDP ja Kepu eivät näe, että kriisin perussy on kapitalistiseen tuotantjärjestelmään liittyvä suhteellinen liika-tuotanto, joka johtuu kapitalistisen tuotannon suunnittelemattoman kasvun ja markkinoiden rajallisuuden välisestä ristiriidasta, eivät ne myöskään näe kulutuskysynnän supistamispolitiikan virheellisyyttä. Tällöin ne eivät myöskään näe, että harjoitettu kulutuskysynnän supistamiseen perustuva politiikka johtaa kriisin ratkaisemisen vaikeutumiseen.

Suhtautuminen tulopolitiikkaan

Tulopoliittinen mekanismi on koko taloudellisen ja poliittisen sääntelyjärjestelmän keskiö Suomessa. Se luo valtiomono- poistisen sääntelyjärjestelmän rahoitus-, suunnittelu- ja poliittisen perustan. Ja juuri viimeiset tulopoliittiset ratkaisut ovat voimakkaasti supistuneet kulutuskysyntää aiheuttaessaan reaali-palkkojen alenemisen. Miten sitten SDP ja Kepu arvioivat harjoitettua tulopolitiikkaa?

SDP:n suunta-asiakirjassa lähdetään siitä, että on turvattava työntekijöille nykyinen palkkataso, jolla pystyttäisiin turvaamaan työtekevien kulutuskysyntä (vrt. luonnos s. 28). Mutta tilanteessa, jossa työläisten reaali-palkka on laskenut kahtena vuonna peräkkäin, merkitsee nykyisen palkkatason vaatiminen palkansääjien kansantulosta saaman osuuden laskua edelleen. Samalla se edistää suurpääoman tulopoliittisia pyrkimyksiä, joiden tavoitteena on asettaa tiukat rajat palkkakehityksellemme, työvoiman hinnan pitämiseksi kansainvälisesti ottaen nykyisellä alhaisella tasolla. Merkitseväntä on myös se, ettei SDP:n puoluekokouksen asiakirjoissa kritikoitu harjoitettua tulopolitiikkaa.

Keskustapuolueen puoluekokouksessa asiaa käsittelee Ahti Karjalainen puheenvuorossaan väittäen, että tulopoliittiset ratkaisut ovat kiihdyttäneet inflaatiota ja "niiden toteuttaminen ei ole johtanut hyvinvoinnin lisääntymiseen, vaan työttömyyden nousuun" (Suomenmaa 17. 6. 1978). Karjalainen on tietysti oikeassa, etteivät ratkaisut ole tuoneet työläisille hyvinvointia, mutta hän tekee asiasta täysin päinvastaiset johtopäätökset kuin kommunistit. Hän kehoittaa työläisiä luopumaan "ylisuurista" palkankorotuksista.

Virallisisä kannanotossaan Keskustapuolueen puoluekokous vaatiikin monivuotisia tulopoliittisia sopimuksia, joiden peruspiirteet määritteli hallitus ja edus-

kunta ja joissa ammattiyhdistysliikkeen panos rajoittuisi vain allekirjoittamiseen. Lisäksi kannanotossa vaaditaan työtekeviä luopumaan palkankorotuksista. Vaaditaan luopumista "suppeasta eturyhmätaktikoinnista" ja "siirtymistä solidaariseen toimeentulopolitiikkaan, joka luo osaltaan mahdollisuudet työttömien työllistämiseksi" (Suomenmaa 20. 6. 1978).

Keskustapuolue tuntuu siis katsovan, että työläisten luopuessa palkankorotuksista laskee työvoiman hinta sellaiseksi, ettei työnantaja ole enää kiinnostunut rationalisointi-investoinneista ja täten säilytetään ja ehkä lisääntekin työpaikkoja. Tämä merkitsee laman rasitusten kaatamista työläisten kannettaviksi ja toteuttaa täysin suurpääoman vaatimuksia.

Suhtautuminen harjoitettuun talouspolitiikkaan

Hallituksen harjoittaman talouspolitiikan perustana on ollut kulutuskysynnän supistaminen. On supistettu sosiaali-, koulutus-, kulttuuri ym. menoja ja samaan aikaan on myönnetty lisääntyviä tukiaisia suurpääomalle.

SDP ja Keskustapuolue eivät kritikoineet harjoitettua talouspolitiikkaa vaan suhtautuivat siihen jopa myönteisesti. Virolainen rehenteli harjoitetun kurjituspolitiikan vastuuntuntoisuudella ja korosti Kepun roolia. Devalvaatiosta Virolainen totesi: "Talven devalvaatoratkaisu oli aivan välttämätön... Vain keskiryhmien asiallinen ja rohkea kannanotto pelasti maan taloudellisesta sekasorrosta" (Suomenmaa 17. 6. 1978).

Molemmat puolueet näkevät nykyisen "elvytyspolitiikan" muodostavan hyvän pohjan tuleville talouspoliittisille ratkaisuille. Keskustapuolue vaati "vakautus- ja elvytyspolitiikalle... jatkoa". Sorsa puolestaan totesi, että "määrätietoisella politiikalla on luotu edellytykset... Täl-

tä pohjalta on tehostettuun työllisyyspolitiikkaan ryhdyttävä jo ensi syksynä" (Demari 9. 6. 1978).

Suhtautuminen veropolitiikkaan

Verotus on "valtion taloudellisen toiminnan perusta" (Tandem, s. 283). Sitä se toimii tärkeänä taloudellisena sääntelykeinona ja muodostaa merkittävän tulonjakoon vaikuttavan tekijän.

Suomessa verotuksen painopiste on voimakkaasti siirtynyt työtätekevien kannettavaksi. Vielä 1950-luvulla valtion tulo- ja omaisuusverosta maksoivat yhtiöt 60 %, nyt vajaan 10 %. Vastaavasti työtätekevien osuus on noussut 90 %:iin. Verotuksesta on selvästi tullut väline, jolla suoritetaan toinen tulonpako. Verotuksen kautta otetaan työtätekevilta osa palkasta, joka kasvavassa määrin lahjoitetaan budjetin kautta suurpääoman käyttöön. Tätä kuvaa eivät muuta yhtiöiden maksamat veroluonteiset sosiaaliturvamaksut. "Näiden osuus kaikista veroluonteisista maksuista oli vuonna -50 noin 7 % ja vuonna -75 noin 10 %" (Tandem, s. 283). Nyt on esitetty suunnitelma tämänkin rasitteen siirtämiseksi teollisuudelta työtätekevien kannettavaksi välillisten verojen avulla.

Työtätekevien verotuksen kiristyminen ei viime vuosina ole myöskään merkinnyt työtätekevien olojen paranemista ja yhteiskunnallisen uudistustoiminnan jatkumista.

SDP:n suunta-asiakirjassa myönnetään, että "yritysten tuloverotuksen merkitys julkisen talouden tulolähteenä on 1970-luvulla vähentynyt" (luonnos, s. 15). Mutta mitään selvää ja konkreettista muutosta SDP ei esitä. Se suosittelee vain eräitä valtiomonopolistisia toimia, jotka eivät tallaa suurpääoman varpaille. Suunta-asiakirja asettaa seuraavia epämääräisiä tavoitteita: 1. julkisten menojen tasainen rahoitus, 2. tuloerojen ta-

soittaminen ja 3. tasaisen kasvun edistäminen. Yritysten osalta SDP puhuu "käyttöomaisuuden poisto-oikeuksien ja vaihto-omaisuuden aliarvostuksen tarkistamisesta" mutta lisää heti perään varauksen, että tämä tapahtuu "kehittämällä samalla muita tulontasaus ja varausmenettelyjä" (luonnos, s. 51).

Keskustapuolueen veropoliittista linjaa kuvaavat lausunnot, että "välitöntä verotusta ei enempää yksitisten kuin yritysten osaltakaan voida kiristää" ja toisaalta "jotta investointitoiminta ei uudelleen lamaantuisi liikevaihtoverovapautta olisi jatkettava, yritysten kilpailukykyä tällä tavalla kohennettava."

Kummankaan puolueen veropolitiikka ei siis tähtää suurpääoman etuisuuksien rajoittamiseen ja työtätekevien verorastusten keventämiseen. Sitä vastoin yhtiöiden kilpailukykyä pyritään parantamaan verotuksen lieventämisen kautta, mikä taas vastaavasti lisää painetta työtätekeville.

Ratkaisut työttömyyteen

Työllisyysongelma on tällä hetkellä työläisten elämään eniten vaikuttava tekijä. Lähes 200 000 työttömän olemassaolo on osoitus kapitalismin kyvyttömyydestä ratkaista tuotannon yhteiskunnallisia ongelmia.

Työttömyysongelman ratkaisussa SDP turvaa ennen muuta kansainvälisen kehityksen paranemiseen ja erilaisiin valtion yleisiin toimiin. Tällaisia yleisiä reseptejä ovat mm. valtion elimille annettavat "tiittävät vaikutusmahdollisuudet kehityksen ohjaamiseen", "taloudellisen vallankäytön hajauttaminen", "harjoitettava määrätietoinen talous- rakenne- ja työvoimapolitiikka" (luonnos, s. 27).

Keskustapuolueen resepti työttömyyden poistamiseksi sisältää neljä kohtaa: 1. yritystoiminnan, erityisesti pienten ja

keskisuurten yritysten, yleisten toimintaedellytysten ja kilpailukyyn pysyvään parantamista, 2. sellaiset tulopoliittiset ratkaisut, jotka eivät vaaranna yritysten kilpailukykyä eivätkä lisää rationalisointitoimenpiteitä, 3. energiaomavaraisuuden nostaminen, millä luotaisiin uusia työpaikkoja rakentamalla erilaisia energia-keskuksia ja 4. pienten lasten kotihoidon tekeminen tukitoimin todelliseksi vaihtoehdoksi ansiotyössä käymiselle. Oleellista on, että näilläkään toimilla ei osuta ongelmien ytimeen. Parhaimmillaan niillä tietysti on työllistävä vaikutus, mutta vastaavasti esimerkiksi toisena todettu tulopoliittinen linja lisää työttömyyttä.

On huomattava, että kumpikaan puolue ei esitä kulutuskyvyn lisäämistä, joka nopeuttaisi talouden elpymistä. Kumpikaan ei myöskään vaadi länsisidonnaisuuden heikentämistä tai valtion yritystoiminnan laajentamista ja demokratisoimista eli ne eivät esitä toimia, joilla työttömyyteen voitaisiin syvällisesti vaikuttaa.

Rakenteelliset kriisitekijät

Suomessa kriisiä syventävänä tekijänä ovat talouselämän rakenteelliset tekijät. Tuotantorakenteen yksipuolisuuden vuoksi heijastuu kapitalististen maailmanmarkkinoiden epävakaisuus Suomeen poikkeuksellisen voimakkaana. Puunjalostusteollisuuden hallitseva asema vaatii tiettyjä "talouspoliittisia välttämättömyyksiä", joka edelleen vahvistavat tuotannon yksipuolisuutta ja länsisidonnaisuutta. Tämä taas puolestaan voimistaa Suomen kriisialtiutta ja johtaa Suomen alistetun aseman lisääntymiseen kansainvälisessä työnjaossa.

SDP:n suunta-ohjelmassa ei puututa konkreettisesti Suomen tuotantorakenteen ongelmaan. Siinä suunnitellaan "valtiovalan, elinkeinoelämän ja työntekijäjärjestöjen yhteistä vaikuttamista ta-

voitteena tuotantorakenteen muuttamisen "kansainvälisen työnjaon kehitystä vastaavasti" (s. 28). Entä miten SDP sitten näkee Suomen aseman kansainvälisessä työnjaossa? Sorsa vastasi puheenvuorossaan: "kestävä taloudellinen kehitys voi meillä rakentua vain kansainvälisen työnjaon ja ulkomaankaupan varaan. Siinä suhteessa valintamme avoimen talouden hyväksi (harv. — J. J.) oli lopullinen. Meidän on otettava kaikki hyöty valinnastamme ja laajennettava taloudellista yhteistyötämme kaikkiin suuntiin" (Demari 9. 10. 1978). Sorsa ja SDP eivät siis vaadi länsisidonnaisuuden heikentämistä. Kuitenkin Suomen länsisidonnaisuus on se ratkaiseva lenkki, joka ehdollistaa muuta kehitystä. Suuntautumatta länsisidonnaisuuden heikentämiseen jää pelkäksi utopiaksi suunta-ohjelman toteutus, että "ulkomaankaupan haitallisten vaikutusten, erityisesti voimakkaiden suhdannevaihteluiden ja markkinahäiriöiden torjumiseksi on suunnitelmallisesti monipuolistettava tuotantorakennetta, turvattava kilpailukyky ja tarvittaessa ryhdyttävä kotimaisen tuotannon suojatoimiin".

Myöskään Keskustapuolue ei puoluekokouksessaan puuttunut konkreettisesti Suomen taloudellisten suhteiden suuntaamiseen. Kokouksen julkilausumassa todetaan vain, että "puoluekokous kiirehtii sellaisia tervehdyttämistoimenpiteitä, joilla teollisuus ja koko kansantalous sopeutetaan maailmantalouden muutoksiin" (Suomenmaa 20. 6. 1978). Kumpikaan ei siis suuntautunut ratkaisuihin, jotka todellisuudessa mahdollistaisivat tuotantorakenteen monipuolistamisen.

Kriisin ratkaisu — luokkataistelun vai luokkasovun kysymys?

SKP:n 18. edustajakokous totesi, että "ratkaisevana tekijänä uudistuspolitiikan

toteuttamiselle kaikilla tasoilla pysyy kansanjoukkojen omakohtainen taistelu..." Ratkaisu on siis luokkataistelun kysymys, vain se mahdollistaa käänteen maamme talouspolitiikassa.

Sitä vastoin SDP:n asenteet edustavat "sosiaalisen kumppanuuden" näkökantoja, edustaa "kansallisen yhtenäisyyden"-ideologiaa. Suunta-ohjelma edellyttää "pitkäaikaista ja määrätietoista kansallista ponnistusta" (luonnos, s. 25) tavoitteiden toteuttamiseksi. Ratkaisevaksi ei nähdä joukkojen omakohtaisen toiminnan kehittämistä, vaan ratkaisu tapahtuu eduskunnassa.

Myös Keskustapuolue toivoo, että asiat hoidettaisiin "sisäisen yhteiskuntarauhan vallitessa". Kansakunnan nimissä puolue vaatii työväenluokkaa ja kapitalisteja yhteiseen "veneeseen, jossa soutajina kylläkin toimivat työlätekevät".

SDP:n ja Kepun puoluekokoukset vahvistivat SKP:n 18. edustajakokouksen arvion, että "demokraattisten voimien yhteistyön kehittämisen suurin este on ollut ja on tälläkin hetkellä SDP:n ja Kepun johdon haluttomuus toimenpiteisiin suurpääoman vallan ratkaisemiseksi." Mutta työlätekevän väestön ja SKP:n, SDP:n ja Kepun jäsenten aktiivisuus voi luoda edellytykset näidenkin esteiden ylitämiselle.

Jouko Jokisalo

Festivaalit — suuntaviitta nuorisoliikkeelle

Maailman nuorison ja opiskelijoiden XI Festivaalit ilmentävät kansainvälisen ja kansallisen yhä tiiviimpää yhteenkieloutumista myös nuorisoliikkeessä. Festivaaliliikkeen kasvualustana on nuorison aseman muutos, sen yhteiskunnallisen aktiivisuuden kasvu. Samalla kansainväliset kysymykset muodostavat yhä useammin lähtökohdan nuorison liikehännille; festivaaliliike innostaa, rohkaisee ja yhtenäistää nuorison taistelua. Nuorison aatteellispoliittisella herkkyydellä festivaaliliike ennakoii ja heijastaa yleisen luokkataistelun kehitystä.

Myös imperialismin ja taantumuksen voimat näkevät nuorison ja nuorisoliikkeen kasvavan merkityksen. Festivaalien alkaessa 1940-luvun lopulla perustivat ne Demokraattisen Nuorison Maailmanliiton (DNML) ja Kansainvälisen Ylioppilaskonferenssin (IUS) hajottamiseksi omat järjestönsä — "Nuorison maailmanliiton" (WAY) ja "Kansainvälisen Ylioppilaskonferenssin" (ISC). Jälkimmäinen hajosi paljastuttuaan (CIA:n rahoittamaksi, ensin mainittu on vakavissa vaikeuksissa jäätään vaille yhteyksiä nuorisoon. Alkuaan oikeistovoimat yrittivät kaataa festivaaliliikkeen massiivisella propagandalla festivaalien "kommunistisuudesta", tihutyöllä ja organisoimalla eri maissa festivaalien vastaista liikettä.

Itse festivaalien kehitys osoittaa näiden pyrkimysten vararikon. Epäonnistuttuaan yrityksissä ulkoa päin hajottaa festivaaliliikettä, välttääkseen eristymistä nuorisojoukoista ja taittaakseen nuorison liikehännältä kärkeä, ovat oikeistovoimat pyrkineet ottamaan avoimen hajotustyön rinnalla käyttöön hämäysmielessä

joitain festivaaliliikkeen tunnuksia ja myös vaikuttamaan sisältä festivaaliliikkeeseen. Tämänkin politiikan tulokset muutta kuvastaa mm. se, että Saksan Liittotasavallan oikeistolainen nuorisojärjestö Junge Union, joka osallistui Berliinin festivaaleille 1973 juuri pyrkien sisältäpäin tapahtuvaan hajotukseen, jäi nyt Havannan festivaalien valmisteluista pois, samoin konservatiivien kansainvälinen nuorisojärjestö DEMYC.

Kun vielä Helsingin festivaalien aikaan porvarillinen ja oikeistososiaalidemokraattinen tiedotuskoneisto oli valjastettu CIA:n avustuksella tuotetun festivaalien vastaisen antikommunistisen propagandan palvelukseen, oli nyt linjana pääsääntöisesti vaikeneminen. Myös Suomessa imperialismin propaganda on menettänyt sosiaalista pohjaansa kun SYL, SNK, ja useat muut aikoinaan Helsingin festivaaleja sabotoineista järjestöistä aina Kokoomuksen Nuorten liittoa myöten ovat nyt mukana festivaaliliikkeessä.

Nyt oikeistovoimien taktiikassa etusijalle ovat nousseet pyrkimykset:

— eristää kapitalististen maiden ja kansallisten vapautusliikkeiden nuoriso imperialisminvastaisen taistelun ratkaisevasta voimasta, socialistisista maista. Tätä tukevat valitettavasti eräät sosialidemokraattisen nuorisointernaationaalin IUSY:n yritykset leimata DNML vain "kommunistien" järjestöksi. Kuitenkin juuri DNML ja IUS ovat ainoat imperialismin vastaisen nuorisoliikkeen kolme päävoimaa yhdistävät järjestöt.

— sitoa nuorisojärjestöt ja niiden kansainvälinen yhteistyö porvarilliseen valtiokoneistoon. Kansainvälisellä tasolla tätä ovat ilmentäneet eräiden länsimaiden vuonna -70 YK:n Nuorison maailmankonferenssissa tekemät esitykset kansainvälisen nuorisojärjestön perustamisesta YK:n piiriin vastapainoksi DNML:lle ja IUS:lle tai EEC-maiden ETYK:n yhteydessä tekemät esitykset erityisesti "nuorisorakenteesta", joka sitoisi nuorison ja

nuorisojärjestöjen kansainvälisen toiminnan valtiolliseen kontrolliin ja ohjaukseen. Vastaavansuuntaisia olivat yritykset sitoa Suomen ja Neuvostoliiton nuorison ystävyyshfestivaalien järjestelyt ainoastaan valtion nuorisoneuvoston tehtäväksi, sitoa esim. SYL:n linja ulkoministeriön byrokratiaan, tai puuttua valtionavustusten "valvonnan" nojalla nuorisojärjestöjen itenäiseen päätöksentekoon, mm. työntekijäratkaisuihin.

— nostaa hämääviä tunnuksia nuorison taistelun harhaanjohtamiseksi. Esim. Havannan festivaaleilla liberaalien eurooppalainen järjestö EFLARY nosti vaatimuksia "ihmisoikeuksien turvaamiseksi" Kuubassa ja Kuuban joukkojen poistamisesta Afrikasta. Eräät oikeistososiaalidemokraatit ovat yrittäneet esittää asevarustelun ja kansainvälisen jännityksen "supervaltojen" taisteluna, mikä hämää varustelun ja sotien yhteiskunnalliset syyt, siten myös estää tehokkaan taistelun rauhan puolesta. IUSY pyrkii festivaaleilla esittämään Argentiinan Chileen verrattavana fasistisena valtiona, ei Argentiinalaisten demokraattisten voimien tavoin maana, jonka johdossa on osin ristiriitaisia fasistisia ja liberaaleja porvarillisia voimia. IUSY:n arvio on omiaan sysäämään Argentiinaa Chiletyyppiseen ratkaisuun, vaikeuttamaan fasisminvastaisen rintaman kokoamista ja aliarvioimaan Chilen merkitystä latinalaisen Amerikan solidaarisuustyön pääkohteena.

— eristää kommunistit muista voimista. Tämä johti mm. Saksan Liittotasavallan kohdalla siihen että festivaalivalmisteluista vastasi kaksi eri festivaalikomiteaa, vaikka festivaaleille tultiin yhtenä valtuuskuntana

— tarjota näennäisiä "osallistumismahdollisuuksia" ja suunnata nuorison kapi-nointi porvarillisen massakulttuurin kah-

leisiin, mystiikan ja uskonnon tarjoamaan ooppiumiin

— jakaa nuoriso ahtaasti puoluepoliittisin perustein ja lietsoa puolueristiriitoja yhtenäisen taistelun estämiseksi. Tällaisesta vaikutuksesta kieli useiden kapitalististen maiden valtuuskuntien valitsemien lähes pelkästään poliittisten nuorisjärjestöjen jäsenistä sekä eräät ryhmäaktiset pyrkimykset (mm. kulttuuridelegaatioita valittaessa, eri vastaavia nimettäessä joidenkin SDNL:n johtohenkilöiden kuten Ilpo Eerolan toimet nostaa vain "omia" esille tai sivuuttaa Suomen Rauhapuolustajat ja Suomi—Kuuba seura valmisteluissa).

Havannan festivaalit olivat kuitenkin karvas pettymys oikeistovoimille. Festivaaliliike yhdisti entistä laajemmin nuorison eri ryhmien omakohtaisen poliittisen taistelun, ideologisen keskustelun ja kulttuuripyrrinnot yhtenäiseksi imperialismivastaiseksi liikkeeksi. On kuvaavaa, että mikään muu poliittinen liike ei uskalla edes yrittää vastaavaa. Taustana näille menestyksille on kansainvälisen voimasuhteen muutos yhä selvemmin rauhan ja sosialismin voimien eduksi. Muutosta kuvastaa sekin, että festivaalit järjestettiin nyt ensi kertaa Euroopan ulkopuolella ja ns. kehitysmaassa.

Festivaaliliikkeen pohja laajenee

Kun I festivaaleille Prahassa v. -47 osallistuivat 47, Sofian festivaaleille v. -68 138 ja Berliiniin v. -73 yhteensä 140 maan nuorison edustajat, oli Havannassa mukana jo 145 maata. Samalla oli myös kansallisten valtuuskuntien pohja laajentunut.

Tämä näkyi selvästi kansallisten vapautusliikkeiden panoksen voimistumisena, erityisesti Afrikan nuorison osuuden kasvuna festivaaliliikkeessä. Latinalaisen Amerikan maiden fasismien ja imperialisminvastaisten rintamien laajene-

minen heijastui myös näiden maiden festivaalivaltuuskuntien poliittisen pohjan laajenemisena mm. katolisten ja liberaalien järjestöjen suuntaan. Erityisesti taistelussa Euroopan turvallisuuden, liennytyksen ja aseistariisun puolesta kehittyneissä kapitalistisissa maissa mm. nuorison ja opiskelijoiden Warsovan tapaamisen, Budabestin aseistariisuntakokouksen ja Helsingin aseistariisuntapäivän yhteydessä kehittynyt laajapohjainen nuorisoyhteistyö vakiintui ja lujittui festivaalivalmisteluissa. Sosialidemokraattien IUSY oli nyt ensi kertaa alusta alkaen mukana kansainvälisissä festivaalivalmisteluissa. Vain konservatiivien DEMYC hoikotoi festivaaleja. Toisin ainakin Espanjan ja Suomen valtuuskunnissa osallistui myös konservatiiveja festivaaleille. Monista maista oli mukana luonnonsuojelu-, kulttuuri-, urheilujärjestöjä, feministiryhmiä jne.

Poissa festivaaleilta olivat — eri syistä — Kiina, sen vaikutuksesta Kamputsea, nyttemmin Kiinan kanssa erimielisyyksiin joutunut Albania, Korea, Tansania, Afrikan sarvea koskevien erimielisyyksien vuoksi Somalia ja Länsi-Saharaa koskevien erimielisyyksien takia Marokko.

Festivaaliliikkeen linja selkiytyy

Festivaaliliikkeen poliittisen ohjelman pääsuunnat ovat heijastelleet kulloistakin kansainvälistä tilannetta sekä nuorisoliikkeen kehitystasoa. Ensimmäisten viiden festivaalin päätehtävänä oli koota nuoriso taisteluun kolmatta maailmansotaa sekä imperialismin lietsomaa sotahysterian ja kommunisminvastaisuuden ilma-putkia vastaan. Kuudennet, seitsemännet ja kahdeksanneet festivaalit nostivat erityisesti vaatimuksen yhteiskuntajärjestelmiltään erilaisten valtioiden rauhanomaisesta rinnakkainolosta sekä tuesta kansallisen riippumattomuuden ja yhteiskun-

nallisen edistyksen tielle lähteneille nuorille valtioille. Sofian festivaaleilla oli suuri merkitys uusien voimien vetämisessä mukaan festivaaliliikkeeseen, sen poliittisen pohjan laajentamisessa sekä nuorison imperialisminvastaisen yhtenäisyyden rakentamisessa. Berliinin festivaaleille puolestaan antoi leimansa poliittisen ilmapiiirin lämpeneminen Euroopassa ja koko maailmassa, sosialismin asemien vahvistuminen, imperialisminvastaisen taistelun voimakas nousu, nuorison poliittisen tietoisuuden ja internationalistisen solidaarisuuden kasvu. (Kts. Janajev—Polikanov, Eräitä aikamme nuorison ongelmia s. 153—157).

Havannan festivaali merkitsi uutta vaihetta tässä kehityksessä. Se oli osoitus Sofian ja Berliinin festivaalien rauhasta, ystävyys- ja imperialisminvastaisen solidaarisuuden tunnuksin kokoaman nuorisoliikkeen kasvusta yhä jolidonmukaisemmin kaikissa kysymyksissä imperialismia vastaan taisteltavana pitkäjänteisenä liikkeenä. Se ilmensi Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden vaikutuksen ja arvovallan kasvua nuorison keskuudessa, erityisesti kansallisen vapautusliikkeen voimistumista, kapitalistisissa maissa työläisnuorison osuuden kasvua sekä nuorisoliikkeen imperialisminvastaisen toimintayhtenäisyyden kasvua ja poliittisten vaatimusten tason kohoamista. Se oli DNML:n ja IUS:n arvovallan kasvun osoitus.

”Sota sotaa vastaan” (Fidel Castro festivaalien päättäjäisissä), toiminta aseistariisunnan puolesta nousi ”lopullisesti” koko nuorisoliikkeen tehtäväksi numero yksi. Samalla se liittyi tiiviimmin kamppailuun nuorison oikeuksien puolesta monopolien valtaa vastaan. (Esim. DNML:n kampanja nuorisotyöttömyyttä vastaan ja IUS:n kampanja ”koulutus — ei etuoikeus vaan oikeus.”) Samalla kun toteaa suuret saavutukset edellisten

festivaalien jälkeiseltä kaudelta, varoitetaan XI festivaalien vetoomus maailman nuorisoa imperialismin pyrkimyksistä kárjistaa kansainvälisiä ristiriitoja ja lyödä takaisin kansojen vapautustaistelua. Siksi ”imperialismi pysyy päävihollisena jota vastaan on taisteltava ja joka on kukistettava” (Vetoomus). Se korostaa myös ”kansainvälisen vallankumouksellisen, demokraattisen ja edistysellisen nuorisoliikkeen ponnistusten yhdistämistä” tuoden näin entistä selvemmin festivaaliliikkeen asiakirjoissa esille demokraattisen ja vallankumouksellisen taistelun keskinäisen yhteyden.

Festivaaliliikkeessä ilmenee kansallisen vapautustaistelun kehitys yhä laajemmin ”puhtaasti” kansallisesta sisällöstä selvemmin kapitalismin vastaisiin aseisiin. Tästä osoituksena Eteläisen Afrikan vapautusliikkeiden ohjelmat, joissa asetetaan tehtäväksi riiston lakkauttaminen sekä Angolan, Etiopian, Mosambikin ja eräiden muiden vapautusliikkeiden nuorten esiintyminen festivaaleilla tieteelliseen sosialismiin ja työväenluokkaan toiminnassaan nojautuvia etujoukkopuolueita kohti kehittyvien hallitsevien puolueiden edustajina. Angolan, Afrikan sarven ja eteläisen Afrikan vapautustaistelujen kokemukset ovat selvittäneet jännityksen liennytyksen ja kansallisen vapautustaistelu suhdetta monille vapautusliikkeille, jotka vielä Berliinin festivaaleilla näkivät niiden välillä ristiriidan

Virheelliset näkemykset romukoppaan

Kun Sofian festivaaleilla useiden länsimaista tulleiden valtuuskuntien rasitteena olivat erilaiset ääriavasemmistolaiset, mm. maolaiset tendenssit, niin Havannan festivaaleilla niitä esittivät vain eräät yksityishenkilöt. Ensi kertaa otti festivaaliliike konkreettisesti kantaa Kiinan maolaisjohdon politiikkaa vastaan

tuomitessaan hyökkäykset Vietnamia vastaan.

Sosialismia rakentavan Kuuban todellisuus ja kansan yhtenäisyys veivät pohjan joidenkin valmistelemilta hyökkäyksiltä sosialistista demokratiaa vastaan. Esimerkiksi tutustuminen Fidel Castron (suomeksikin ilmestyneeseen) KKP:n 1. puoluekokouksen toimintaselostuksen ja festivaaleilla julkistetun Kuuban uuden nuorisolain avulla sosialistisen vallankumouksen ja rakennustyön lainalaisuuksiin oli omiaan opettamaan paljon olemassaolevan sosialismin sijaan "aivan toisenlaista sosialismia" haluaville. Kuten Fidel Castro Moncadin hyökkäyksen 25-vuotisjuhlassa sanoi: "Jokaisella USA:n johtajalla on ollut retoriset fraasinsa: yksi puhui 'Hyvien Naapurusten Poliitikasta', toinen 'Edistyksen Liitosta'. Nyt tunnus ovat 'ihmisoikeudet'. Poliitiikka ei kuitenkaan ole yhtään muuttunut, kaikki on sitä samaa; tykkinvene- ja dollaridiplomatiaa, vahvemman lakia. Fraseologia vain vaihtelee hallitusten myötä. Ainoa pysyvä jenkkipoliitikassa on valehtelu." Festivaalien osantajat ilmaisivat mm. opiskelijakeskuksen loppuasiakirjassa myös "tukensa Kuuban osuudelle kansallisten vapautusliikkeiden tukemisessa".

Hyvä pohja Suomen nuorisoliikkeelle jatkaa eteenpäin

Havannan festivaalien valmistelujen joukkomittaisuutta Suomessa merkitsivät ensimmäiset suomalais-neuvostoliittolaiset nuorisofestivaalit, Helsingin Laulu-festivaalit, V. Spartakiadit, YYA-sopimuksen 30-vuotisjuhlat, neutronipommin vastaisen adressin keruu ja yleiseurooppalaisen nuorison aseistariisuntapäivän päätapahtumat Helsingissä, festivaalien solidaarisuusrahaston kokoaminen sekä Suomi—Kuuba seuran monipuolinen toiminta.

Festivaalikokemukset luovat hyvän pohjan jatkaa nuoriso- ja opiskelijaliikkeen imperialisminvastaista yhteistyötä ja toimintaa. Ennen muuta on kyse siitä muodostuuko festivaalien Vetoomuksesta mukana olleiden järjestöjen työn perusta myös käyrännössä. Kansainvälinen toimintayhtenäisyys ja festivaalityö ei saa olla vain "suhdannesolidaarisuutta". Sillä on myös oltava nykyistä vahvempi, pysyvä järjestöllinen perusta. Siksi on lujitettava Suomen Rauhanpuolustajia Suomi—Kuuba seuraa ja nuorison demokraattisia joukkojärjestöjä mm. Taksvärkin, neutronipommin vastaisen adressin kokoamisen, rauhanviikon ja Kuuban vallankumouksen 20-vuotisjuhlien yhteydessä. Paljon, aktiivisemmin pitäisi puolustaa myös imperialisminvastaisen liikkeen uusia saavutuksia kuten Vietnamin, Afganistanin, Etiopian, Angolan ja Demokraattisen Jemenin vallankumouksia.

Havannan festivaalit ovat kehoitus yhdistää nuorison hajanaiset rivit, asettaa alistumisen ja sisäänpäin 'kääntyneisyyden sijaan pitkäjänteinen taistelu "riis-toa, sortoa, syrjintää, työttömyyttä, kriisiä ja monopolien valtaa vastaan; demokraattisten oikeuksien ja vapauksien puolustamisen ja kehittämisen sekä syvällisten yhteiskunnallisten ja poliittisten uudistusten puolesta" (Vetoomus). Sillä kuten Fidel Moncadin puheessaan totesi: "Maailmassa on kaksi tietä: taantumuksen ja edistyksen tie. Valinta on pakko tehdä, puolueettomuus ei ole mahdollinen".

Yrjö Hakanen

Kirjoja

Filosofian pääsuuntaukset

T. I. Oizerman: Filosofian pääsuuntaukset. Kustannusliike Edistys, Moskova 1977, 345 s. suom. Vesa Oittinen

Kustannusliike Edistys on julkaissut suomeksi meillä monista filosofisista tutkimuksistaan jo hyvin tunnetun neuvostoliittolaisen filosofin T. I. Oizermanin uusimman teoksen. Teos on välitöntä jatkoa Oizermanin Moskovassa 1969 ilmestyneelle teokselle "Filosofian historian ja filosofian ongelmia", joka myös on käännetty monelle eri kielelle. Siinä Oizerman tarkasteli filosofisen tiedon, sen sisällön ja muodon erityisluonnetta ja rakennetta filosofian historian kannalta. Nyt suomennetussa teoksessaan hän keskittyy filosofian peruskysymyksen tutkimiseen. Samalla Oizerman tarkastelee monitahoisesti filosofisia pääsuuntauksia, materialismia ja idealismia.

Teos jakaantuu kahteen osaan: ensimmäisessä osassa (s. 14—127) tutkitaan filosofian peruskysymystä filosofian historian ongelmana ja toisessa osassa (s. 128—292) tarkastellaan edellisen perustalta filosofisia suuntauksia filosofian historiallisen tutkimuksen kohteina. Vaikkakin teoksessa keskitytään filosofian historiaan olisi virheellistä luulla, että sillä olisi mielenkiintoa pelkästään filosofeille ja filosofian historioitsijoille. Eräs teoksen huomattavimpia etuja on, että kirjoittaja pystyy liittämään filosofian historian tarkastelun filosofian ja erikoisesti dialektisen materialismin systematiikkaan. Systemaattisena lähtökohtana Oizermanilla on filosofisen tiedon his-

toriallisuus ja näkemys dialektisesta ja historiallisesta materialismista filosofian historiallisena kehitysvaiheena.

Analysoimalla suppealla mutta sisällyksellisesti tavalla mm. Platonin (148—9), Aristoteleen (150—1), Descartesin (155—6), Spinozan (158—60), Locken (162—64), Kantin (166—76), Nietzschen (180—2), Heideggerin (182—9) ja Jaspersin (189—91) filosofiaa Oizerman osoittaa vakuuttavasti että filosofian peruskysymys ei ole pelkkä elementaarinen kysymys johon ei liittyisi ongelmia. Eräissä yhteydessä hän tosin sanoo harhaanjohtavasti että tajunnan ja materian suhde "ei täsmällisesti ottaen ole lainkaan ongelma, jos tietenkin ongelmiksi nimitetään ratkaisemattomia, tutkimuksen alaisia kysymyksiä" (14). Mikäli väite tulkitaan väärin, herää kysymys miksi kirjaa sitten on kirjoitettu. Mutta Oizerman näkee päämääräkseen "selvittää tämän kysymyksen spesifisyys ja sen gnoseologinen välttämättömyys. On niin ikään selvítettävä miksi se muodostaa filosofian historiaa tutkivan tieteen ongelman" (17).

Oizerman lähtee siitä että "filosofisen ajattelun kokonaiset historialliset aikakaudet olivat välttämättömiä, ennen kuin filosofian peruskysymys sai todellisen merkityksensä" (33). Vasta Engels muotoili sen tieteellisesti ja Oizerman korostaakin että "marxilainen asettamus filosofian peruskysymyksestä ei ole empiiristi ilmeisen toiseikan pelkkää toteamista, vaan Friedrich Engelsin tekemän tietyn löydön teoreettinen muotoilu" (5, vrt. myös s. 245).

Monien muiden neuvostofilosofien tapaan Oizerman on myös sitä mieltä, että materian ja tajunnan vastakkaisuus formuloitiin ensimmäisen kerran antiikin Kreikan filosofissa (32). Vasta siellä oli abstraktiokyky kehittynyt sille tasolle että materian ja tajunnan vastakkaisuuden ongelma, joka heijastaa ihmisen suhdetta

aineelliseen maailmaan (suhdetta, jota ei voi empiirisesti havaita) saatettiin analyysein kautta muotoilla. Oizerman korostaa että "filosofit eivät ole keksineet tätä kysymystä. Se on kasvanut esiin koko inhimillisestä käytännöstä ja tiedostuksen historiasta. Tästä ei kuitenkaan seuraa, että tiedostaisimme sen juuri kysymyksenä, filosofisena ja vieläpä perustavana sellaisena" (26).

Peruskysymyksen kaksi puolta

Oizerman tutkii filosofian peruskysymystä erottelemalla sen kaksi puolta ja tarkastelemalla niitä erikseen. Sikäli kuin on kyse objektiivisesti olemassaolevasta suhteesta materiaallisen ja henkisen välillä puhutaan peruskysymyksen "ontologisesti puolesta" ja sikäli kuin on kyse materiaallisen maailman tiedostamisesta tajunnan kautta puhutaan peruskysymyksen "tietoteoreettisesta puolesta". Oizerman ei kylläkään selitä mitä marxilaisuudessa oikeastaan tarkoitetaan ontologialla ja mikä on ontologista. Hän korostaa, että materiaallisen ja henkisen suhdetta ei saa käsittää kahden substanssin väliseksi suhteeksi: "Dialektisen materialismin kannalta henkinen on materiaallisen ei-materiaalinen ominaisuus, eikä henkisen ei-materiaalisuus pidä sisällään mitään transfyysistä: tämän ei-materiaalisuuden luonne ilmaistaan gnoseologisella heijastuksen käsitteellä" (52). Tajunta on siis olemassa vain materiaallisen olemisen heijastuksena; mikä tässä on "ontologista" ja mikä "gnoseologista"? Tätä kysymystä kannattaisi pohtia erikseen!

Oizerman erottelee erilaisia materialistisia ratkaisuja filosofian peruskysymyksen ja kuvaa dialektisen materialismin ratkaisumallia seuraavasti:

1) Dialektisessa materialismissa lähdetään "ensinnäkin tieteellisesti perustellusta,gnoseologisesti tutkitusta ja täs-

mällisesti muotoillusta filosofian peruskysymyksestä" (52);

2) Toiseksi "dialektinen materialismi sulkee periaatteellisesti pois henkisen ja materiaallisen sekoittamisen tai samastamisen" (52). Käsitys tajunnan ei-materiaalisuudesta liittyy Leninin materia-käsitteen määritelmään;

3) Lisäksi "filosofian peruskysymyksen dialektis-materialistisen ratkaisun kolmannen erikoisuuden muodostaa historismi" (52);

4) Lopuksi "filosofian peruskysymyksen dialektis-materialistisen ratkaisun viimeisiin erikoisuus on sen sosiologinen aspekti" (53). Tämän jälkeen Oizerman tarkastelee filosofian peruskysymyksen idealistisia ratkaisuyrityksiä pyrkien osoittamaan niiden epäjohdonmukaisuuden ja epätieteellisyyden (67—81).

Filosofian pääsuuntaukset ja maailman tiedostettavuus

Oizerman ei hyväksy sitä yksinkertaistettua kantaa, että tunnustautuminen materialismin kannattajaksi merkitsisi saman tien myönteistä vastausta kysymykseen maailman tiedostettavuudesta. Samoin hän hylkää kannan, että idealismi merkitsisi saman tien maailman tiedostettavuuden kieltämistä (81). Oizerman korostaa tietoteorian suhteellista itsenäisyyttä filosofian sisällä. Mikä tämän itsenäisyyden ja keskeisen aseman saa aikaan? Oizerman vastaa: "Ilmeisestikin se, että filosofian polarisoituminen materialistiseen ja idealistiseen suuntaukseen määräytyy teoreettisesti henkisen ja materiaallisen välistä suhdetta koskevan kysymyksen kahdesta vaihtoehtoratkaisusta. Mitä taas tulee maailman tiedostettavuuden periaatteelle rakentavien filosofien sekä skeptikkojen (tai agnostikkojen) väliseen vastakkaisuuteen, niin se liittyy kahteen toisensa poissulkevaan spesifisesti inhimillisen toiminnan tulkin-

taan. Tämä toiminta edellyttää tietysti ulkoista maailmaa, mutta ulkomaailma ei determinoi sitä, koska tiedostus on sosiaalinen prosessi joka, kuten mikä tahansa sosiaalinen prosessi, ei määräydy luonnonedellytyksistä tai -objekteista käsin" (82). Vaikka tietoteoreettisilla kysymyksenasetteluilla on tietty itsenäisyys, Oizerman toteaa että ne ovat myös riippuvaisia siitä miten ratkaistaan filosofian peruskysymys. Tätä yhteyttä Oizerman yrittää havainnollistaa idealismin kohdalla tekemällä ekskursioon skeptismin historiaan (97—127).

Filosofian kehitys materialismin ja idealismin polarisoitumisen valossa

Oizermanin mukaan "jatkuva konfrontaatio muodostaa sisäisen rytmin kaikkien filosofisten suuntausten kehityksessä" (129). Hän toteaa myös, että "dialektisen ja historiallisen materialismin kannalta filosofian suuntaukset ovat filosofian sisäisen erilaistumisen ja polarisoitumisen lainmukaisia muotoja" (133). Filosofisten oppien ja suuntausten näennäinen monipuolisuus ja kirjavuus ei siis ole osoitus "filosofisten järjestelmien anarkiasta" (138), vaan siitä että "materialismin ja idealismin kehitysmuotojen moninaisuus ilmenee juuri filosofisten suuntausten moneutena" (144).

Näin "filosofiset opit, virtaukset, suuntaukset ja siis myös niiden väliset erot ovat nekin historiallisen kehityksen tuotetta" (130). Periaate on että "tutkija löytää, tiedostaa objektiivisesti determinoidut, historiallisesti syntyneet erot sekä vastakkaisuudet filosofiassa, hän ei itse aseta niitä. Materialismin ja idealismin, rationalismin ja empirismin, intellektualismin ja anti-intellektualismin, dialektisen ja metafyyssisen ajattelutavan välinen vastakohtaisuus muodostaa sellaisen perustavanlaatuisen tosiseikan, jota ei missään mielessä voi pitää jostakin luo-

kittelujärjestelmästä käsin tehtynä johtopäätöksenä" (133). Vaikka filosofisten oppien divergenssi kasvaa koko ajan, tämä merkitsee kuitenkin sitä että "samalla ne polarisoituvat vastakkaisiksi suuntauksiksi ja materialismin ja idealismin diametraaliset vastakkaiset moninaiset muodot kehittyvät" (144). Omasta tehtävästään Oizerman toteaa: "Mitä tulee materialismin ja idealismin vastakkaisuuden tutkimiseen, on se filosofian sisäiselle kehitykselle ominaisen perusristiriidan analyysia, ristiriidan, joka välittömästi luonnehtii filosofisen tiedon rakennetta ja sen, kehityksen spesifistä muotoa" (133).

Filosofisten oppien näennäinen moninaisuus ei siis saa johtaa harhaan, filosofiassa on kuitenkin kaksi vastakkaista pääsuuntausta materialismi ja idealismi, jotka kehittyvät eri tavoin. Toisaalta filosofian pääsuuntausten erottelu ei merkitse "muiden filosofisten suuntausten aliarviointia" (144). Oizermanin mukaan "kyse on vain siitä, että kaikkien muiden filosofisten suuntausten merkitys ja tarkoitus voidaan ymmärtää ainoastaan niiden suhteessa yhtäältä materialistiseen ja toisaalta idealistiseen filosofiaan" (144). Vaikeutena on se, että filosofiassa pääsuuntaukset ovat konkreettisessa, niille ominaisessa historiallisesti määräytyneessä muodossa, joka "ei välittömästi juonna juuriaan materialistisista tai idealistisista peruslähtökohdista" (144), vaan johtuu monista eri välitysmekanismeista.

Materialismi ja idealismi ovat kuitenkin "sen latuisia suuntauksia, joiden vastakkaisuus ilmenee jatkuvasti myös muissa suuntauksissa" (140). Oizermanin mukaan "ei esimerkiksi ole olemassa rationalismia yleensä; jokainen rationalisti on joko materialisti tai idealisti sillä olisi mahdotonta olla pelkästään rationalisti" (140). Näin "filosofin ei välttämättä pidä olla rationalisti, empirikko, sensualisti, intuitivisti, irrationalisti, fenomenalisti,

nominalisti jne. Hän voi pitää kiinni vain yhdestä näistä opeista ja hylätä kaikki muut" (140). Mutta Oizermanin mukaan "hän ei voi hylätä sekä materialismia että idealismia: hänen on valittava niiden väliltä, ts. asettauduttava yhdelle puolelle ja samalla toista vastaan" (140). Filosofi "ei voi välttää valintaa; hän valitsee, sikäli kuin hän filosofoi. Materialismi tai idealismi — sellainen on kiertämätön vaihtoehto filosofiassa" (145). Valinnasta seuraa sitten tämän tai tuon "konkreettisen, omaperäisen materialismin tai idealismin version valinta" (145).

Materialismin ja idealismin konfromtuatio

Oizerman tarkastelee asiaa "laajemmalla tasolla: ihmiskunnan sosiaalisen kehityksen kannalta, missä filosofialla on osuutta" (209). Hän painottaa ymmärrettävistä syistä argumentaatioiden teoreettista sisältöä, tieteellistä pätevyyttä ja loogista johdonmukaisuutta, mutta hän tekee koko esityksessään samalla selväksi, että materialismin ja idealismin välinen taistelu on aina tärkeä osa ideologista luokkataistelua eri yhteiskuntamuodostumuksissa ja erityisesti nykyhetkellä.

Oizerman toteaa, että nyt idealismi on joutunut "arvioimaan uudelleen perinteelliset teoriansa, välistä jopa luopumaan niistä" (243). Nykyisessä idealistisessa filosofiassa Oizerman arvioi esiintyvän kolme perustendenssiä:

1) Pyrkimys säilyttää traditionaalinen ontologinen ja luonnonfilosofinen tematiikka täydentämällä ja muuntamalla sitä nykytieteen vaatimusten hengessä. Tämä pyrkimys liittyy lähinnä uustomismiin.

2) Toinen tendenssi liittyy ontologian ja ulkomaailmaa yleensä koskevan filosofisen opin mahdollisuuden kieltämiseen.

3) Kolmantena tendenssinä on filoso-

fian kohteen palauttaminen antropologisiin ongelmiin (243).

Filosofisen ajattelun historiallisen kehityskulun analyysin pohjalta Oizerman tekee johtopäätöksen: "Siispä jokainen uusi ihmiskunnan historian aikakausi syventää yhä enemmän idealismin ja tieteen vastakkaisuutta ja samalla myös tieteellisen filosofisen, materialistisen maailmankatsomuksen sekä idealismin vastakohtaisuutta" (259). Oizermanin mukaan materialismi on tämän prosessin kuluessa jo tosiasiallisesti voittanut "hienostuneen vastustajansa", vaikka porvarillisen yhteiskunnan pintatasolla idealismi vielä hallitseekin (259). Tärkeimmillä osa-alueilla on voitto jo myös taskussa toteaa Oizerman ja esimerkiksi humanismin kohdalla "kiista... on lopullisesti ratkennut materialismin ja materialistisesti ajattelevan tieteen hyväksi" (249—50). Näin "materialismin peruslauseet voivat yhtä vähän kumoutua filosofian myöhemmän kehityksen seurauksena kuin myös luonnontieteellinen ikiliikkujan, perpetuum mobilen mahdottomuuden periaate" (256).

Mikäli asiaa tarkastellaan puhtaasti teoreettiselta kannalta on Oizerman varmaankin oikeassa sillä materialismi on pystynyt yhä enemmän osoittamaan idealististen näkemysten virheellisyyden ja tieteellisen kestäättömyyden. Oizermanin käsitykset olisivat kuitenkin saaneet enemmän todistusvoimaa mikäli hän olisi teoreettisissa yleistyksissään osoittanut selvemmin ja konkreettisemmin molempien filosofisten pääsuuntausten vastakkaisuuden yhteiskunnalliset, historiallisesti rajoittuneet muodot ja todistanut että idealismin lopullinen voittaminen on mahdollinen vain laajemman kokonaisprosessin osana. Oizermanin teoksen suuri ansio on, että se tarjoaa paljon teoreettista arsenaalia, jonka pohjalta voidaan käydä käsiksi asiaan myös käytännössä. Toivoo sopii, että Edistys julkaisi suomeksi myös nyt suomennettuun

teokseen läheisesti liittyvän Oizermanin monografian filosofian ja filosofian historian ongelmista.

Teoksen käännöksessä ja painoasussa on monia kiusallisia puutteita, joista on vaikea sanoa ovatko ne itse kääntäjän tai teoksen lopullisten toimittajien aiheuttamia. Monissa lauseissa on merkitys muuttunut lähes päinvastaiseksi sanojen puuttumisen takia ja painovirheitä on valitettavan paljon. Toivottavasti nämä puutteet pystytään korjaamaan toisessa painoksessa. Teoksen loppuun liitetyt nimi- ja asiahakemistot ovat erittäin hyödyllisiä.

Hannu Sivenius

Perusteos heijastusteoriasta

Todor Pavlov: Die Widerspiegelungstheorie, VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, Berliini 1973, 757 s.

"Filosofia tieteenä sisällöllisestä loogisesta ajattelusta on yleistys maailman tiedostamisen historiasta", kirjoittaa Pavlov kiteyttäen näin yhden marxilais-leniniläisen filosofian perusajatuksista (s. 344). Ajatus logiikan sisällöllisyydestä ja historiallisuudesta saattaa kuulostaa oudolta, jos on postivistien tapaan tottunut erottamaan jyrkästi ihmisen todellisuudesta, subjektin objektista. Pavlov ei tarkoita ensisijaisesti muodollista logiikkaa vaan dialektista logiikkaa, mutta on todettava, että myös muodollisella logiikalla on sisältönsä, se on heijastusta objektiivisen todellisuuden lainalaisuuksista.

Heijastusperiaate on materialismin johdonmukaisuuden tae. Siihen perustuu materian ja tajunnan ykseys, kohteen ja sen subjektiivisen kuvan, teorian ja käytännön sekä filosofian ja erityistieteiden ykseys. Siihen perustuu myös dialektisen materialismin totuusteoria. Totuus on objektiivisen todellisuuden subjektiivisen heijastuksen korkein muoto. Pavlov ottaa lähtökohdakseen Leninin määritelmän, jonka mukaan heijastus on materian yleinen ominaisuus, johon viime kädessä perustuu elämän ja inhimillisen tajunnan synty. Pavlov jatkaa Leninin Materialismi ja empiriokritisismi -teoksessa aloittamaa työtä ja tukii tämän vuosisadan tieteen saavutusten kannalta elämän ja tajunnan syntyä jatkaen erittelyään totuusteoriaan ja nykyajan vulgarisaattoreiden "saavutuksiin". Heijastus ei siis ole pilvien heijastumista metsälammassa tai

biljardipallojen kolahtelua vihreällä veralla, vaan materian liikemuotojen kehityksen dynaaminen perusta.

Filosofia ja kohdespesifisyys

Dialektiikka on tiede ei vain inhimillisen ajattelun yleisimmistä kehityslaeista, vaan myös koko objektiivisen todellisuuden yleisimmistä kehityslacista. Dialektiikan yleinen luonne, yleisen ja yksityisen dialektiikka näyttää aiheuttavan vaikeuksia monille marxilaisille. Lenin käsitteli yleisen ja yksityisen dialektiikkaa sellaisten esimerkkien avulla, kuten "Ivan on ihminen", "Halli on koira" jne. Tällaisista lauseista ei pinnallisen tarkastelun avulla tietysti paljoa viisastu, mutta asia asettuu uuteen valoon, jos kyse ei olekaan Ivanista vaan dialektiikan kategoriosta, esimerkiksi loogisesta ja historiallisesta. Joskus on todettu, että tällaiset kategoriat ovat vain eräitä mahdollisia näkökulmia eri kohteiden tutkimisessa, tai että tällaiset termit olisi aina uudelleen määriteltävä kunkin tutkimuskohteen kohdalla erikseen. Tällaista ajattelua on totuttu kutsumaan kohdespesifisyydeksi.

Ei tietysti ole olemassa mitään absoluuttisen itsenäistä yleistä ilman yksityistä ja konkreettista, kuten Pavlov toteaa (s. 440). Mutta tämä ei saa johtaa dialektiikan merkityksen aliarvioimiseen. Yleinen ilmenee vain yksityisen kautta, mutta se ei estä yleisten ongelmien ratkaisemista yleisinä ongelmina. Se on päinvastoin välttämätöntä, sillä muuten näihin yleisiin ongelmiin törmää tietämättään joka askeleella, kuten Leninin tunnettu lause kuuluu. Dialektiikan soveltaminen on vaikeaa, mutta ei pidä sotkeutua dialektiikan kategorioiden loputtomiin määrittelyihin. Vai pitäisikö meidän määritellä ihminenkin aina uudestaan Ivanin, Pekan, Paavon jne. kohdalla?

Filosofia ei ole mikään mahdollisten

näkökulmien ja menetelmien kokoelma, vaan tieteen "yleinen metodologinen perusta, joka puolestaan on yleisinhimillisen kokemuksen, tarkemmin sanottuna yleisinhimillisen käytännön, ei ainoastaan erityistieteellisen tiedostuksen, seuraus tai yleistys" (s. 386).

Totuus ja heijastus

Pavlov omistaa huomattavan osan teoksestaan totuusteorialle. Hän aloittaa toteamalla yleisesti, että totuus on aina samaan aikaan suhteellisen vakaa, inhimillisen ajattelun saavuttama tulos sekä ikuista ja keskeytymätöntä liikettä (s. 408), mutta jatkaa heti, että kysymyksen käsittely ei voi päättyä tähän. Jos tyydytään toteamaan, että totuus on tietomme sisällön ja todellisuuden välistä vastavuutua, ei vielä ole sanottu mitään, mikä erottaisi marxilais-leniniläisen totuusteorian Aristoteleen keksimästä ja joidenkin porvarillisten filosofien markkinoinnasta totuuden korrespondenssiteoriasta. Pavlov korostaa, että totuus on prosessi ja että koko dialektiikka jää subjektiiviseksi, ellei löydetä yhdyssidettä, joka sitoo ajattelun subjektiviteetin ja todellisuuden objektiiviteetin yhteydeksi. Tämä yhdysside on materiaallinen, elävä, konkreettinen käytäntö (s. 484). "Ajatus ei voi itse mitata itseään. Ainoastaan käytäntö antaa objektiiviset kriteerit, joiden avulla sen totuus voidaan todeta" (s. 472).

Totuus on heijastuksen korkein muoto, heijastusteoria on koko tietoteorian perusta. Käytäntö totuuden kriteerinä ei voi olla mikään yksittäisten ihmisten käytäntöjen summa, vaan sitä on tarkasteltava heijastusmuotojen kehityksen kannalta. Käytäntö on ensinnäkin materian ja elämän pitkän ja monimutkaisen evoluution tuote, ja toiseksi se on suhde, olioiden välisen (ja niiden sisäisen) yle-

sen vuorovaikutuksen konkreettinen ilmaus (s. 257).

Subjektivismiin kehä voidaan murtaa vain aistimellis-konkreettisen käytännön avulla. Niin objektiivista kuin Hegelin idealismi olikin, ei se Pavlovin mukaan voinut kuitenkaan voittaa lopullisesti subjektivismia. Inhimillinen ajattelu jää siinä suljetuksi omaan maagiseen kehäänsä, se ei ole objektiivisen todellisuuden subjektiivista heijastusta (s. 265). Tämä ei kuitenkaan vähennä Hegelin merkitystä dialektiikan kehittäjänä. Marx itse moitti itseään liiallisesta "hegeliläisestä slangista", mutta tällä sanonnalla elämöivien on syytä muistaa, että filosofian alalla hyökkäys vallankumouksellisuutta vastaan kohdistuu usein nimenomaan dialektiikkaan. Bernstein nimitti Marxin ja Engelsin dialektiikkaa "hegeliläiseksi satimeksi", joka johtaa vain vallankumouksellisten fraasien viljelyyn. Plehanov arvosteli ankarasti Bernsteinin käsitystä Hegelin filosofiasta, jota jo Herzen oli luonnehtinut vallankumouksen algebraksi.

Historiallisuuden ja kokonaisvaltaisuu- den merkitys

Ihmiskunnan historiallisen kokemuksen yleistyminen antaa tuloksena dialektiikan sen vuoksi; että itse historia, todellisuus on dialektinen, "Luonto on sekä konkreettinen että abstraktinen, sekä ilmiö että olemus, sekä hetki että suhde." (Lenin, Teokset, osa 38, s. 170). Loogisen ja historiallisen esitys- ja tutkimusmenetelmän ykseyttä käsitellessään Pavlov toteaa, että historia ei ole illustraatioita ja esimerkkejä kuhiseva teoria eikä myöskään yksinkertainen kronologinen esitys tapahtumista. Teoria on historiallista sisällöltään ja ei-historiallista muodoltaan. Historia on historiallista muodoltaan, mutta teoreettista sisällöltään. (Kts. s. 313) Kronologia sinänsä ei auta ymmärtämään dialektiikkaa, avain dialektiikan

ymmärtämiseen on inhimillisen ajattelun ja käytännön historia. Historiallisuuden merkitys on historian logiikan merkitystä.

Pavlov havainnollistaa kokonaisvaltaisuu-
den ja historiallisuuden merkitystä esimerkiksi, joka liittyy anarkismin te-
teelliseen arviointiin. Eräät haalivat ko-
koon mahdollisimman monta anarkistista
teoriaa, tutkivat ja vertailivat, etsivät ja
löysivät yhteisiä piirteitä ja päätyivät ar-
vioon, että anarkismin peruspiirre on
individualismin korostaminen. Lenin sen
sijaan tyytyi tutkimaan vain muutamaa
anarkistista teoriaa sekä niitä koskevaa
kirjoitusta (mm. Plehanovin erittelyjä, jo-
ka päätyi myös tähdentämään individua-
lismin merkitystä). Näiden perusteella
hän arvioi anarkismia inhimillisen ajat-
telun historiallisen yleistyksen sekä yh-
teiskunnan koko objektiivisen kehityslo-
giikan muodostamaa taustaa vasten. Le-
ninin mukaan anarkismi eroaa marxilai-
suudesta ennen kaikkea siinä, että se
kieltää proletariaatin diktatuurin merki-
tyksen. (Kts. s. 451—452.) Kysymys val-
tiollisesta vallasta on vallankumouksen
peruskysymys, ja tässä tapauksessa siis
myös tärkein arviointiperuste. Johtopä-
ätökset olivat erilaiset, mutta niin olivat
metoditkin.

Tästä metodisesta periaatteesta tulisi
ottaa oppia myös nykyisten porvarillisen
filosofian virtausten arvioimisessa. Koska
ne eivät edusta inhimillisen ajattelun val-
tavirtausta — tätä linjaa jatkaa marxismi-
leninismi — ei niiden tutkimisessa auta
tyytyä niiden itsensä erittelyyn, oltiinpa
sitten kuinka perusteellisia hyvänsä. Kriittisen tutkimusretken onnistumiseksi
tarvitaan riittävät eväät, eivätkä ne he-
vin löydy nykyisestä porvarillisesta ajat-
telusta. Dialektinen ja historiallinen ma-
terialismi rakentuu tietysti kaikelle sille
jonka ihmiskunta, myös porvaristo, on
aiemmin luonut, mutta tässä onkin jo ky-
se aivan toisesta porvarillisesta ajattelus-

ta. Tätä perinnettä ei tämän yhteiskunnan opinahjoissa juurikaan näy.

Pavlov itse toteaa teoksestaan, että pohjimmiltaan se on vaint perusteellinen kommentaari Leninin ajatuksiin (s. 482). Tähän vaatimattomaan huomautukseen sisältyy tärkeä ohje siitä, kuinka teosta on luettava. Se ei suinkaan ole mitään kamarifilosofiaa, vaan vallankumouksellisen teorian ja käytännön yleisen filosofisen perustan syvällistä tutkimista, Leninin filosofisen työn jatkamista.

Pentti Määttänen

Elävää teorianhistoriaa

Andrei Anikin: Tieteen nuoruus. Edistys Moskova 1977, 414 s., suomentaneet Marja Jänis, Kari Salo ja Antero Tiusanen.

"Olisi virheellistä ajatella, että siinä on kylliksi, kun opitaan kommunistiset tunnukset ja kommunistisen tieteen johtopäätökset eikä omaksuta kaikkia niitä tietoja, joiden tulosta on itse kommunismi. Marxilaisuus on näyte siitä, kuinka kommunismi on ilmaantunut yleisestä inhimillisestä tiedosta", korosti Lenin nuorisoliittolaisille lähes kuusikymmentä vuotta sitten.

Neuvostoliittolaisen tutkijan Andrei Anikinin teos "Tieteen nuoruus" on oivallinen johdatus taloustieteen oppihistoriaan. Anikin aloittaa tutkielmansa Aristoteleesta selvittäen tieteen kehityskaaren merkantilismista fysiokratismiin ja liberaaliin teoriaan. Teoksessa tarkastellaan myös porvarillisen taloustieteen vulgarisointumiskehitystä 1800-luvulla. Kirjan kaksi viimeistä lukua käsittelevät suurten utooppisten sosialistien katsomuksia.

Anikin on Moskovan valtionyliopiston professori. Kuitenkaan häntä ei voida moittaa kuivasta akateemisuudesta. Päinvastoin hänen kerrontansa on eloisaa, ja hän rikastuttaa esitystään henkilöhistoriallisilla tiedoilla. Anikinin pyrkimyksenä on selvittää menneiden aikojen talousteorioiden merkitystä nykyajan kannalta. Teoksesta käy ilmi kuinka marxilainen talousteoriat on syntynyt kriittisesti muokatun klassisen poliittisen taloustieteen perustalta. Ovathan brittiläinen poliittinen taloustiede ja ranskalainen utoppi-

nen sosialismi keskeisiä marxilaisuuden lähteitä.

Taloudellisesti ekspansiivisena maana Englanti on tuottanut suuren joukon merkittäviä taloustieteilijöitä 1600-luvun alusta meidän päiviimme asti. Thomas Mun, Sir William Petty, Adam Smith ja David Ricardo ovat brittiläisiä talusnereja, joilla on ollut ratkaiseva vaikutus poliittisen taloustieteen kehitykseen.

Mun oli avarakatseinen merkantilisti, jonka 1664 ilmestynyttä teosta "Englanti rikkaaksi ulkomaankaupan avulla, eli ulkomaan kaupan tase on rikkautemme mittapuu" Marx nimitti merkantilistiseksi evankeliumiksi. 1600-luvun suurin taloustieteilijä on kuitenkin Petty, sillä hän syventyi analysoimaan kapitalistisen tuotantotavan sisäisiä lainomaisuuksia. Marx piti Pettyä klassisen porvarillisen poliittisen taloustieteen kantaisänä. 1662 ilmestyneessä kirjoituksessaan "Tutkimus veroista ja maksuista" Petty pyrkii määrittelemään tavaroiden arvon niiden sisältämällä suhteellisella työmäärällä.

Adam Smith hallitsee 1700-luvun taloustiedettä. Taloustieteellisen pääteoksensa "Tutkimus kansojen varallisuuden luonteesta ja syistä" hän julkaisi 1776. Laajan teoksen kypsyttäminen oli vienyt häneltä neljännesvuosisadan. Tutkimuksessaan hän käsittelee poliittisen taloustieteen kysymyksiä enennnäkemättömän monipuolisesti.

Smith kehitti taloustieteen tutkimusmetodia. Hänen järjestelmänsä peruskategorioita olivat esimerkiksi työnjako, vaihto ja vaihtoarvo, joista hän eteni perusluokkien tuloihin. Hän tunnusti tuottavan työn kaikkien lajien yhdenvertaisuuden arvon luomisen kannalta. Smithin poliittinen taloustiede sisältää yhteiskunta-analyysin lisäksi normatiivisen komponentin: tieteen on kyettävä perustelemaan hyvinvoinnin turvaava talouspolitiikka, jonka Smithin mukaan tuli perustua "antaa mennä" -periaat-

teelle. Hän vaati poistamaan kaikki työvoiman vapaata liikkuvuutta rajoittavat tekijät. Smith kannatti maan myynnin täydellistä vapautta, ja hän suositteli lakkautettaviksi kaikki säännöstelytoimenpiteet teollisuudessa sekä kotimaan- ja ulkomaankaupassa.

Smithin työtä jatkoi David Ricardo, jonka teoksessa "Kansantalouden ja verotuksen periaatteet" vuodelta 1817 kehitettiin klassinen porvarillinen poliittinen taloustiede huippuunsa. Ricardo otti ainoaksi johtavaksi periaateeksi arvon määrittämisen työllä, työajalla. Toiseksi hän osoitti ja muotoili porvarillisen yhteiskunnan luokkavastakohtaisuudet.

Ranskalaiset utopistit Claude Henri de Rouvroy Saint-Simon ja Charles Fourier esittivät lukuisia uutta sosialistista yhteiskuntaa koskevia ideoita kuten esimerkiksi yhteiskunnan tieteellinen muuttaminen ja suunniteltu ohjaaminen, henkisen ja ruumiillisen työn välisen kuilun voittaminen, naisten vapauttaminen kotitöistä jne. Heidän suurin panoksensa poliittisen taloustieteen kehitykseen lie-nee historiallisessa tarkastelutavassa, sillä utopistisocialistit eivät voineet hyväksyä näkemystä kapitalismin luonnollisuudesta tai ikuisuudesta.

Lisälehti Anikinin oppihistoriaan

Ensi vuonna tulee kuluneeksi 250 vuotta merkittävän suomalaisen taloudellisen ajattelijan Antti Chydeniuksen syntymästä. Tapauksen kunniaksi esitän joitakin 1700-luvun ruotsalais-suomalaisen taloudellisen ajattelun piirteitä, joiden taustaa voi tutkiskella Anikinin teoksen antia vasten.

Ensimmäisen taloustieteen oppituoli perustettiin Ruotsiin Uppsalaan 1741. Paikan sai saksalaisesta kameralismista vaikutteita saanut Anders Berch. Turkuun perustettiin oppituoli kuusi vuotta myöhemmin, ja professoriksi nimettiin

Berchin oppilas, toimelias yliopistomies Pietari Kalm. Tällöin elettiin Ruotsi—Suomessa hyödyn aikakautta. Taustalla oli se, että maan talous oli kärsinyt suurvaltakauden sotien johdosta, jonka vuoksi kiinnitettiin erityistä huomiota talouden voimistamiseen. Osa elvytystoimia olivatkin uudet talousopin professorit.

Hyödyn aikakauden talousoppi oli korostetun käytännöllistä, epäteoreettista ja teknistaloudellista. Esimerkiksi mainittu Turun yliopiston professori Pietari Kalm tunnettiin "mustakynisenä" talousopin opettajana, sillä hänen oppinsa käsitti kaiken puutarhanhoidosta tilinpiitoon asti. Ajan hengen mukaisesti Chydenius laati Kalmin johdolla maisterin väitöksensä aiheesta "Amerikkalaiset tuohiveneet". Kalm oli nimittäin tehnyt laajan Amerikkaan suuntautuneen matkan. Chydenius otti myös osaa Kuninkaallisen Tiedeakatemian julistamaan kirjoituskilpailuun aiheenaan "Voidaanko meidän tavallisia rattaitamme niin parantaa, että niillä yhtä keveysti voit kuljettaa 70 leiviskää kuin nyt 40?".

Yleistä talousoppiaan Kalm luennoi suurelta osalta opettajansa Berchin teosten pohjalta. Talous jaettiin julkiseen ja yksityiseen: *oeconomia publica* ja *oeconomia privata*. Yksityinen talous käsitti konkreettisia ja käytännöllisiä ohjeita maatilan tai verstaan hoitamiseksi. *Oeconomia publica* jakaantui politiiaan, talouteen ja kameralitieteeseen. Poliitilla tarkoitettiin oppia yleisestä taloudellisesta järjestyksestä; siitä kuinka ja missä laajuudessa taloutta eri valtakunnan osissa tulisi harjoittaa. Jotta ne elinkeinot, joilla yksityiset lisäsivät omaisuuttaan olisivat tuottaneet hyötyä koko yhteiskunnalle, oli niiden mukauduttava määrättyihin sääntöihin. Nämä säännöt, esimerkiksi ammattikuntia koskevat, kuuluivat talouden piiriin ahtaamassa mielessä. Jotta

molemmista edellisistä olisi voitu kylliksi huolehtia tarvittiin tuloja. Niiden hankkimisesta ja hoitamisesta huolehti kameralitiede.

1700-luvun alkupuolen ruotsalainen taloudellinen ajattelu oli merkantilistista. Merkantilistit ymmärsivät kansallisella rikkaudella sotilaallis-taloudellista mahtia. Kauppa ja käsityö olivat tärkeitä elinkeinoja. Kauppapolitiikan motiivina oli viedä mahdollisimman paljon tuotteita arvometalleja vastaan. Näin saavutettu rikkaus oli sitten kansallista voittoa. Vaikutteita saatiin ennen muuta Englannista sekä Saksasta ja Ranskasta. Esimerkiksi Thomas Munin ja Sir William Pettyn kirjoituksiin viitattiin usein. Munin pääteos ilmestyi ruotsiksi nimellä "Englands Fördel och Winning Genom utländska Handels, utförligen förklarad" vuonna 1732. Berchin vuonna 1746 julkaistun teoksen nimessä "Sätt att igenom Politisk Aritmetica utröna länders och Rikens Hushållning" ilmenee Pettyn vaikutusta. Pettyn poliittinen aritmetiikka oli erityisen tärkeää harjoitettaessa merkantilistista talouspolitiikkaa, sillä valtakunnan keskusjohto tarvitsi täsmällisiä tietoja talouden kulusta.

Teollisuus- ja kauppapääoman kasvun myötä muuttui merkantilistinen talouspolitiikka kehityksen kahleeksi. Ruotsissa jo 1730-luvulla alkoi ilmetä reformimerkantilistisia ja esiliberaaleja katsoimuksia, joista eräät vaativat mm. maakaupan vapauttamista tai tapulioikeuksien myöntämistä Pohjanmaan ja Länsi-Norlannin kaupungeille. Tuolloinhan Tukholman kauppaporvarit käärivät jättiläisvoittoja monopoliasemansa turvin ja ehkäisivät koko valtakunnan kehitystä. Huomattavin ruotsalainen reformimerkantilisti oli Anders Nordencranz, jonka teos "Arcana Oeconomie et Commercii eller Handelens och Hushållnings-Wärkets Hemligheter" ilmestyi 1730.

Nordencranzilla, joka oli pitkään oleskellut Englannissa, oli ratkaiseva merkitys Chydeniuksen yhteiskunnallisen ajattelun kehitykseen.

1750-luvulla ranskalainen valistusajattelu ja fysiokraattinen taloustiede tekivät läpimurron Ruotsissa. Kustaa III:n kotiopettaja Carl Fredrik Scheffer ruotsinsi suurten ranskalaisten fysiokraattien Vincent de Gournayn ja Victor de Riqueti de Mirabeau'n kirjoituksia. 1759 ilmestyi lyhennettynä ruotsiksi Mirabeau'n "l'Ami des Hommes". Tapausta pidetään käänteenä ruotsalaisessa taloustieteessä. Teoksen pääongelmia ovat väestö ja maatalous. Mirabeau'n mukaan maatalous on peruselinkeino ja sen perustana on runsas väestö. Kuvaavaa hänen tieteelliselle ajattelulleen oli että hän piti silloisen maatalouden rappiotilan perimmäisenä syynä moraalista kuitumista. Mirabeau'n mukaan talouden johtava periaate on vapaus, jonka tulee vallita niin koti- ja ulkomaankaupassa kuin teollisuudessaakin. Edelleen Mirabeau uskoi kansojen veljeyteen, joka perustuisi yhteisiin etuihin.

Antti Chydeniuksen (1729—1803) taloudellisissa opeissa antimerkantilistiset ja liberaalit katsomukset kehittyivät pisimmälle Ruotsissa. Hänen luonnonoikeudellisessa argumentaatiossaan ilmenee saksalaisen Samuel von Pufendorfin ja hänen keskeisissä taloudellisissa käsitteissään, kuten esimerkiksi työ ja työlinen, englantilaisen John Locken vaikutusta. Chydeniuksen humanismi, lämmin ja myötälävä suhtautuminen kansaan, on ilmeisesti ranskalaista perua.

Chydenius vaati talouspolitiikassaan täydellistä kaupan esteiden purkamista. Hän kirjoittaa: "Joka tarkkavaisesti ja puolueettomasti katselee kaupan kohtaloita maapallolla, huomaa pian, että kuta vapaampi kauppa jollakin kansakunnalla on ollut, sitä enemmän työmiehiä, sitä enemmän ahkeruutta on ollut ja päin

vastoin". Chydenius halusi ulottaa vapauden kaupan lisäksi koskemaan uskoa ja julkaisutoimintaa.

Tunnetummassa kirjoituksessaan "Kansallinen voitto" vuodelta 1765 Chydenius katsoo aineellisia hyödykkeitä tuotavan työn olevan kansallisen rikkauden perusta. Juuri siksi olisi hylättävä merkantilistinen arvometallifetisismi samoin kuin yritykset valtiollisin mahtikäskyin määritellä, mikä työ on tuottoisinta.

Useissa yhteyksissä Chydenius puhuu vapaan työmiehen puolesta. Chydenius ajattelee Locken lailla, että koska jokaisella on luonnollinen oikeus käyttää omaisuuttaan vapaasti, ja koska työmiehen ainoa omaisuus on hänen työkykynsä, on hänen Chydeniuksen mukaan saatava vapaasti markkinoilla kilvoitella korkeimmasta mahdollisesta hinnasta. Jos tätä oikeutta rajoitetaan seuraa orjuus. Kapitalismin kaksi välttämätöntä edellytystä ovat juuri kasautuneet pääomat ja vapaa työvoima. Kuitenkin vielä 1700-luvun Ruotsissa työmiehen elantoa vaikeuttivat ilmeisesti enemmän feodaaliset jäänteet kuin porvarillinen riisto.

Antti Chydeniusta voitaneen pitää aidossa mielessä liberaalina taloustieteilijänä, sillä hänen talouspolitiikkansa ja muutamat keskeisimmät taloudelliset kategoriansa edellyttävät tätä. Luonnollisesti pohjanmaalaisen ja huonosti kieliiä taitavan taloudellisen pamfletistin kirjoitukset ovat vailla Adam Smithin taloudellisen pääteoksen teoreettista jäntevyyttä, tiedollista monipuolisuutta ja muodollista charmia. Kuitenkin tiedossa olevien tosiasioiden perusteella vaikuttaa siltä, että Chydenius on itsenäisesti päättänyt liberaaliin oppiinsa. Chydeniuksen taloudelliset katsomukset olivat pääpiirteissään muotoutuneet jo 1761 tai 1762, mikä ilmenee hänen käsikirjoituksistaan. Anikinin mukaan jo Smithin Edinburgin luennot vuonna 1750 olisivat sisältäneet liberaalin opin

perusperiaatteet. On olemassa mahdollisuus, että esimerkiksi joku ruotsalainen on seurannut näitä luentoja ja että Chydenius on joutunut joko opiskeluaikanaan tai toimiessaan säätyvaltiopäivien edustajana tämän henkilön kanssa tekemisiin ja näin omaksunut radikaalit mielipiteensä. Tämä on kuitenkin perin epätodennäköistä. Nimittäin suuremmassa määrin Smithin opit herättivät huomiota Ruotsi-Suomessa vasta viisitoista vuotta hänen pääteoksensa ilmestymisen jälkeen, kun "Inrikes Tidningar"-lehdessä no:ssa 63 15. 8. 1791 mainostettiin Tukholmassa Holmbergin kirjakaupassa myytävänä olevaan Smithin "Kansojen varallisuuden" ranskankielistä laitosta.

Kimmo Sarje

Monopoliliittojen painostuspolitiikka

Jarmo Laine: Suomen työnantaja- ja teollisuusliittojen painostustoiminta vuosina 1941—1975. Työväen taloudellinen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 5. 1978.

Nykyisen kapitalismin yksi keskeisimpiä uusia ilmiöitä on valtion taloudellisen roolin lisääntyminen. Tämä on edellyttänyt marxilaisen teorian edelleen kehittämistä ja sen tuloksena on syntynyt valtiomonopolistisen kapitalismin teoria. Vamokap-teorian tärkeimpiä tutkimuskohteita on valtion ja monopolien välinen suhde; millä tavoin monopolien intressit välittyvät valtion politiikkaan? Jarmo Laineen tutkimus työnantajien ja teollisuusliittojen painostustoiminnasta tarkastelee kiinnostavasti tämän suhteen taloudellista puolta.

Tutkimuksen kohteina ovat Suomen Työnantajain Keskusliitto (STK), Liiketyönantajain Keskusliitto (LTK), Maa-seudun Työnantajaliitto (MTL) Suomen Teollisuusliitto (STL), Suomen Metsäteollisuuden Keskusliitto (SMK), Teollisuudenharjoittajain Liitto (THL) ja Pienteollisuuden Keskusliitto (PK). Näistä kolme ensimmäistä ovat työmarkkinajärjestöjä ja neljä viimeksi mainittua aatteellisesti-taloudellisia keskusjärjestöjä.

Tutkimuksen tekijä ilmoittaa "tavoitteena olevan selvittää järjestöjen syntyä, kehittymistä, vuorovaikutusta, painostustoiminnan muotoja ja tavoitteita kokonaisvaltaisesti" (s. 7) ja tarkoituksena "empiirisellä tasolla todentaa työnantaja- ja teollisuusliittojen julkiseen päätöksentekoon kohdistuneen painostustoiminnan edellytyksiä, muotoja, menetelmiä ja ka-

navia Suomessa vuosina 1941—1975” (s. 12). Tutkimus rajataan koskevaksi painostustoiminnan osalta vain ”formaaliseen tosiasialliseen painostustoimintaan” eli lähinnä siihen toimintaan, jota työnantaja- ja teollisuusliitot ovat julkisesti harjoittaneet suoraan valtiovaltaa kohtaan vaatimustensa toteuttamiseksi.

Laine jakaa monopoliliittojen painostuspolitiikan osallistuvaan ja ulkopuoliseen. Osallistuva painostuspolitiikka tarkoittaa liittojen edustajien (palkattujen tai luottamushenkilöiden) osallistumista valtion korkeimpiin elimiin tai päätöksentekoa valmisteleviin elimiin. Ulkopuolinen toiminta tapahtuu informaation välittämisenä päätöksentekijöille ja valmisteleville elimille; tähän luetaan lausunnot, kirjelmat, lähetystöt ja julkilausumat.

Osallistuvasta painostustoiminnasta Laine käsittelee monopoliliittojen edustajien osallistumisen hallituksiin, eduskunnan toimintaan, suhteet tasavallan päämiehiin, liittojen puoluesuhteet, liittojen yhteydet virkakoneistoon ja edustukset siivelinorganisaatiossa. Vuosina 1941—1975 on hallitukseen osallistunut monopoliliittojen edustajiksi katsottavia henkilöitä 23 vuoden ajan 10 henkilöä. Kun sanotulla kaudella maassa on ollut yhteensä 226 eri henkilöä ministerinä, niin vajaat 5 % näistä on siis ollut työnantaja- ja teollisuusliittojen edustajia. Tutkimuskaudella heidän hallussaan pitämät ministerinpaikat (yhteensä 39) ovat keskittyneet ulkoministerin (8), kauppaja- ja teollisuusministerin (7), puolustusministerin (6) ja oikeusministerin (5) paikkoihin. Eliittiedustus eduskunnassa on sen sijaan huomattavasti vähäisempää kuin hallituksissa; suhteellisen harvat monopoliliittojen edustajiksi katsottavat henkilöt ovat osallistuneet eduskunnan työskentelyyn. Liittojen suhteista tasavallan päämiehiin, puolueisiin ja virkakoneistoon Laine esittää muuta-

mia esimerkkejä. Mielenkiintoisia ovat tiedot monopoliliittojen edustuksista komiteoissa ja muissa sivuelimissä, jotka ovat nousseet yhä merkittävämmiksi päätöksenteossa. Esimerkiksi STL oli v. 1974 edustettuna yhteensä 85 valtion sivuelimessä ja 115 muussa sivuelimessä. Vastaavat luvut THL:sta olivat 31 ja 38, STK:sta 78 ja 56, LTK:sta 43 ja 30.

Tutkimus antaa kuvan myös monopoliliittojen ulkopuolisen painostustoiminnan laajuudesta ja kohdentumisesta. Eri lähteistä kerätyn aineiston mukaan STL:n v. 1952—1975 ulkopuoliset painostustoimenpiteet ovat nousseet yli 370:een. Niiden tärkeimmät kohteet olivat valtioneuvosto, valtiovarainministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö. Vuosien 1958—1972 STK:n 352 painostustoimenpidettä ovat kohdistuneet etupäässä sosiaali- ja terveysministeriöön, kauppa- ja teollisuusministeriöön ja valtiovarainministeriöön. Kaiken kaikkiaan Laine arvioi ulkopuolisen painostustoiminnan toimenpiteiden lukumäärän olleen vuosittain 80—100. ”Näiden keskitettyä suhteellisen harvoille viranomaisille ja elimille on työnantaja- ja teollisuusliittojen painostus ulottunut voimakkaasti kaikkeen merkitsevään lainsäädäntö- ja valmistelutööhön.” (s. 187).

Lopuksi tutkimuksessa pyritään arvioimaan työnantaja- ja teollisuusliittojen painostustoiminnan merkitystä. Tämä suoritetaan vertaamalla liittojen esittämien vaatimusten toteutumista valtion politiikassa. Laine toteaa liittojen painostustoiminnalla olleen tuloksia, useimmat suurten liittojen vaatimukset ovat tulleet hyväksytyiksi; varsinkin ulkomaankauppa- ja tullipolitiikan ratkaisut ovat pitkällä tähtäyksellä olleet liittojen tavoitteiden mukaisia. ”... liittojen toiminnan tuloksia on pidettävä niiden itsensä kannalta vähintäänkin tyydyttävänä.” (s. 242) Suuret liitot ovat saavuttaneet parempia tuloksia kuin pienet,

jälkimmäisten erityistavoitteiden jäätyä useasti toteutumatta. Toisaalta liitot eivät kuitenkaan ole onnistuneet painostamaan tavoitteitaan läpi kaikissa kysymyksissä. Kokonaisuutena ottaen: "Monopolististen liittojen painostustoiminnan tuloksia voidaan pitää mittavina. Havainto vahvistaa käsitystä kapitalismin valtiomonopolistisesta kehityksestä Suomessa." (s. 243)

Marxilaisen teorian kannalta katsottuna Laineen työn suurin ansio on siinä, että se tuo esiin paljon konkreettista tietoa, joka aikaisempaa systemaattisemmalla tavalla jäsentää talouden ja politiikan suhdetta valtiomonopolistisessa kapitalismissa. Sitä voidaan pitää myös käsikirjana niille, jotka haluavat saada täsmällisiä tietoja monopoliliitoista ja niiden toiminnasta.

Parhaimmillaan tutkimus on juuri kuvauksena ja faktojen välittäjänä. Mutta omaa teoreettista kehittelyä on niukalti, työn kantavat sisällölliset ideat ovat tuttuja Kulikovin teoksesta Monopolien esikunnat (Edistys, Moskova, ei painovuotta). Laineen itsenäinen panos on rajoittunut Kulikovin valmiiksi rakentamien muottien täyttämiseen suomalaisella aineistolla.

Kuitenkin Laineen esittämän aineiston perusteella olisi ollut helppo siirtyä aiheen syventävään käsittelyyn. Yhden mahdollisuuden siihen olisi tarjonnut niiden tekijöiden määrittäminen, jotka vaikuttavat monopolien vaatimusten toteutumiseen valtion politiikassa. Kuinka on mahdollista että monopoliliittojen vaatimukset ovat saaneet ystävällisempää vastuun taholla kun ne kuitenkin ovat päättävissä tai päätöksentekoa valmistelemissa elimissä vain yksi rajatun vaikutusvallan omaava osapuoli? Tärkeä tämä ongelma on etenkin siinä suhteessa, että monopolien vaatimuksia eivät ole toteuttaneet vain oikeiston johtamat hallitukset tai päätöksentekolimet, vaan sel-

laisetkin joissa vasemmistolla on ollut enemmistö. Olisikohan niin että kapitalistisen yhteiskunnan taloudellinen perusta determinoi valtion politiikan kokonaisuutena sellaiseksi, ettei se voi olla muuta kuin monopolien etujen mukaista ja työtätekevien etujen vastaista?

Teoreettisen aineiston köyhyys ja syventävien ajatuskulkujen puuttumiseen on epäilemättä vaikuttanut teoreettisen viitekehyksen valinta. Huolimatta aiheen ajankohtaisuudesta ja poikkeuksellisuudesta kiinnostavuudesta marxilaisen teorian kannalta ja tutkijan ilmeisestä sympatiasta marxilaista teoriaa kohtaan, viitekehykseksi on valittu perinteellinen porvarillinen painostusryhmäteoria. Sille on tyypillistä erilaisten valtion toimintaan vaikuttavien eturyhmien olemassaolon ja toiminnan legitimitietin tunnustaminen. Se ei ole kuitenkaan kiinnostunut näiden ryhmien toiminnan yhteiskunnallis-poliittisesta sisällöstä, vaan pyrkii muodollis-abstraktiseen käsitteenmuodostukseen pitäen työnantajien ja tekijöiden taloudellisia etujärjestöjä periaatteessa samanlaisina painostusryhminä. Tavoitteena se pitää kaikkia etujärjestöjä koskevia yleistyksiä ja tutkimuksen kehittämistä tilastollisten menetelmien soveltamisen suuntaan. Kaikki nämä piirteet on nähtävissä julkilausutuina tai piilevinä Laineen tutkimuksessa. Rakenteellisesti se muistuttaa hyvin paljon suomalaisen painostusryhmätutkimuksen perusteosta, Väinö Huuskan tutkimusta Etujärjestöjen painostuspolitiikka Suomessa (Porvoo 1968).

Luettavuus ei kuitenkaan sanottavasti kärsi painostusryhmätutkimuksen ajattelutapojen soveltamisesta, sillä teoreettinen viitekehys ja empiirinen aineisto ovat varsin löyhässä yhteydessä keskenään. Kun tämä irrallisuus näkyi tutkimuksen jäsentelyssä ja tekstissä, marxilaisen lukijan on helppo poimia siitä omalta kannaltaan mielenkiintoiset fak-

tat. Monestihan porvarillisen tieteen analyttisiin menetelmiin nojaavien tutkimusten hankaluutena on, että olipa ne tehty kuinka tärkeästä ja mielenkiintoisesta aiheesta tahansa, tilastollisia menetelmiä soveltaessaan hävittävät marxilaisen lukijan kannalta olennaisen informaation tilastojen, yhtälöiden, kertomien ja kuvioiden viidakkoon.

Laineen työ ei ole marxilainen tutkimus. Mutta se sisältää suomalaisen vaimokap-tutkimuksen kannalta uutta ja mielenkiintoista aineistoa ja joiltakin osin antaa aihetta uusille kysymyksenasetteluille. Sen vuoksi se kannattaa hankkia ja lukea.

O. P.

Muut lehdet

”Suomi

on epädemokratia, muutos on välttämätön”, päätteli osuvasti professori Veli Merikoski Dipolissa EVA-päivillä 29. 8. (US 30. 8.).

”Eräät äärilaidan

marxilaiset filosofit ovat Snellman-kirjani ilmestymisen jälkeen muistaneet minua melko kovilla hyökkäyksillä. Sikäli kuin se on ollut selvää kritiikkiä marxilaiselta kannalta, ei siinä ole mitään paheksuttavaa. Mutta kritiikkiin liittyy myös merkillisiä noitavainon asenteita ja äänenpainoja”, kirjoittaa professori Reijo Wilenius (HS 1. 9.).

Wilenius katsoo, että näille ”äärilaidan filosofien” asenteille on ominaista, että vastustajasta rakennetaan eräänlainen Hiiden hirvi. Mutta, kun lukee Wileniuksen kuvausta tästä rakennustyöstä, tulee mieleen vanha sanonta ”sinusta itsestäsiipä sadussa kerrotaankin”. Tuntuu kuin Wilenius itse olisi rakentamassa kritikoistaan mainitsemaansa hirveä: ”Hiidet hirveä rakenti, juuttahat poroa laati: pään panevi pötkkelöstä, ... muun lihan lahosta puusta”. Hän pystyttää ”verta kiihdyttävän pelättimen”, joka on ”äärilaidan filosofi” (pää pötkkelöstä) ja joka huokuu ”noitavainon asenteita ja äänenpainoja” (muu liha lahosta puusta). Kuvatuksen ympärillä ”alkaa sitten kiihkeä laulu ja tanssi, jossa ei kovia uhkaavia sanoja säästetä”, Wileniuksen kuvausta lainataksemme.

Eiköhän Wileniuksenkin olisi aika uskaltanut konkreettiseen keskusteluun siitä, onko hänen vai marxilaisten filoso-

fien arvio Snellmanista oikea, eikä yritä selvitä kritiikistä ajojahti-syyteillä tai "äärilaidan filosofien" kuvailulla. Viime Soihdussa julkaistiin professori Juha Mannisen laaja Wileniuksen Snellman-teosta kritikoiva arvio. Mikäli professori Wilenius pitää Mannisen argumentteja tai äänenpainoja epäasiallisina, voinee hän vihjailematta esittää näkemyksensä. Olemme valmiit keskusteluun.

"Evahan ei järjestöjä määrää",

selittää EVA:n toimitusjohtaja Max Jakobson Talouselämä-lehdessä (18. 8.) ja jatkaa kuvailemalla suurpääoman piirissä vallinneita erimielisyyksiä EVA:sta sekä näkemystään järjestön luonteesta ja tehtävistä: "Yllättävän paljon on ollut pelkoa siitä, että joltakin otetaan jotain pois Evalle... Neuvottelut teollisuuden kanssa kestivät tavallista pitempää siksi, että sillä oli jo ennestään varsin laajaa yhteiskunnallista toimintaa... Negatiivinen suhtautuminen jäsenistön keskuudessa on siirtynyt toiselle tasolle — lähinnä tiedostusihmisten keskuuteen. Tämä johtuu kiinnostuksestamme tiedostuspolitiikkaa kohtaan."

Talouselämä lehden mukaan Jakobson korostaa useaan otteeseen yhteiskunnan suurta murrosta, joka on merkinnyt muiden muassa yhteiskunnallisten voimien voimakasta siirtymää palkansaajien hyväksi. Toisin sanoen suurpääoman hallitsemisen vaikeudet ovat lisääntyneet ja on lisääntymässä. Juuri näiden ongelmien ratkaisusuuntien hahmottamisessa Jakobson näkee EVA:n tehtävän. Hän kertoo: "Muutoksen rajuudesta huolimatta on korostettava, että suomalainen yhteiskunta on ollut erittäin stabiili. Tästä huolimatta ristiriitoja esiintyy, ja Evan tehtävänä on juuri keskittyä projekteihin, joiden tarkoituksena on näiden ristiriitojen poistaminen". Tässä on oivallista

taustaa myös viimeisen Eva-seminaarin tehtävän ymmärtämiselle. On mahdollista, että Eva tietää varsin hyvin, että vaikka "yhteiskuntasopimus" on mennyt hyvin läpi politiikan ylätasolla, sen suosio kansanjoukkojen keskuudessa ei ole niin suuri. Kansanjoukkojen "tyytyväisyys" johtuu pikemminkin siitä, etteivät he vielä näe voimaa, joka voisi johdattaa ulos tilanteesta. On varsin mahdollista, että Evan käymät keskustelut suomalaisen demokratian toimimattomuudesta ovat osittain peräisin oivalluksesta, että nykyinen mekanismi ei riittävästi integroi joukkoja, että ne edelleen muodostavat varsin räjähdysherkän ainekseen.

Evan toimintaa Jakobson kuvaa: "Toimintamme pääteemoja ovat olleet:

- yhteiskuntasopimus-tyyppisen ajattelun korostaminen. Tämä on mennyt varsin hyvin lävitse.

- valtiosääntökeskusteluun osallistuminen voimakkaasti nykyisen säilyttämisen puolesta. Juuri hyvän valtiosäännön ansiosta yhteiskunnassamme on säilynyt hyvä stabiiletti.

- Viime vuonna Eva järjesti kaksi koeseminaaria ja tänä syksynä aloitamme säännöllisen toiminnan. Tarkoituksenamme on järjestää vuodessa 4—5 seminaaria, joissa kerrallaan on noin 25 yritysjohdajaa tai vastaavaa. Näillä kolme tai neljä päivää kestäville kurssuille mm. selvitetään yhteiskunnallinen tilanne ja se, kuinka siinä voidaan vaikuttaa. Keskusteluissa on mukana myös poliitikkoja. Näitä tilaisuuksia on kutsuttu Elinkeinoelämän Sirolaopistoksi". Siellä siis hiotaan menetelmiä, joilla suurpääoma vaikuttaa elämäämme.

"Nyt on tullut minuuden 'räjäyttämisen' aika",

kirjoittaa pakinoitsija Origo Helsingin Sanomissa (12. 9.) ja jatkaa: "Tämä saat-

taa kuulostaa vaaralliselta mutta ei välttämättä ole sitä. Kun minuuden kerran on saanut räjähtämään, sen kappaleet voi siivelillä ja harjalla kerätä nurkista ja koostaa uuteen, parempaan uskoon.

On ryhdyttävä päättävästi satsaamaan sisäiseen todellisuuteen. Ulkoiselle todellisuudellehan ihminen ei mitään voi, se möyrii ja velloo samanlaisena kuin se on aina tehnyt. Sisäinen todellisuus sen sijaan, kun siihen on kerran lähtenyt perehtymään, on kuin ehtymätön joululahjakori kuusen juurella. Paketin toisensa jälkeen voi avata, ja aina löytyy uutta ja kivaa. Pitää esittää näytelmiä, jotka itse asiassa sisältävät kaksikymmentä näytelmää tai enemmänkin. Silloin jokainen näistä kahdestakymmenestä jatkaa itsenäistä elämäänsä katsojassa niin että hän muuttuu, on yltä päältä näytelmässä. Mikään ei enää ole kuin ennen, uusia asioita ymmärretään nopeudella jota hämmästytyt itsekin. Jokainen sana, jota ei ole käsitetty, on portti kokonaiseen outoon maailmaan. Hädin tuskin pystyy samannimisenä seuraavan aamun töihin menemään.

Tai ajatellaanpa vaikka tuhkakuppia. Se näyttää ihan tavalliselta tuhkakupilta kun sitä äkisteen vilkaisee. Mutta jos siitä ryhtyy tosissaan tarkastelemaan, vaikkapa vain muutaman päivän ajan, tilanne muuttuu. Katsoja ymmärtää tuhkakupin oikean olemuksen, siitä tulee objekti jolla on oma todellisuutensa ja oma sisäinen elämänsä jonka merkitys on ääretömän tärkeä.

Kerran tällä tavalla perusteellisesti tuhkakuppiin perehdyttyään ei voi enää koskaan suhtautua siihen tavallisena arkiesineenä johon tumpataan tupakat ja karistellaan piipun perskat. Ihminen on saanut uuden luotettavan toverin, tämän tuhkakupin, matkallaan kohti sisäistä todellisuutta ja minuuden reväyttämistä.

On aina muistettava, että ihminen on paljon enemmän kuin se teryleenipukui-

nen lihallinen hahmo, joka bussilla kulkee edestakaisin kodin ja työpaikan väliä. Mittaamattomat avaruudet löytyvät teryleenipuvun sisältä kun vain osaa etsiä. Etsimistä helpottaa vahvasti se, jos luopuu lihan iloista, kuten porsaanselyksistä ja wieninleikkeestä, ja matkaa kohti uutta maailmaa leseleivän ja kaurakiisselin turvin.

Vaan ilman mietiskelyä ei mistään tule mitään. Varatkaapa miettimiseen aluksi vaikkapa vain kuusi tuntia päivässä. Idän suuret uskonnot ovat rautaa myös. Pari nokarettä pilveä päälle, ja jos ei minuu vähitellen ala hálkeilla niin johan on kumma. Onnea kaikille yrittäjille."

Soihtu 4/1978

Svenskt sammandrag

Carrillos statsteori

SOL:s upplysningssekreterare Hannu Nieminen analyserar Santiago Carrillos verk "Eurokommunismen och staten". I sin artikel analyserar Nieminen Carrillos statsteoretiska och klassteoretiska uppfattningar samt hans uppfattningar om den socialistiska revolutionens strategi och taktik. Han påvisar att Carrillos åsikter är vaga och ytliga samt att bokens betydelse grundar sig framför allt på dess roll i borgerskapets antikommunistiska ideologiska kampanj och inte på dess teoretiska resonemang.

EEC och den ekonomiska krisen i Finland

Pertti Honkanen analyserar det fem år gamla EEC-avtalets inverkan på den finländska ekonomin. Han påvisar att undertecknandet av avtalet innebär ett avgörande steg i ökningen av den finländska ekonomins beroende av väst. På så sätt utgör den även en faktor, som fördjupar den ekonomiska krisen i Finland och försvårar vägen ut ur den. Han visar att de varningar angående avtalets negativa verkningar som motståndarna till EEC-avtalet framförde före avtalet ingicks, var befogade.

Neue Rheinische Zeitung

Lic. Jyrki Jyrkiäinen granskar Marx' och Engels' insats i utvecklingen av den proletära pressen och dess centrala principer. Han beskriver Marx' verksamhet i egenskap av chefredaktör för Neue Rheinische Zeitung och Marx' och Engels' insats i utvecklingen av den tyska socialdemokratiska pressen efter mitten av 1800-talet.

Matti Juntunen, Lauri Meh-
tonen och Vesa Oittinen fort-

sätter diskussionen om människo-
vetenskapernas filosofiska problem. Kim-
mo Sarje kommenterar J. O. Mal-
landers uppfattningar om realistisk
konst, Jouko Jokisalo granskar
SDP:s och Centerpartiets uppfattningar
om orsakerna till den ekonomiska kri-
sen i Finland samt dess partiers pro-
gram för hur denna kris skall lösas.
Yrjö Hakaniemi beskriver Havanna-
festivalen och festivalrörelsens utveck-
ling.

English Summary

On Carillo's State Theory

Hannu Nieminen, the secretary
of education in SOL analyses Carillo's
Book "Eurocommunism and the state".
In his article Nieminen analyses Car-
rillo's views on the state theory, the
theory of classes and the strategy and
tactics of the socialistic revolution. He
gives evidence of the vagueness and
superficiality of Carillo's views and
points out that the book is above all
based on the ideological campaign of
the bourgeoisie, not on the theoretical
significance of the book itself.

The EEC and the economic crisis in Finland

Pertti Honkanen specifies the
effects of the five-year-long-treaty with
the EEC on the economics of Finland.
He shows that the making of the treaty
was an essential step in the direction of
strengthening the economic confinement
of Finland to the west. Thus it also
means a factor which deepens the eco-
nomic crisis in Finland and makes it
harder to solve it. He points out that
the warnings about the negative effects
of the treaty have been proved to be
right.

Neue Rheinische Zeitung

Jyrki Jyrkiäinen examines Marx's
and Engel's contribution to the deve-
loping of the proletarian press and its

central principles. He tells about Marx's activities as the editor-in-chief in the Neue Rheinische Zeitung and about the contribution of Marx and Engels to the developing of the German socialdemocratic press in the late 1800's.

Matti Juntunen, Lauri Mehtonen ja Vesa Oittinen go on with the discussion on the philosophical problems of the antroposophic sciences. Kimmo Sarje comments on J. O. Mallander's views on the realistic art, Jouko Jokisalo examines the views of the socialdemocratic and centre party on the causes of the economic crisis: he also studies the programs of these parties concerning the solving of the crisis. Yrjö Hakanen evaluates the Havanna festivals and the development of the festival movement.

Русское резюме

С. Каррильо о теории государства

Секретарь по просвещению Союза социалистических учащихся Ханну Ниеминен анализирует книгу С. Каррильо «Еврокоммунизм и государство». В своей статье Ниеминен анализирует взгляды Каррильо на государство, классы и стратегию и тактику социалистической революции. Он указывает шаткость и поверхностность взглядов Каррильо и показывает, что значение книги заключается прежде всего в антикоммунистической идеологической кампании буржуазии, а не в теоретической значимости её.

ЕЭС и экономический кризис в Финляндии

Пертти Хонканен рассматривает влияние соглашения

о ассоциации с Общим рынком за пять лет его действия на экономику Финляндии. Он указывает, что заключение соглашения было важным шагом к усилению зависимости Финляндии от запада. Вместе с тем соглашение является также фактором, который усиливает экономический кризис в Финляндии и затрудняет его преодоление. Хонканен указывает, что правы были общественные силы, которые борясь против соглашения с Общим рынком заранее предупреждали об отрицательных последствиях соглашения.

Нойе Рейнише Цейтунг

Лицензиат общественных наук Юрки Юркияйнен анализирует вклад Маркса и Энгельса в развитие пролетарской печати и её важнейших принципов. Он рассказывает о работе Маркса главным редактором газеты Нойе Рейнише Цейтунг и о вкладе Маркса и Энгельса в развитие немецкой социалдемократической печати после 1850 года.

Матти Юнтунен, Лаури Лехтонен и Веса Ойттинен продолжают дискуссию о философских проблемах наук о человеке. Киммо Сарье комментирует взгляды И.О. Малландера на реалистическое искусство. Иоуко Иокисало анализирует мнения социалдемократической партии и партии центра о причинах экономического кризиса в Финляндии и программы этих партий о преодолении экономического кризиса. Ирве Хаканен оценивает всемирный Фестиваль молодежи и студентов в Гаване и развитие фестивального движения.

H 1303918 068
HERRANEN KAISA
LONIKINT 9
80230 JNS 23

*

KULTTUURIKANAVA

uudet ja antikvaariset kirjat & äänilevyt

TUTUSTU, OTA YHTEYTTÄ,

UUSI KANAVA SOIHDUN LUKIJOILLE

Kulttuurikanava on hyvän ja edistyksellisen kirjallisuuden sekä musiikin myynti- ja välityskanava. Toiminnan erityisalana on työväen tieto- ja kaunokirjallisuus.

Kulttuurikanava haluaa edesauttaa kirjallisuuden klassikoiden välittymistä nuoren polven käyttöön.

Kulttuurikanava kokoaa työväenkirjallisuuden harvinaisuuksia ja merkittäviä teoksia välittäen niitä mm. Kansanarkiston kokoelmiin ja työväenliikkeen tutkijoiden käytettäväksi.

NYT SAATAVILLA mm. Leninin koottujen osia, klassikojen vanhoja painoksia, vanhoja työväen kalentereita ja lehtiä jne.

OSTAA, MYY ja VAIHTAA (Helsingin ulkopuolelle postiennakolla)

KULTTUURIKANAVA

Kolmas Linja 11 00530 Hki 53
puhelin: 90-767 583

avoinna: ark. 11—18
la. 10—14